విజ్ఞప్తి

ఆంధ్రపత్రికాధ్యక్షుల యాదేశానుసారముగ (1951-52) ఖరసంవత్సరాది సంచికలో 'తెనుగువచన రచన' అను వ్యాసమును వ్రాసితిని. అందులోనది 41 నుండి 58 పుటలవఱకు గలదు. తెనుగున ప్రాచీన కాలమునుండి వర్ధిల్లుచున్న వచన వాఙ్మయ పరిణామ చరిత్రమును గూర్చి యందు వివరించితిని. ఆ వ్యాసమును చూచినతోడనే కీర్తిశేషులు శ్రీ సురవరము ప్రతాపరెడ్డిగారు నాకీ క్రింది విధముగ లేఖ వ్రాసిరి.

ఆర్యవర్యా,

12-4-51

అనేక నమస్సులు...ఉగాదిసంచికలో తమ 'తెనుగు వచనరచన' చదివినాను. అది ఉత్తమశ్రేణి లోని వ్యాసము. నాకు చాలా క్రొత్త విషయములు తెలియవచ్చినవి. అందు సూచితమైన కొన్ని గ్రంథాలను గురించి తెలుసుకొనుటకు మరల మీకు వ్రాయుదును. సెలవు.

విధేయుడు

సురవరము ప్రతాపరెడ్డి.

శ్రీ ప్రతాపరెడ్డిగారే కాక పలువురు మిత్రులు శ్రీ గొట్టిపాటి వెంకటసుబ్బయ్యగారు మొదలైన ప్రసిద్ధ రచయితలీ వ్యాసమును గూర్చి ప్రశంసించిరి. మఱియు దీనిని గ్రంథరూపమున వెలువరించినచో నది విద్వల్లోకమున కుపకరించునని సూచించిరి. చెన్నపురిలో భాషాసేవక సమితివారు (శ్రీయుతులు తి. రామచంద్ర, తిమ్మావఝ్ఝల కోదండరామయ్యగారు కార్యదర్శులు) వచన వాఙ్మయమును గూర్చి రెండు సభలను నేర్పాటుచేసిరి. అందులో నొక సభలో నేను 'వచన వాఙ్మయ పరిణామము' ను గూర్చి యీ వ్యాసమాధారముగా నుపన్యసించితిని. ఆ వెనుక శ్రీ ఎండమూరి సత్యనారాయణరావుగారు (శ్రీవాత్సవ) 'గద్యములో పద్యము' అను విషయమును గూర్చి యీ వ్యాసములోని విషయములు ప్రాతిపదికగా నుపన్యసించిరి. ఆసభలకు వచ్చిన వారందఱు నేకగ్రీవముగా నిది ప్రత్యేక గ్రంథముగా వెలువడవలెనను యభిప్రాయమును బలపఱిచిరి.

ఆంధ్రపత్రికాధ్యక్షులగు శ్రీ శివలెంక శంభుప్రసాదుగారితో నే నీవిషయము ప్రస్తావింపగనే వారు తత్క్షణమే దీనిని తమ గ్రంథమాలికా ప్రకటనములలో నొకదానిగా గ్రహించి ప్రకటింతుమని చెప్పి నన్ను ప్రోత్సహించిరి. మఱియు వారే దీనికి 'ఆంధ్ర వచనవాఙ్మయము' అని నామకరణము చేసిరి.

నేనును వారి యాదేశానుసారముగ 'నావ్యాసమును విపులపఱచి, నూతన విషయములను చేర్చి, 'ఆంధ్రవచన వాఙ్మయము' అను పేరితో నీగ్రంథమును రచించితిని. తెనుగున, నవీనకాలమున వచన మతి విస్తృతిమగుటచేత నీ గ్రంథమున ప్రాచీనకాలము నుండి క్రీ. శ. 1900 వఱకును గల వచన వాఙ్మయ చరిత్రమాత్రమే వివరించితిని. కాలాంతరమున నవీన యుగవచన వాఙ్మయమును గూర్చి ప్రత్యేకముగ పరిశ్రమచేసి మఱియొక గ్రంథమును నాంధ్ర విద్వల్లోకమున కర్పింతును.

'నడచుచున్న వారి చరణంబులకే కద రాళ్ల తాకుడుల్' అని పూజ్యపాదులు ప్రభాకరశాస్త్రిగారు చెప్పినట్లుగా, నిందలి గుణదోషవిచారణ ప్రాజ్ఞులకే విడచితిని.

ఈ గ్రంథ ప్రకటనమునకు హేతుభూతులైన శ్రీ శంభు ప్రసాదుగారికి సర్వదా సర్వథా కృతజ్ఞుడను.

1—2—54
విజయ
మాఘ శివరాత్రి.

నిడుదవోలు వేంకటరావు.

పీఠిక

ఆంధ్ర వాఙ్మయమున నాదినుండియు పద్య రచనలను గూర్చియో పరిశ్రమ జరిగినది కాని వచన శాఖను గూర్చిన పరిశ్రమ జరుగలేదు. వీరేశలింగము పంతులుగారి కవుల చరిత్ర తృతీయ భాగమునుండి మనకు నంజరాజను వచనకావ్యకర్త తెలిసియున్నను తద్రచయితలు తమకంటెను చిన్నయసూరికంటెను ముందు వచన రచన వెలయలేదను నభిప్రాయమునే వెలువఱచినారు. కాని దక్షిణాంధ్ర దేశమున వెలసిన (17 శతాబ్దినుండి) వచన గ్రంథములజ్ఞాత దశయందుండుటచే నీశాఖ మనకు క్రొత్తగానున్నది. క్రీ. శ. 1911 లో చెన్నపురిలో నాంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తు స్థాపితమై ప్రాచీన గ్రంథముల నెన్నియో సేకరించినది. ముఖ్యముగా దక్షిణ దేశమున నపారముగా వృద్ధిచెందిన గద్యపద్య వాఙ్మయమునకు సంబంధించిన నూతన గ్రంథము లనేకములను సంపాదించినది. తద్వారమున శ్రీ అక్కిరాజు ఉమాకాంత కవిశేఖరులు వానిని పరిశీలించి ప్రశస్తిగల గ్రంథములను గూర్చి "అరవ దేశమందలి ఆంధ్ర

వాఙ్మయమను" నొక వ్యాసమును [1] వ్రాసిరి. అందే తొలుత వారి వచనకావ్యములను గూర్చి లోకమునకు తెలియఁజేసిరి. కాని యావచన గ్రంథములకు వాఙ్మయ చరిత్రయందు గల విశిష్టతను "ప్రాచీనాంధ్ర గద్య కావ్యములు" అను [2] వ్యాసమూలమున కీర్తిశేషులు ప్రభాకరశాస్త్రిగారు వెల్లడించినారు. ఆవెనుక కీర్తి శేషులు జయంతి రామయ్య పంతులుగారు సముఖము వేంకటకృష్ణప్ప నాయకుని జైమిని భారతమును, విశ్వ నాథనాయకుని స్థానాపతిచే రచితమైన రాయ వాచక మును విపుల పీఠికలతో వెలువరించిరి.

వచన వాఙ్మయమును గూర్చిన గ్రంథములలో మొదటిది "తెనుఁగు వచనకావ్యాభివృద్ధి" అనునది. ఇది కీర్తిశేషులు మల్లాది వేంకటరత్నంగారిచే రచి తము. క్రీ. శ. 1918 లో మొదటి భాగముగా నూట రెండు పుటలు గల గ్రంథమును ప్రకటించిరి. ఇందు పదుమూడు ఘట్టములుకలవు. ఇందు నన్నయ తిక్కనాది మొదలగు ప్రాచీన కవుల వచనశైలికి నుదారణము లియ్యఁబడినవి. ఎట్టి వచనశైలిని విద్యార్థులలవఱ చుకొనవలెనో ఆవిషయములును చక్కఁగా చర్చింపఁ

1. ఈ ప్రశస్తవ్యాసము శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారి షష్టిపూర్తి మహోత్సవ సన్మాన సంచికయందు పునర్ముద్రిత మైనది.

2. ఈవ్యాసము "మీఁగడ తఱకలు" అను వ్యాస సంపుటిలో నైదవదిగా పుటలు 48—78 వరకు ముద్రితమైనది.

బడినవి. చివరి ఘట్టములలో ఆంధ్రము తెనుఁగు అను శబ్దముల వ్యుత్పత్తి వివేచనము చేయఁబడినది. పిమ్మట శ్రీ గొబ్బూరి వేంకటానంద రాఘవరావుగారు "గద్య వాఙ్మయ చరిత్రము"ను పేర ఆంగ్ల గద్య వాఙ్మయ చరిత్ర ననుసరించి వ్రాసిరి. ఇందు మొదటి యుగ చరిత్ర అనఁగా నన్నయకు పూర్వయుగము మాత్రమే తెలుపఁబడినది. వచనము దాని వ్యుత్పత్తిని గూర్చిన చర్చయు విశేషముగా చేయఁబడినది. ఆ గ్రంథకర్తలే "ఆంధ్రగద్య వాఙ్మయ పరిణామము" అను పేర నొక దీర్ఘ వ్యాసమును[1] వ్రాసి ప్రకటించిరి. ఇందు నన్నయభట్టు మొదలు పింగళిసూరనవరకు అనఁగా 11 వ శతాబ్దినుండి 16 వ శతాబ్దివరకు గల కవుల చంపూ కావ్యములందలి వచనరచనలను గూర్చిన విశేషములను తెలియఁబఱచిరి.

ఇంతవఱకు చెప్పిన గ్రంథములు వ్యాసములు గ్రాంథిక భాషలోనున్న వచనములను గురించినవియే. శిష్టజన వ్యావహారిక భాషాప్రవర్తకులైన గిడుగు రామమూర్తిపంతులుగారు పూర్వమునుండియు వెలసిన వ్యావహారిక వచన రచనలను సంగ్రహించి వానిని పది శీర్షికల క్రింద విభజించి "గద్య చింతామణి" యను పేర ప్రకటించిరి. ఇది వారి సప్తతి తమ జన్మదినోత్సవ ప్రకటనములలో నొకటి. కేవలము వ్యావహారిక భాషా

---

1. భారతి సం. 15 సంచిక 2. pp 99—106.
సం. 15 ,, 3. pp 221—227.

వాదముకొఱకే ఈ గ్రంథ ముద్దేశింపఁబడినను, ప్రాస్తా రిక్రమముగా నిది వచన శాఖయందు పరిశ్రమ చేయు వారి కుపాదేయమై యున్నది.

తదుపరి పిల్లలమఱ్ఱి వేంకటహనుమంతరావు గారు 'సాహిత్య సమాలోచనము'ను తమ గ్రంథమును "ఆంధ్ర వచనరచన స్వరూపము అన్వయము" అను రెండు భాగములుగా వచనమును గూర్చి వ్రాసిరి. ప్రస్తుతము ప్రకటితమైన ఈ గ్రంథమునకు ప్రాతిపదిక ముందు నేను విజ్ఞప్తిలో వివరించినట్లు ఖర సంవత్సరాది సంచికయందు ప్రకటించిన తెనుఁగు వచన రచన యను వ్యాసము. ఈ గ్రంథమందు నేనిచ్చిన కాలము లాయా గ్రంథ ముద్రణకు సంబంధించినవి. అవి బ్రిటిష్ మ్యూజియము గ్రంథాలయము పుస్తకముల పట్టికనుండి, ఇతర గ్రంథాలయములలో ప్రచురితము లైన గ్రంథములను బట్టియు గ్రహింపఁబడినవి.

ప్రాఙ్నన్నయ కాలమునందలి వచన రచనా స్వరూపమును తెలిసికొనుటకు నాకాలమందు శాసనములే పరమాధారములు. నన్నయ ముందుగా లభ్యములైన శాసనములలో ప్రాచీనతమములు రేనాటి చోళులవి. వీరివికాక బాణరాజులు, వైదుమ్బులు, తూర్పు చాళుక్యులు అను రాజవంశములకు చెందిన శాసనములును వచనరూపమున గానవచ్చుచున్నవి.

పద్యవాఙ్మయమున శాసనముల కెంతటి ప్రాధాన్యమో అంతకన్న మిన్న యగు స్థానము గద్య వాఙ్మయమునను గలదు. పద్యమయ శాసనములకన్న నేడు మనకు లభ్యమైనవానిలో ప్రాచీన తరములు గద్య శాసనములు. ఆనాటి భాషా స్వరూపమును సాంఘిక వ్యవస్థను కొంతవరకైనను తెలిసికొనుట కీశాసనముల సమగ్ర పరిశీలన మావశ్యకము. కావున లభ్యమైనంతవఱకు నాయా శాసనముల నిందు పొందుపఱచుచు, వానికి సంబంధించిన వివరములను తెలిసికొనుటకు గ్రంథ సూచికను కూడ నిచ్చియున్నాను. ఈశాసనములింతకు ముందే ప్రకటితములైనను నవియన్నియు నొక్కచో లేనందున పరిశోధకునకు, భాషయందు కృషి చేయువారికి, ప్రాచీన వచనా స్వరూపము దురవగాహమగుచున్నది. ఇంకను కొన్ని శాసనములీ కాలమునకు సంబంధించినవి కలవు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే వాని నిందు చేర్పలేనైతిని. ఉపలబ్ధములైన వానినుండి గ్రహింపదగిన విశేషములను బట్టి భావిపరిశోధకులింతకన్న హెచ్చుగా పరిశ్రమ చేయగలరను నాశయముతో నిందు వానిని చేర్చితిని. నా యాశయము కొంతవరకైన నెఱవేరినచో నీనాయల్ప పరిశ్రమ కృతార్థతజెందగలదు.

రేనాటి చోళుల శాసనములు

1. కలమళ్ళ శాసనము – ధనంజయుడు – క్రీ. శ. 575.

1 ....

2 కల్ ము[తు] రా

3 జు ధనంజ

4 యుణ్ఱ రేనా

5 ణ్డు ఏలన్

6 చిఱుంబూరి

7 రేవణకాలు [పం]

8 పు చెనూరుకాజు

9 అళిక లా[ఊ]రి

10 ణ్డవారు [ఊరి]

11-14. నాలుగు పంక్తులు శిథిలము

15 ...పంచ [మ]

16 హాపాతక శ

17 కు

2. ఎఱికల ముత్తురాజు ఎఱ్ఱగుడిపాడు శాసనము 6వ శతాబ్ది చివర.

1 స్వస్తి(శ్రీ) ఎఱిక

2 ల్ ముత్తురాజుళ్ల

3 కుణ్డికాళ్లు [ని] వబుకా

4 ను ఇచ్చిన పన్నస

5 దుజఞాయరాజుల

6 ముత్తురాజులు నవ
7 ప్రియముత్తురాజులు
8 వల్లవనుకరాజులు సాక్షి
9 కాను ఇచ్చి[న] పన్నస
సెంపవ ప్రకృ
10 కొట్టంబున పా
11 ఱకు కుండికొళ్లు
12 ళ ఇచ్చిన పన్నస
13 ఇరవది యాదినా
14 ల్కృ మఱుపుల్లు నేల

3. చోళమహారాజు ఉరుటూరు శాసనము.

7 వ శతాబ్ది ప్రథమపాదము

1 [చో]ళమహారాజు [జ్లి]
2 [పళ్ళ] ఎరిగల్ తుక —
3 [రా]జుల్లి ఇచ్చిన పన్నస
4 రాచమానంబున ఏబది
5 తిరువుళ పాఱకు ఇచ్చి[న]
6 పన్నస దీనికి వక్రం[బు]
7 వచినవారు పంచమహా
8 పాతకు అగు.

4. చోళమహారాజు ఇందుకూరి శాసనము.

1 స్వస్తి(శ్రీ) చోళమహా
2 రాజుల్లేళన్ ఎరిగ[ల్]
3 ముగరాజుల్ యిచ్చిన ప

4 న్నన కొచ్చియపా [రే]
5 వ శమ్మాకారికిన్ తేసిఅ
6 చ్చినవాస్తు పంచమహా
7 పాతక సంయుక్తుస్తుగు
8 అసిపైరువు లికితమ్.

5. ఎరికల ముత్తురాజు పుణ్యకుమారుని గలుగుప్తి శాసనము.

మొదటి ప్రక్క

1. స్వస్తిశ్రీ ఎరికలము [త్తు]రాజుల ప్రితిమ్
పుణ్యకుమారున్తు
2. అతిశయరట్టకూటనరుకు...రట్టకుట్ట

రెండవ ప్రక్క

1 ఏభది మ
2 రి...మాస పూర్ణిమి
3 పాలశమ్మాకారికి

మూడవ ప్రక్క

1. దీనికాచి కుడిపినవారు [భూ]మి దానంబు
ఫలంబు
2. వక్రపఱ్చిన వారు పంచమహాపాత[కం]బు
పడు

6. ఎరికల ముత్తురాజు పుణ్యకుమారుని తిప్పలూరి శాసనము.
7 వ శతాబ్ది ప్రథమపాదము

1 స్వస్తిశ్రీ ఎరికల్లు ముత్తు
2 [రా]జు పుణ్యకుమారున్తు గణ్య
3 మానున్తు మఱున్ద పిడుకుమదము

4 దిశుంస్త్రు స్త్రమాస్త్రు యిునవా
5 స్త్ర చిర్ప్రిలియు ఁటుకాను రేనాణ్డే
6 లునా త్రిక్క౯వుళ్లాల సారదాయి
7 కిశేవురు (కిశెవురు) కట్టిశమ్ముఙ్గాకు తిర్పల. .
8 రసనాశ కొం౧పకొత్రిఙ్గాయి చీకు
9 న ౧డియు సోమవారమ్బు పుణుదు
10 పునర్వసమ్బు (బ్ర) బృహస్పతి హారకా
11 ను పన్నున౦ ం చాడుణా కొంగ్గ.

7. త్రిభ్యాసమహార చోళమహారా. రాజసంవత్సర ప్రంశాసనము,

1 స్వస్తిశ్రీ పో
2 స్మఙ్ఖరామ ఘణ్యకు
3 మూర ప్రిథివీవల్లభ
4 చోళమహారాజులకు
5 ప్రవర్ధమాన వి
6 జయరాజ్య సంవత్సరమ్బు యే
7 నగు నాణ్డు వసంతిపోతి
8 చోళ మహాదేవులు తారు
9 ముస్త్రి వసంతీశ్వరమ్బున పూళ్ల
10 నట్టమ్బున వారికి విరిపతి
11 తి పులొమ్బున రెండు తోటలు
12 [రి]హితమ్బ రాచమానమ్బున
13 మునూ్నఙ్గు నేల మా
14 ఱ్పిడుగు రట్టగుళ్లు
15 ఆనతిగాను వసస్తిశ్వ

16 రమ్మున కిచ్చినది [।] నీ
17 [ని]కి వ్రక్రమ్ము వమ్మవా
18 న్లు... నేనిబార
19 నాసివేవురు పాఱ
20 జమ్మినవాన్లు గట్టు
21 విరిపఱితి కమ్మ[రి] విని
22 యన వ్రాసె

౩. రెండవ విక్రమాదిత్య చోళమహారాజుల చిలంకూరి శాసనము.

8 వ శతాబ్ది ప్రారంభము

1 స్వస్తిశ్రీమత్
2 విక్రమాదిత్య
3 చోళమహారా
4 జు లేలన్ చో
5 ళ మహాదేవుళ్
6 ఉత్తమాదిత్య సా
7 మన్తకముళ్ చిఱు
8 మ్ఱ్బురు ఏలన్ నయూర
9 వెళుపాళ్లి [పా]
10 కాటుళున వణన్ప [ప]
11 ఱియూరము మరు[తు]
12 న్లుపా...[ప్ర]
13 సాదచేసిరి. ఆచ
14 న్ద్రి తారాకర్ఱమ్ము విల్వ[ను]
15 తొల్పకాని రట్టగుళ్లు

16 వోళియ రట్టగుళ్లు
17 అతిశ[య] రట్టగుళ్లు
18 అళికో...రి
19 క్క ప్రసాద
20 పూవ్యాను
21 తే సిత్తచ్చు
22 హాపాత[క][ం]

9. నల్ల చెలువుపల్లి శాసనము.

1—3 పంక్తులు పోయినవి
4 ......రాజు
5 న్ధు ఏల ఇట్టె
6 ద్రిపాడి ఎరిగ
7 ల్లు ముగ్ధరాజు
8 వళ కస్తుళ్లాస్తు ఏ
9 ళ వోళమహా
10 రాజుం చేప్పడ్ మ
11 మహా [పా]త్రి
12 గూరు ఉన్న
13 లు యుజ్జయి
14 ని ఇచ్చి [న] పన్నాని
15 ...గటి [పా] అమా
16 ...డిమూరికి తేని
17 [ని] కి...న్తుగో
18 న్ధాపు ల్వ

రెండవ ప్రక్క

1 ....
2 ...కలుక
3 తేని ష్టచ్చువా
4 [డి] వల్వరాచ (ద్దాి)
5 దిట్టు బారణా
6 పేవుర వది
7 సినవాన్తు ఆలు
8 పసిడ్డి మితా
9 గొలచి

10. పృథివీవల్లభ విజయాదిత్య చోళుని శాసనము.

22 వ సంవత్సరము

1-3 స్వస్తిశ్రీ పృథివీవల్లభ విజయాది [త్య] చోళ రాజు ఇరు

4 వాదిరెణ్డు [గ] వ

5 చ్చరమ్బుల్ ప్రవర్తి

6 ల్లని వాన రాజుల్ వా

7 మ్బు లిగ్గి ఏళుచు నల్లి

8 వాది రాజుల [కూ] చ పో

9 త్రియారి తంబుల్ చో

10 ళ మహారాజుల అమ్మ

11. ఉత్తమాదిత్య చోళమహారాజు వెలుగు శిలాశాసనము.

8 వ శతాబ్ది రెండవ పాదము

1 స్వస్తి(శ్రీ)
2 ఉత్తమా
3 దిత్యచో
4 ళ మహా
5 రాజు ప్రి
6 థివీరాజ్య [మ్]
7 చేయ
8 ఇమ్మడి
9 ఇటొచ్చి
10 న పన్నపి
11 న కోసి య
12 పాఱ చేది
13 శమ్మాల కిచ్చిరి
14 ఎయ [ర]
15 కల్లుకుళ
16 గట్టులు
17 వెంప్రడంబు
18 ళు వేణు
19 వోజ
20 న్రు చాకి
21 [దీ] నికి వ
22 క్రమ్బువ

23 ....
24 పజ్ఞ్వము
25 హా పాత
26 నున్నుగు
27 రా చేఱు పా
28 ,, ఎఱుమ
29 [ప్రా] సిరి
30 కొట్టలి
31 కున్న డా
32 అళువాన్ను
33 కొట్టె

3 వ ప్రక్క

1 పాగ దన్ని
2 శ్రీ ఫిహారు కూచపోతికి
3 నేత్ర...ఉద...యిచ్చినయ [స] త్త
4 నాక...చె [ర్లన] రాచమా
5 నమ్మునన్ పంభాది మఱు
6 త్తుల్లు నేల ఆ [ఘు] చింతయొ
7 త్తార బు కట్టు కొణ్డిన్య గోత్రస్య పై
8 న్నాలు రేవశమ్మ్యణా [పు] త్రణస్య అగ్ని
9 శమ్మారి కిచ్చినదతి

4 వ ప్రక్క

స్వదత్తం వా పరదత్తంవా యిత్యాదిశ్లోకములు

12 గెంటువ మహేంద్రుని బుద్దిగట్టపల్లిశాసనము 8 వ శతాబ్ది చివర

1 శ్రీ మహేన్ద్రిన్ మానరవి మాఱురాపి [ముగు]
2 మగన్ను పుదలి పలువాన్రు కాపి బోళముత్తురాజు
3 అచ్చువ్వణ గను అరివరజ మున్ను అన్నాన్ను,
4 దత్తియమన్నుతోళవ్ పొడుచి పడిరెన్.

ఈ పన్నెండు శాసనములును శ్రీ ముక్తారి వేంకట రామయ్యగారు ప్రకటించిరి.

Telugu Chola records from Anantapur and Cuddapah.

K. A. Nilakanta Sastri & M. Venkataramayya Ootacamund.

Epigraphica Indica Vol. XXVI No. 42. Pages 220-240
Part V
Part VI XXVII 241 251

Dommara Nandyala Plates of Punyakumara : 10th year.

H. K. Narasimhaswamy.

Vol. XXVII. No. 44. Pages 268 276.

13 పొట్లదుర్తి మాలెపాడు శాసనము 8 వ శతాబ్ది Epigraphica (సత్యాదిత్యునిది) Indica Vol XI No. 35. pp 337 - 346.

14. పుణ్యకుమారుని మాలెపాడు శాసనము. edited by M. Soma Sekhara Sarma Garu. గిడుగు వారి సప్తతితమ మహోత్సవ సన్మానసంపుటి pp.

ఈ క్రిందిశాసనములు దక్షిణ హిందూ దేశ శాసన సంపుటము X యందీయబడినవి.

15	సంఖ్య	593	చోడమహారాజు		రేమయ్య శాసనము.
16	,,	594	,,	,,	బికి రాజు శాసనము.
17	,,	595	,,	,,	సూర్య గ్రహణకాల శాసనము.
18	,,	596	,,	,,	————
19	,,	597	,,	,,	భూదానము

20 ,, 598 బాచెయ్య రట్టగొళ్ల దేవాలయము
కట్టించగ, భార్య మారకణ -
కొడుకు చాముండయ పెట్టించినది.

21 ,, 609 చోళరాజులు చౌమూరు

22 ,, 610 ,, కామనూరు

23 ,, 611 ,, పెద్దముడీయ

24 ,, 612 ,, ,,

25 ,, 613 ,, ముత్తుకూరు

26 ,, 614 ,, ,,

27 ,, 615 ,, మోపూరు

28 ,, 616 ,, గొడ్డల్లోపల్లి

29 ,, 617 విక్రమాదిత్య చోళుని చిలంకూరు

30 ,, 618 కొమారుడు పాటూరు

31 ,, 619 సంగమేశ్వరం

3:: ,, 620 చోళరాజు కోటపాడు

33 పంకయచోడుని దొంగలసాని కనుమశాసనము.

మొదటి ప్రక్క

1 స్వస్తి చర [ణ సరోరు
2 హ] విహిత వి[లోచన త్రి]
3 లోచన ప్రముకాకిల [ప్రి]
4 థివీశ్వర కారిత కావేరి [తి]
5 రకరికాలకుల రత్నప్రదీపా
6 హితాంకుశ శ్రీ వెంకయా చోడ
7 మహారాజులపట్టం [బు] గట్టిన

8 ప్రవర్ద్ధమాన విజయరాజ్యసం
9 వత్సరంబుళ్ళు శ్వాద్యదియొకో
10 టియఁగు నేఁట్టి చిట్టదిపెం
11 పునం దష్టమియు ఆదిత్య
12 వరంబు నాణ్డు కురువ
13 భటరికి రెణ్డు జేవ్రులు
14 పొలగరుసుగాను
15 పడుమటం గొణ్డ [యు] గ
16 రుసుగాను ఉత్తరంబున నే[ల]
17 కుగుఱువ డొంకలోపలి నే
18 ల యెల్ల సర్వ్వ పరిహారువు ఇచ్చె
19 శ్రీ వెంకయాచోడ్జ మహా
20 రజు తెంకణాదిత్యుణ్డు కొమరు
21 రభీముణ్డు పుసియిల్ల దాష్జ శ్ర
22 సీ ధర్మ్మమా చంద్రార్క్క తారకంబును
23 వా [ర్ద్ధిలుచునుండు]

రెండవ వైపు

24 ....
25 ....
26 వాణ్డు
27 వాణ్డు బరన [సి]...ష్జి
28 [న] వాణ్డు శ్రీ పర్బ్బతంబు [న]
29 ం గల లింగంబునష్జి (సి)
30 న వాణ్డు [పురముర్క్క]

31 స్నను గలణ్డు ఇ_స్త
32 నంబుగలవారు ఇసా
33 నశివులు బహుభిర్వ్యా [సు]
34 దాదత్తా బహుభిచ్చాను పా
35 లితా తేన అస్య అస్య
36 అదాభూమి తస్యత
37 స్యతదా ఫలం

త్రిలిఙ్గ రజతోత్సవ సంపుటము - శ్రీ ముట్నూరి వెంకటరామయ్యగారు.

పుటలు 352-364 (వెంకయ చోడుని దొంగల సాని శాసనము అందలి వాఙ్మయ విశేషములు.

చాళుక్య శాసనములు

34. జయసింహ వల్లభుని విప్పర్తి శాసనము క్రీ. శ 649.

మొదటి ప్రక్క

1 స్వస్తిశ్రీమత్ సకలలోకాశ్రయ జయసింఘ-
2 వల్లభమహారాజులాకున్ ప్రవర్ధమానవిజయరా-
3 జ్యసంవత్సరంబుల్ ఎణుంబొది అన్నేణ్టిఅమ్మణపూణ్ణా
4 మనాణ్డుం ప్లావిండిరాజుల ముట్కులిముడిరాజుల్-
5 ప్లావిండిసముద్రరక్షై నాకు బణిసేసిన కల్చిపి-
6 అరుణ్లమద్దికదు మూటికి విప్పర్తి ఉత్తరంబున-
7 ంబున చెఱువు పడుమాటికోటక ఎణుంబొది పులో
పుట్లు ఆ
8 ల్లి పట్టుసేను []తూప్పున కోటితా [ఱు] తోంట
ళాయుపడువా

9 రంబు యిచ్చిరి పాఱపడువారంబు ష్ణావి[ ] డిశ్వ
రంబున కళా

10 కండుగమిచ్చికుడుచువారుయిల్లుకానుప వెఱుగువా-

11 రువిత్తుక్తి గాణంబు [డ్డో]ల్గొట్టు [నం]గాణంబు చు
వ్వటూరు గాణంబు.........

దీనిక్రింద నీనాల్గుపంక్తులు చెక్కబడియున్నది.

1 ....[వు]చ్చినవారు బారాణసినేత్రు

2 ....వీడిన[ము]ద్రంబు మలా

3 ....డిసెనవదికి

4 ....రముక్షు

రెండవ ప్రక్క

12 నుండి 20 వఱకు సంస్కృతము——

1 A. R. No. 147 of 1899.

2 S. I. I. Vol vi. No. 584.

35. జయసింహవల్లభుని విత్పత్తిశాసనము

1 ......గొమ్మలోవిడి సముద్రంబు ని[ల్పి]మహి
మహిపా...వా

2 ......పెరువెళ్ళుగుడ్డునస్థవనంబు...న్దిజ్ఞ పేవునేవుర
...[ఘు] మ్మఃఞ

3 ......శ్రీవిశేవనిహాగఱకుడుము...సేపుటకలిముషి...

4 ......న ప్రసాదంబుళన్నియు మి... హాతికపుత్రక
మునిధరా-

5 [శ్రీ][శి]లావిశాలవిపుల...సంపూర్ణగాం[భీ]...

6 [శు]భద్రభ[శు]శౌచ్యస్స...జననుత...వర్తిః...

7 స్త్రానస్ర...స్వసు...లసద్భృత్తి చిత్ర[ ] రా[జ]
8 శి[ష్టా] వా [స] భద్రసకలవా... [యు] త [న్న]
స్త్రీతన్న [వ్య త్త]న
9 శ్రీ నలకు ఇరువ్రట్టి ఆళ్లసట్టికమ్రారియా [ఊ]ళ్లందు
10 ఏనువ్రళ్లు ఆళ్లసట్టు...బుచేనుశ్రీవిత్ప ద్ధి......
11 ప్రాదిత్యాల కలయ స్త[గాల]ంబుగ నడియవాలు...
12 కవ్రల ఆయంబు దీనికి వక్రంబు వచ్చిన
13 పాఅను నేయు కనిలా
14 ...ప్ర వచ్చినవారు భారనా

1. A. R. 147-A of 1899.
2. S. I. I. Vol. VI. No, 585

36. విత్పత్తి శాసనము.

మొదటి ప్రక్క

1 స్వస్తిశ్రీప్రిత్త్విపతి రాజుల్ల దేవ్రళి ...ముస్త్రపితివిసతుల్ల
2 ఇచ్చిన్న పన్న శా కరు వె(ం) గ్గళనఱుచాముళకేమో రయాకు ముట్టకు ముప్పదిమఱూతూ క్రి రచ్చ మానమ్మున
3 కులాచి నట్టి పాదాపుళు రచ్చకానులు (ఉ) మ పెన కాలు వ్రత్తి నూరుల్లు మా చూరుల్లు...రుల్లు కొడ్డపఱు
4 దేని అచ్చువాస్తు సబ్బమహాపాతక స...క్తురగున్.

రెండవ ప్రక్క

1. తేస రతిక్షి కుస్తిపివాస్తు అస్వమేదమ్మున వల్లమ్ము కాఇచ్చున్ అడుగు అడుగు

ప్రాచీనాంధ్ర శాసనచతుష్కము. జయంతి రామయ్యపంతులుగారు ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక సం. 24. సం. 6. పుటలు 158-162. ఇందు పై శాసనముతప్ప తక్కిన మూడును దక్షిణ హిందూదేశ శాసనసంపుటములలో ప్రకటితములైనవి.

2. EP. 476 q 1906
3. 351 q 1905

37. మంగిదొగరాజు లక్ష్మీపుర శాసనము 685-705 ప్రాంతము.

1 స్వస్తిశ్రీమగిదొగరజుల ముద్దు
2 విట్టజుల ప్రతమరా
3 జ్యంబునకడువం[డ్లు?]
4 ల ఇచ్చిన రెన్డువటి
5 మిరియమ్బు బోళ
6 జకు ఱెంగరి పె
7 డశిన రెండువట్టి
8 పదేన్డుంబు అడ్లుప
9 ట్టుద్రుగ్గాదేవి నేలయు
10 ఉఱువుటురి బోళ
11 రెండు ట్టియు తూఱ్బు
12 ఈరెన్డుట్టి అచువరు
13 గళరేని బారనాసి
14 వేగవిళాళు వేడ్లు
15 ము వేశెఱువుళు
16 వేవ్రురు పటాను
17 చమ్బిన చన్నంగు
18 ....
19 యశ్య ఇశ్యయ
20 తా భూమి తశ్యశ్య
21 తస్యతథా పల
22 స్వదత్తా పరద
23 తావాయో
24 పవశున్దరా

ప్రాచీనాంధ్రశాసనములు-శ్రీవేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు. భారతి సం. 5. సం. 6. (జూన్ 1928) పుట ౯౩౫-౯౪౦.

38. అహాదనకర శాసనము, 718-752 ప్రాంతము

1. Ahadahanakara Inscription Sanskrit and Old Kanarese Inscriptions. Indian Antiquary Vol. 13 July 1884. pp. 185-186 by J. F. Fleet.

2. Tamil and Sanskrit Inscriptions. No. 22. Eastern Chalukya grant of Vishnuvardhana IV or V. pp 174-176 By Burgess and Natesa Sastri.

3 ప్రాచీనాంధ్ర భాషాన్యాసము. రాజనరేంద్ర పట్టాభిషేకసంచిక పుట 71-72 మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ. ఇందు బర్గెస్ శాసన ప్రతిప్రకారము శాసన పంక్తు లుదాహరింపఁబడినవి.

4 ఆంధ్ర పరిశోధకమహామండలి పంచమవార్షికోత్సవము. అధ్యక్షోపన్యాసము. కీర్తిశేషులు కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారు. శాసనపంక్తు లుదాహృతములైనవి.

5 అహాదనకరశాసనము సంపూర్ణ వివరణసమేతము. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి భారతి 5-వ సంపు సంచిక 7-96-110 పు.

6 ,, ,, మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ భారతి 5-వ సంపు. సంచిక 8-286-301 పు

7 ,, ,, పునర్విమర్శనము నేలటూరి వేంకటరమణయ్య భారతి 5-వ సంపు. సంచిక 8-311-314 పు.

8 ,, ,, పునర్విమర్శనము వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి భారతి 5-వ సంపు. సంచిక 9-520-529 పు.

9 ,, ,, పునర్విమర్శనము మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ భారతి 5-వ సంచిక 10 661-665 పు.

10 ,, ,, కుందూరి ఈశ్వరదత్తు వివరణసమేతము. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రిక సం. 22 సంచిక 5-185-196 పు. వివరణ ప్రతిబింబముతో సమగ్రముగా ప్రకటితము

11 ,, ,, డాక్టరు చిలుకూరి నారాయణరావు ఆంధ్రభాషా చరిత్రము రెండవ సంపుటము పుటలు 1310-1316

12 ,, ,, కొల్లకూరి సూర్యనారాయణగారు భారతి 16 సం. పు.

ఈశాసనమున మొదట తెలుగు కలదని గుర్తించిన కీర్తి శ్రీ లక్ష్మణరావుగారిది. దాని వివరణతో మొదట ప్రకటించినవారు శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు. ఈశాసనముపై జరిగిన విమర్శనలలో శ్రీ సోమశేఖరశర్మగారి విమర్శనలందు ఎన్నియో నూతనవిషయములు శాసనభాషకు, లిపికి సంబంధించినవి, తెలియవచ్చినవి. ఈశ్వరదత్తుగారీ శాసనమును చక్కగా అర్థము చేసి

కొని వివరణము వ్రాసిరి. ప్రాచీన వచన సంప్రదాయ మును తెలిసికొనుట కిదియు నొక ముఖ్యశాసనము.

39 కవితేశ్వరపుర శాసనము—క్రీ. శ. 740 ప్రాంతము.

1 స్వస్తిశ్రీ బెజఇత్త
2 భటరళ నిల్చినదత్తి
3 కడల్గాల ఇశరయ నిల్చిన
4 గుడియు వరికొడుకు బాదయ
5 కొడు మత్తిశకు తఱున్డు శక
6 వై శ్రవనుకొడుకు ...లయ
7 భటరళ పన్నెశళకు
8 వగ్గఱు వచ్చువరు బ(రనాసి)
9 వేవురు వ(ఱ)

ఈశాసనమును కీ. శే. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు ప్రతిబింబసహిత విపుల వ్యాఖ్యానమేతముగ ప్రకటించిరి. చూ. Journal of Sri Venkateswara Oriental Institute Vol V No 2 Pages 41-52.

40-41. విష్ణువర్ధన మహారాజు బుహిమనారాయలపాడు శాసనములు

(1)

1 స్వస్తిశ్రీ [విష్ణు]వర్ద్ధన మహారా
2 [జు][ల]కు ప్రవర్ద్ధమాన విజయరా
3 [జ్య] [సం]వత్సరంబు [లు] ద్వాదశవ[ర్ష ం]బున
4 దు ప్రి[థి] విరాజ్యంబు యువారిమాదు
5 ...య్యవెల్లకివాడి ఏఱువు

6 బాల్లమ్ భంటారళ[కు]త్తరంబున దేశమునా
7 లుగువుట్టు ఆట్లపటుసే...చ్చి[రి]ష్ట సోము
8 కు ఇచ్చిరి దీనికి ప్రతిరవలు వచ్చువారు
9 [ఈ] సో [మి] చేనుకు పా...విదుఞా
10 [వా] రగళు దీనిగాచినవారు. రట్టాన...
11 [ర]...లరు...క ఇ [చ్చిన] వారు...
12 వంబురాగ...నడచినవారు కోరిమా [స్థ]
13 బడితిమ...లిము
14 ట్టు కొ...బున...అని ఇచినా
15 ...ను శ్రీ

నాల్గవ ప్రక్క
(2)

1 స్వస్తిశ్రీ వి [ష్ణు]
2 వర్ధనమహా [రా]
3 జులోకు ప్రవ
4 ర్ధమానవి [జ?]
5 రా [జు] ప్రథమ రా [జ్యం]
6 బున శివాప్పరా
7 జుల్ ఉ]బి లీ]
8 శ్వర భటారళా
9 కు ఇచ్చిన దత్తి
10 ×౦× రాజ్యంబునాక
11 ఉదోగ్యగంబ[య్యెయె]ది
....
క్రిందపోయినది

రెండవ ప్రక్క

1–5 పంక్తులుపోయినవి
6 ఇచ్చిన పన్నా [స]
7 చన్ద్రాదిత్యకాలం
8 బుచరిగిన్చువారు
9 మణ్డ [చి] చోళ [జక]
10 మ్మ ఉబిపీశ్వర
11 భట్టారక పన్నాస
12 శివాప్పరాజు ఇచ్చి

13 [న] దత్తి చన్ద్రాయి
14 త్ర కాలంబుచరి
15 గిన్ఛువారు...

మూడవ ప్రక్క

1 శ్రీ నిట్ట
2 సోముళ
3 వసిన
4 వాఏయు
5 వేగుళలంబును
6 శ్రీ కామొరపా
7 లు కొణ్డయ్య
8 ఘనరాచ [మ]
9 ణిలిఖితన్య
10 వల్లురి ఆట
11 ణ్ణి మారయ్య
12 పణికాసి
13 నగుడియు
14 గొరవత్మెచ్చి
15 చేనిచ్చిరివ
16 [క్ర] బువచ్చిన
17 ఇవన్నాన [వి]
18 [ష్ట] అయ్యెద

నాల్గవ ప్రక్క

1 దీనికి అ
2 హితన్చి [పి]
3 చ్చినవాణ్డు
4 భారణాసి [వి]
5 వెయుగుళ్ళువు
6 వెయు చెఱువు
7 ఛు వెయిగవి
8 లాళువేవురు
9 పాఱనువేవు
10 కన్నెళనుము
11 టిచ్చిన [వి]
12 [షy] ఆయ్యె [దు]

(ఈ శాసనములు వేంగిచాళుక్య లిపిలో వ్రాయబడినవి. మొదటిశాసనము యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శిలాశాసనమువలె క్రిందినుండి మీదికి చదువవలెను. ఈ విష్ణువర్ధనుడెవ్వరో తెలియదని శాసన సంపాదకులు వ్రాసిరి.

Nellore Inscriptions Part III Podili 1,2. Pages 1151-1155. Batterworth and Venugopal Chetty.

42. చాళుక్య భీమమహారాజు పరస్త్రవరసు-శాసనము.

ఈ శాసనము నెల్లూరుశాసన సంపుటములయం దీయబడినది. దీనిని సుప్రసిద్ధాంధ్ర దేశీయచారిత్ర కాచార్యులు సోమశేఖరశర్మగారు భారతి (సంచిక 4-613-620 లో) ప్రకటించిరి. ఈ శాసనమును సర్వ మయమని దక్షిణహిందూదేశ శాసన సంపుటము 10 సంపుటమున 4 వ పుటయందు వ్రాయబడినది.

43 చాళుక్యభీముని కొలచిశాసనము.

౧ శ్రీ విక్రమాదిత్యనృపా
౨ గ్రతయుణ్డాయ్న చాలుక్య
3 భీమునకు శౌచకన్దప్పు
౪ నకు వేగీశ్వరునకు రన
౫ మద్దాన్వయకులతిలకు
౬ ణయ్న కుసుమాయుధుణ్డైగ
౭ న్నరబల్లహునికి స్త్రప్రాప్తి
౮ ంబయ్నరసమర్ద్దక శ్రీ మదన
౯ భుజవీర్య బలపరాక్ర
౧౦ మంబునందచ్చికణ్ఠియంగట్టి
౧౧ పట్టంబెత్తి ఖడ్గసహాయు
౧౨ డై నేలయెల్లంగావంబూని
౧3 మడికొణ్డ నాణ్డాదిగ
౧౪ వేగిదేసము విష్ణువ

ధర్మసుతోన్నద్ధి రాజ్యంబుసే
యుచున్న కుసుమాయుధు పె
ద్దకొమరుక కేకరిపు నృపతి
మణిమకుట మకరికా
శేఖరామశ్రిత

ఉత్తరము

గలరలావణ్యంబు రా
జ్యంబు సేయుచు నిష్టవి
షయ కామభోగంబుల
ననుభవించుచు సుఖంబు
న్నారియొకనాఁడు కౌరవినల్ల
జెటియ కొడుకు పెద్దన
రావించి నీవు నా ప్రాణాన
మానద్దైన చెలివి నీ
చేసిన యుపకారంబున
కు ప్రత్యుపకారంబు సేయ
వలయుంగాన నీకేమి
అయుదానివ...
జ్జేకొమ్మన్నగి
శ్రీ నాకెల్లంగల దేమిమె
కున్న వెద్దె కొఱుమయ్యను
బరోపకారంబు పొందిగా
నికొరవియన్న భీముడు
నల్వైల కులసన

దక్షిణము

౧ పడినెగెల్చి శ్రీనిరవ
౨ ద్యణ్ణానేక సమరసంఘ
౩ ట్టణభుజాసి భాసుర
౪ ద్దై తమయున్న రాజ్య శ్రీ
౫ కెల్లన్దానయ ఈశ్వద్దై
౬ చేకొని నిల్చి, భవనలు
౭ కియన్దనేక వస్తువా
౮ హనోత్సవంబుల్పడయు
౯ చుతమయున్న గాణగయ్య
౧౦ చేసిన ధమ్మకార్యులునసం
౧౧ బును నే గట్టనుగావను
౧౨ రక్షింపను వలయునేని
౧౩ చేకొని కొరవికిచ్చిన
౧౪ స్థితినిల్ప శిలాస్థమ్భం
౧౫ బు ప్రతిష్ఠించి విష్ట
౧౬ రంబును నాతనికొట్టించి
౧౭ న చెఱువులు మఱియు వె
౧౮ వ్వేమేని నాతని చేయంబడి

పశ్చిమము

౧ వుకువఱిగినను చెఱె
౨ చినను చురియా వెఱికిన
౩ ను ముత్త్రిత్రిగనులకాడి

౪ నను ఱరవాద్యాది ఏను
౫ ంద్రమ్మలు మాణిసి చేసిన
౬ దోసంబునకు వాని జీవిత
౭ ంబు దణ్డావు వరియూరబ
౮ ంబు పడువరంబు వెల్లార
౯ బంబు ఎరగదాన్యాణంబు షే
౧౦ కామణి పున్నమనాణ్డా ఏ
౧౧ నూఱుంద్రమ్మలం వె
౧౨ టి సుఖంబు మనుము
౧౩ నాయకుణ్డై యాకాపులయ్న
౧౪ వేఱరాజులం జొచ్చిను
౧౫ ... స్థితిమణి
౧౬ సికొన్న రాజుల్గలరేని
౧౭ యుయీస్థితి మడిసిన
౧౮ నాపకణన్డు మెన్నకాంపు

తెలింగానా శాసనములు కొఅవిశాసనము 12. పుట 163-165

44 కుసుమాయుధునిశాసనము

చాళుక్యరాజులలో ముదిగొండ చాళుక్యరాజులను తెలుపు నీ శాసనమున కొన్ని తెలుగు పంక్తులు మాత్రమే కలవు. తక్కిన శాసనమంతయు సంస్కృత భాషామయమే. సరిహద్దులు సంస్కృతభాషలో నిట్లు పేర్కొనబడినవి.

నాలుగవ రేకు రెండవ వైపు

౫౦ అస్యావధయః పూర్వత తః మున్న పాకపొల మేర (రె)
౫౧ యజ్ఞ్జనవ్రి (వృ)క్షే అధోముఖే సీమశిలః।
ఆగ్నేయాతః
౫౨ క్రొవ్వెఱువుల పొలమేర అశ్వత్థ [త్థ] వృక్షేన కొం
౫౩ సిలః। దక్షిణతః కొరవి పొలము కొరకు సీద్ధ [ము]
౫౪ ణ్ణసీమసిలః। నైర్భుత్య [తః] ఓ? ణై? లు క్షేత్ర
౫౫ పశ్చిమతః ఙ్ఞువ్వల సీమ న్ని। వాయవ్యతః వలూం
౫౬ ంయూ బాలగణ్ణి సీమసిలః। ఉత్తరతః తివిదిగిరి। ఈ
౫౭ శన్యత[ః] నావులమెట్ట సీమసిలాః ఈ క్రిందివి(వి)
తెలుగు పంక్తులు- ఉత్తరాయన (ణ) నిమిత్తమ్ము
౫౮ ననదొనమయ్యమ్మ ఙ్ఞణ్ణా
౫౮ బ్రాహ్మనులకు భరనః (నమ్) బు గెసిరి॥ ఆపై
'మద్వంశజా' ఇత్యాది శ్లోకములు
౬౯ స్నద ఒడెజాలణో బయుఖభా
౭౦ రణదొనమయ్యరు మెఱొవజులకొ
౭౧ లుకు భీమనకు శాసనజుకణ్ణ
౭౨ రివినన త్క పాలతనంబును
౭౩ రిరువృట్టిలా (ఆ) దూపట్టువు ఉదు?
౭౪ వదుపట్టు రాజమానమి
౭౫ చ్చె

1. Indian Antiquary Vol. (1903)
2. ఒక క్రొత్త శాసనము - ముల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ. ఆంధ్రపత్రిక భావసంవత్సరాది సంచిక 1934-1935 పుటలు 297.299

విష్ణువర్ధనుని శాసనము - సాతెపాడు గుంటూరుజిల్లా

33 వ రాజ్యవత్సరము

1 స్వస్తి(శ్రీ) [మ] సర్వ్వలోక [ఆ] శ్రయ
2 శ్రయ(శ్రీ) విష్ణువర్ధనమ
3 హారాజులకు ప్రవర్త్తమాన విజయరాజ్యసం
4 వచ్ఛరమ్బుల్ ముప్పదిమూణ్ణగు [నే] ణ్డు
5 (శ్రీ) వెళలూరు రట్టగొణ్డమయిన్దని [గ]
రాము [ణ్డ] లుగను
6 కణంబునవారు [అచ్చ?] మంఱిత వేఱ ఉణ్ణి
7 ఇచ్చిరి స్వస్తి(శ్రీ) జావిపోటికి ఇరుగణ్డకు ఆజ్ఞ
8 పట్టు [నేల] ఇచ్చిరి దీనికి వక్రంబు వ [చ్చి]న
వారికి
9 పారనాసికి వేవురుపాఱను కవిళనుచంపిన
10 ......
11 దీనికి వక్రంబు వచ్చినవారి
12 దీనికి వంజనంబు లుముఱికి
13......మూర ఆజ్ఞపట్టు పొలంబు...దుగ్గర
14 వ్రసినవారు

ద.శా సం 10 సంఖ్య 217. పుట 112

భీమవరము (కాకినాడ తాలూకా)లోని
భీమేశ్వరస్వామి యాలయమున శాసనములు

46 సంఖ్య 17 విష్ణువర్ధనుని 25 సంవత్సరమునాటిది
47 18 ,, 26 ,,

48 ఇంద్రకీల పర్వతముమీది రెండు చాళుక్యశాసనములు క్రీ. శ. 909

ఇందుగల రెండు శాసనములలో

మొదటిశాసనమున నాలుగుపంక్తులు మాత్రమే తెలుగు. తక్కిన భాగమంతయు సంస్కృతము.

1 స్వస్తి సర్వలోకాశ్రయ
2 శ్రీ విష్ణువర్ద్ధన మహారాజుల
3 ప్రవర్ద్ధమాన విజయరాజ్య సంవత్స
4 రంబుళ్ పదియేడగునేణ్డు విక్రమా
5 దిత్యతనయ శ్రీవిష్ణువర్ద్ధన ప్రసాదాచ
6 ట్టపాకేన యిన్ద్రకీల ప్రతిష్ఠితః పార్త్థేశ్వరః

కీ. శే. జయంతిరామయ్య పంతులుగారు. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రిక 7 సం. 4 సం. 227-231 పుటలు.

49 ఏడువాడెల పాలెపుశాసనము క్రీ. శ. 1018 (శా. శ. 940)
మొదటిరేకు రెండవ ప్రక్క

౧ స్వస్తిస (కా)లబుధ (జ) న సంస్తూయమాన సూర్య్యవంశోద్భా
౨ వ రామ భట్టారకా వరప్రసాదలబ్ధరాజా (భీషే) కాసంపతి (శ్రా) జధ్వ
3 జపీతాంబరపతి గరు (డ) దప్యనధ్వజమా (దు) పురపరమేశ్వ
౪ (రవే)ంగీపుర బ్రహ్మ (ఘో) మణాశ్రయా శ్రీ మాతాస్నళాయాథిపతి

౫ య్యాయ్నవఱు (కా) మూరాజు శ్రీమన్మవెలుహూ
రాజు శ్రీమ

౬ త్ యిన్మడి బెడంగ్గరాజు శ్రీమాత్ (శో)
డపరాజు శ్రీ

౭ మాత్ కాలియుగ కణ్నరా (జూ) శ్రీమత్
మావ్యాల గారుడ

౮ ణ్ణు స్వస్తి సకాబ్దంబుల్లో౦భనూటానల్వాది
యగునేణ్గి

౯ (జే) షమాసమ్మ౦న కృష్ణపక్షం నవమీ
ఆదిత్యవారం స్వస్తిశ్రీమ

౧౦ తు మఖాయాధి పతి యయ్యి-చోడయరాజులు
పడవాలు

౧౧ నశపనేయకు (నకు) అగ్రహారంబుల (తో)డి
పాడియిచ్చి

౧౨ అగ్రహా(ర)ం బకానుగవ చెఱవులు దయచేసియి

౧౩ చ్చిన సా (స) నముపూర్వతః పోంగాట్టావి సీమ

౧౪ మసీమం నైరత్యతః క(వు) ఊడిసీమ మసీమం

౧౫ దక్షిణతః గఱివిడి సీమమసీమం అ(జ) యతః

౧౬ రేగులచెఱువు సీమమసీమం పశ్చిమతః
పోతిపూణ్డి

రెండవరేకు రెండవ ప్రక్క

౧౭ సీమముసీమం యీసాన్యతః వా౦కాలపూణ్డి
సీమముసీమం

౧౮ పూర్వ్యా(తః) సిన్త్రెల మొడక్సని (మ) మసీమం దక్షిణతఃపా

౧౯ డవ సీమమసీమం దీనినడపక నడిపి రేని

లయూదివే

౨౦ వేణ్ణ స్వర్గక్షమ్మున నుణ్ణంగాన్తురు గీని నెఱపి రేని వేయి

౨౧ సెఱువులు వేయిగా (వి)లల వేయిగుళ్లనుయు

౨౨ త్తరయానస (క్రస్తి) నఱిసినవారు అఱువదివే లేండ్లు

౨౩ నరకయోని నుందుదురు-దీనిగా పెడవారు (తా)ంమ్మ

౨౪ ణ్ణివరు

మూండెవరేను మొదటి ప్రక్క

౨౫ దణ్ణె (ణ) కేతనపోతన కన్నమ యిన్నలువ్వురు గవ

౨౬ చెఱువులకు అధిపతులు

రాజరాజనరేంద్ర పట్టాభిషేక సంచిక పుటలు 187-189

పెండ్యాల వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు.

50 వైదుమ్బరాజులశాసనము 850 ప్రాంతము

1 స్వస్తిశ్రి [శ్రీ] స్వస్త్యనేకసమర సంఘ—

2 ట్టనోపలబ్ధ జయలక్ష్మీసమా—

3 లింగి తవక్షతల కండత్రిణో—

4 త్రవైదుంబ మహారాజులము—

5 ట్లమరె దోచయ్యమానిసి

6 యెమ్మకాల మెఱిస్రిప్రభూ

7 చెలుక్యాన్తు మహారాజులయు

8 నొలంబియు సోరెమటి

9 కయ్యంబున మెఱిపిప్రభూ—

10 చెలుక్యాన్తు నొలంబి-నాగు తా

11 న్ని— పొడిచి [పిరలో] కా...నోయు

వైదుంబమహారాజు గండత్రినేత్రరాజు శాసనము-2

1 స్వస్త్యనేక సమర సంఘట్టనోపలబ్ధ జయల

2 క్ష్మీ సమాలిఙ్గిత వక్షస్థల గండత్రినేత్ర [శ్రీ] బయిదుంబమహా

3 రాజు తేనాన్లేలుచున్ నొలంబి తొలికయ్యమ్బున ముమమడువున

4 పోటున మహారాజు చాంతమానదాదిని వధించిన సణిగణిపడులెవ్వ

5 లమ్మొడిచి కో[ఱ] దేసింగంబు ఏలినజేనికి ఎడరక్వ గండత్రి నేత్రని

6 రాణ [ంబు]

(Three inscriptions of Vaidumba Maharaja Ganda Trineta

B. & C. Epigraphica Indica Vol 24 No. 26 Pages 192.

పై శాసనములలో 'పోర్కఌశి' యనుపదప్రయోగము యుండుటచే నీ శాసనములు క్రీ. శ. 885 తరువాతివి. అనగా 9 వ శతాబ్ది చివరి కాలమునాటివి.

51-621 చిన్న తిప్పసముద్రము గండమయ కలియ శాసనము

52-622 మదనపల్లి చంద్రాదిత్యుడు ,,

53-623 బసినికొండ జోంకుళవంశీయులు ,,

54-624 చిప్పిలి ,, ,, ,,

55-625 కురచాలకోట గండపెంకెరియ ,,

56-626 ,, ,, ,, ,, వీరయ్య ,,

57-627 తుపాకులపల్లి పోలిరాజు ,,

58-628 ముడివేడు చంద్రగండత్రిణేత్రవీర మహారాజు ,,

59-629 ,, పోరుమడి యుద్ధమున చనిపోయిన వారి ,,

60-630 రామానాయనికోట ,, ,,

61-631 గంగిరెడ్డిపల్లె కొడుకు కుళ్ళమ్మ ,,

62-632 బూదిగడ్డపల్లి పుదిలి (పొదిలి) నాయకుని ,,

63-633 ,, ,, అపిమానగంగు కేసరాజు ,,

64-634 రామానాయనికికోట వైదుమ్బమహారాజు,,

65-635 గాలివాండ్రపల్లెగణ్డత్రిణేత్రవైదుంబరాజు ,,

66-636 ఉప్పరపల్లి వైదుమ్బరాజు శతాబ్దము 849—

67-637 పుల్లగంటివారిపల్లి పుల్లదేవుని శాసనము

68-638 రంగసముద్రము వైదుమ్బముత్తురాజు ,,

69-639 చెన్నరాయునిపల్లి మంజుత్రిణేత్రవైదుమ్బ మహారాజు ,,

70-640 ముడివేడు గండమత్తురాజు ,,

71-641 పెదతిప్పసముద్రము మదబురి శాసనము
72-642 రామానాయనికోట మంజాత్రినేత్రుడు
బాణరాజుపై యుద్ధముచేసిన శాసనము

73 బాణరాజుల శాసనములు అరకట వేముల కడప జిల్లా
మొదటి ప్రక్క

1 స్వస్తిశ్రీ వల్లభమహారాజాధి రాజపరమేశ్వర
భట్టర [శ్రీ] ప్రిథివిరాజ్య
2 శ్చేయు[న్] పెబాణావ [౦] శభుజ [౦] గది
భూపాదిత్యుల కడ [న్] వ [౦] గ నూల్లి
చరువశర్మపుత్ర
3 విన్నశర్మకు నిడుగటంబున పన్నశ ఇచ్చిరి
వేగుళూల్లుపె [న్రు] కోలు నకకోళు
కచ్చుల్లు ఇన్నల్వురుసాక్షి

రెండవ ప్రక్క

4 దీనికి వక్రంబు వచ్చువాన్రు పఞ్చమహాపాతక
సయ్యుక్తస్తగం [న్]
5 త్రిభిర్దత్త...ఇత్యాది సంస్కృత శ్లోకములు
(దక్షిణహిందూదేశ శాసన సంపుటము 10 సంఖ్య 604 పుట 332.)

74 కొండుపల్లి గుత్తితాలూకా అనంతపురము జిల్లా
విక్రమాదిత్య బలికుల బాణరాజుల శాసనము

1 ...
2 ...భదిమఱుతుడ్లుఇచ్చిరి స్వదత్తం [పరదత్తాంవా]
3 యోహ

4 స్వస్తిశ్రీ విజయాదిత్య సత్యాశ్రయశ్రీ ప్రిథువీ
వల్లభ మహారాజాధిరా
5 జ పరమేశ్వర భటార [శ్రీ]కు విజయరాజ్యసం
[ం] వత్సరంబు ఇరుబాది [మూం]డు ప్రవ
6 త్రిణల్ల బలికుల తిలక నరసింహ బాణాని రాజప్రి
[య] సుతవిక్రమా
7 దిత్య బలి ఇ [న్ద్రి] బాణరాజు [లు] తురుమర
విషయంబు యేళువారి [మామోరి]

రెండవ ప్రక్క

8-11 ...
12 పుల్లిగి చెఱువున చిక [ట్ల]పుల్లి[ం]బున రాచమాన
[ం] బున
13 ఉ...లు కోవ్రజోళు అన స్త్రతోభుళు [త్య]నల్ల కాము
14 ...

సం. 10 సంఖ్య 923. పుట

75 బాణరాజుల శాసనము శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు
"నెల్లూరి మండలయాత్ర" యందిచ్చినది
భారతి సం. 5. సం. 11. పుట 792

76 రాష్ట్రకూటుల శాసనములు. నిర్వ్యవగానిది — గాలెపాడు
1 స్వస్తిశ్రీ నిత్య
2 వరుష ప్రితివివల్ల
3 భమహారాజాధి రాజపరమే
4 స్వరపడమ భటరరా [యు] స్త్రరో [స్త్ర]
5 రాభివ్రిద్ధి ప్రవర్ధమాన

6 శ్రీమత్ వల్లవరాజుల... దే [వ్రు]
7 [లా] మూనూ॰॰ సూతేరా యేనూఱు విరిశ
8 త్రితి సూ॰ఔనల్లుకును ఇచిన [దత్తి]
9 ...నయునకు తూ॰మెణ్డు గ్రపలూ॰ను [మూ॰నె]
10 ణ్డునెయును మేయును [చి] మనుసులకు
11 [రు] ... గ్రపలూ॰ను ఆదమూ॰నెణ్డునునెయు
12 ఇచ్చువరు ... కల [ణ్డ] నాయ్యయు శిచ...యు
13 నూ॰ [అ] ంగరయ్యాయు [మూ॰] గొల్లణాడును కత్తి:
[చో॰] య్య
14 యు మొరియ మాదవయ్యయు [జో॰] గియయు
15 [దొ॰] డ చింకియయు [దొ॰] డ ఎడయయు
16 యలమ్మయు [రే] రియ చాముణ్డియును ఎఱ్ఱచము
17 యయుగుణ్డు శ్రీదరయయు రమూ॰ప్రియయు ప్రిత్తివి
18 యు ఎఱ్ఱి పుమ్మయును క [జ] వియయుగొ॰రిగొణ్డు
[కేతి]
19 [రాజు] ణ్డును కరియునురమ్మయు చిరియనయును
20 క [ంబ] య ము కేసరి పు [లి] యయు [సి] ఖ
గిణ్డు-
21 ను దుగ్గయ్యయు ఇన్ద్ర ఊను [లి] ఇచ్చిన దత్తి
22 దీని నతిసినవాణ్డు శ్రీప [ర్వ–] తమును బా॰రనా
33 పిలలూ॰ను బ్రాహ్మణులూ॰ను అఱసిన
24 ... ముల స్తన...ఆఱ
25 ... కును ఎ [ఱ] కును పలిగ్గైమ
26 ... గణంగి నూటమెణ్మ

27 ... దీని వ్రసివాణ్డా
38 ... మో [గి] జు

సం. 10 సం. 29 పుట 10.

77 మైలవరము శాసనము నిడుమ్రాని కయ్యయునకు గూడనగలదు.

1 స్వస్తిశ్రీ రచ్చయిల్లు
2 [ం] జెఱువుగుల్లగు
3 పో [డే] రివి ఇప్రుతి [మ] వి
4 రి పెద్ద కొడుకు నిడుమ్రని కయ్య
5 ంబున జచ్చినవాన్ట్ర
6 ఇరుగణ్డుగాడ్ల పట్టుసేను
7 భటరళకు ర [ట్టొ] డి యిచ్చినది.

సం. 34. పుట. 16.

78 ఇలపకుఱ్ఱు శాసనము

1 ... మాసి [వ్రో] ల బదయారి
2 కొడుకు కదలదేవని ఇచిన దత [ం] జకిపోడి
3 ఎ ... మోదాలును ఇలుపాడునుంపెను [కోటి] కటి...ను
4 ... పనుత్రవట్లు పీడుపటు [వే] లుపు భజమూడు పుట్లు [వి] మ్మక.
5 ... బ [కు] గొల్పటితి బఱరియకు వత్రక [ం]బు రా [దెం] చు
6 వేవుర బ్రాహ్మణులను వేగివిలలను లేగుడ్లుళను
7 ... అచినవాణ్డా గావుచు [త్]

సం. 35. పుట 16.

79 ఘంటసాల

1 స్వస్తి సం [వ] చ్ఛరంబుళ్
2 పద్దెఱ ... నాన్ద్ర [శ]
3 చట్టి ... బాల
4 కుకు [స్ద] ... [మ] ని
5 తిట్ట [చె] ... ఇచ్చి
6 న ఉ ... దంబా
7 ... సిపువ్వ

సం. 36 పుట 16.

80 పాలపల్లు

నాగపరాజు మూడు వందల మహాజనుల కిచ్చినది
సం. 37 పుట 16.

81 పెట్లూరి శాసనము నెల్లూరిజిల్లా శాసనములు

(కందుకూరి 67) 2 సం. 606-607 పుట

1 స్వస్తిశ్రీ [దు] గి రాజు [మ] గ—
2 న్దు కొండికల్లు రచ్చ్యయి
3 [ట్ర] కి ఇచ్చినది పన్దు
4 [బు] అల్లిపట్లునే [సెనుద]
5 [కు] ఆకటియురాజు [ల్] దయనే
6 సిరి॥ దీని ఇన్నళిహారిర
7 టోడికావు [ళు] కోచువా [రు]
8 [వ] దగిపన్దుబు ఆ
9 ల్లిసటు॥ దీని [చె] ఱు
10 [ఞ] వారు [గో] శ కోటి [భా]

11 ర.(ణో) సి జేసినవారు
12 (లు) శిషేఱ

రెండవ ప్రక్క

13 ప్రజరా
14 ముస్డక్టో చే
18 కి [ని] వచ్చిన
19 వానికి చకలు
20 శ్రీ పవ్యఙతంబు
21 జచ్చినపాపం
22 బగు॥ వ...
23 ఢ ఖుకొమకు
24 పల్లనాచా
25 [జ్య] స్యలికి
26 [తం]

82 నలంజపాను శాసనము

కనిగిరి (25) పుటలు 676-677

1 స్వస్తిభ
2 గవ్పాదర్యతా [మ్పు]
3 రమభట్టార కస్తమా
4 దానుధ్యాత పరమమా
5 హేశ్వర పరమేశ్వర ప
6 ల్లవాదిత్య శ్రీబోడి
7 రాజుల అన్డు పశె

8 యారికోసుక భావ [రా]
9 [జె] నాన్గను రాజ...
10 బు మూస్త్రుప్రుట్లు అల్లె
11 పట్టకేల్ త్రెంబునా ప
12 సి పశిమూరి
13 యనబునాకు ఇచ్చిరి
14 దీని రక్షిస్తినవాని
15 అమగమగ
16 శ్వమేధంబుల
17 ఫలంబగు

83 అగ్గపరాజు పొందలి శాసనము క్రీ. శ. (968-969?)

ఈ శాసనమున కొంతభాగము సంస్కృతము కొంతభాగము తెలుగుగలదు. తెలుగుభాగము 11 వ పంక్తినుండి గలదు.

11 [అ] గ్గపరాజు సవత్స [రణం]
12 యగునే॥ జ్యేష్ఠ వైశాఖ పుణ్ణమిశు-
13 క్రవారంబునాణ్డు [అ]న్నగూరి [అగ]
14 [స్త్రీ] శ్వర భటారనికి పెద్దరాజ్యాన
15 ...యుకొణ్డుక రాజ్యానాం చేతంగోని ఇ
16 చ్చినభూమి ఇరువాదినాలుగు...
17 ... రాజ్యానయుకొణ్డు
18 క రాజ్యానయు న ప్రతిభోగమునప
19 పేవారు॥ దీనికిసాక్షి జేనరట్టయు

20 యు మాఱుపూరి తిక్క్రనయు...
21 కల్లెకయు వీరి ఉభయ సన్మధబు
22 న వ్రాసినవారు తిప్పమయ్యుం [న్వ] దత్తాం
23 (వా)

Nellore Inscriptions Part III P. 38 Pages 1202-1203. శాసన సంపాదకులు Butterworth and Venugopal Chetty దీనిని బాణరాజుల శాసనముగా పేర్కొనినారు. Appendex 1.

84 గురిందగుంట శాసనము

1 స్వస్తి ఏమరజు నొగున సూద్రకుండు
2 రట్టోడకి గురిందగుణ్టకలు
3 నల్వచింప్మనకు ద్రమ్మము రేమియకు ద్రమ్మము
4 దేవొనొజ్జలకు మూణ్డు ద్రమ్మములు బొరపకు ద్రమ్మము

5 సిద్ధాయబు దాకిరి శ్రీన్లకు బంధుమువడ్లపట్టు
6 నల్వరుపన్నస కరుఱు (ప) వచ్చువారు
7 రట్టొడ్లు నెవ్వణ్డేని రక్షిఞ్చువానిద ధర్మవు

భైరవకొండ గుహాశాసనములు

ఇవి భైరవకొండయందలి గుహాలలోనున్న దేవాలయమున గల శాసనములు. కొన్ని పదములు వాక్యములు మాత్రమే కానవచ్చుచున్నవి. ఇవి

The Gurindagunta Stone Inscription R. Subba Rao. Journal of the Andhra Historical Research Society Vol. I. Part 2. Pages 81-85.

యన్నియు ప్రాచీనములైనవిగా నున్నవనియు మురియు
కాలము గాతీసిన ... యున్నవి.

85 శా. సం ...	40	శ్రీ ...
86	41	శ్రీ ... మూర్తి రేశ్వరంబు
87	43	శ్రీ బ్రహ్మేశ్వర ...
88	44	... [ ] ...
89	45	... రేశ్వరంబు
90	46	శ్రీ ... శ్రీ ... శ్రీ ... మూలుస్థ
91	47	1 శ్రీ ... ఆచార్య 2 ... కేసరి
92	48	శ్రీ ... రేన్ద్రుడు
93	49	శ్రీ కేసు
94	50	... (... రేమి?)
95	52	[ ] ... [ది] ...
96	53	శ్రీ ... ముని
97	54	1 శ్రీ ... ఆచార్యకే 2 ... ము
98	55	1 శ్రీ ... [ ] ... 2 ... ది...
99	56	1 శ్రీగొ ... కేరిమన్మ ... 2 ...జపో కేరికున్నతి [లో] కము 3 ... స్థానంబు [... కొండ
100	20	... కత్తిరాజు శాసనము

ఇంకను పెక్కు శాసనములు ప్రాజ్ఞన్నపూర్వ యుగమునకు సంబంధించినవి యార్కిశాఖా నివేదికల యందు కానవచ్చుచున్నవి. ఈ చిన్నిపొత్తమున వానిని చేర్చుటకు వీలుపడలేదు. అవకాశము లభించిన తడవుగా వానిని సమగ్రముగ సేకరింప ప్రయత్నింతును. నేడీగ్రంథమున నొసగిన శాసనములను గ్రహించుటయందేవేని దోషములున్న వానిని మన్నింపుఁడని ప్రాజ్ఞులను, పరిశోధకులను వినయపూర్వకముగా వేడుకొనుచున్నాను.

ని. వేంకటరావు.

ఆంధ్రవచన వాఙ్మయము

తెనుగు భాషయందలి వచన రచనా పరిణామమును గూర్చి తెలిసికొనుటకు ముందుగా వచన మను మాటయొక్క యర్థము నెఱుగవలసియున్నది— వచన యుగమని, వచన వాఙ్మయమని, వచన రచనలని, యీనాడు మనము వ్యవహరించువానికి, నిన్న మొన్నటివరకును గద్య రచనలని గద్యవాఙ్మయ మని, పర్యాయ పదములు వాడబడుచు వచ్చినవి. [1]

---

1. గద్య తిక్కన కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు తే 24-11-1911 దిని చెన్నపురిలో గ్రామ్యాదేశ నిరసనసభ కధ్యక్షత వహించి, వచన కావ్యములను గూర్చి యీ క్రిందివిధముగ చెప్పియున్నారు.

"రమారమి నలువది సంవత్సరములక్రిందట తెలుగులో <u>గద్యకావ్యములు</u> లేకుండెను. అప్పుడు చిన్నయసూరి తన వ్యాకరణము రచించి, యందుకు లక్ష్యముగా నీతిచంద్రిక <u>వచనముగ</u> వ్రాసెను. దీని శైలి మిక్కిలి కఠినము. మొట్టమొదట నేను చిన్నయసూరిగారి త్రోవనే త్రొక్కి కొన్ని గద్య <u>కావ్యములు రచి</u>యించితిని."

నేటి సాహిత్య ప్రపంచమున గద్యపదముకన్న వచనమే బహుముఖములుగా వ్యాప్తిలో నున్నది. ఇట్లున్నను కేవల వాఙ్మయచరిత్రములో నీ రచనలను గూర్చి చెప్పవచ్చును, మనము గద్య పద్య కావ్యము లనే వ్యవహరింతుము గాని, వచన పద్య కావ్యము లని వ్యవహరించుట లేదు. కాబట్టి సాహిత్యదృష్టిని పరిశీలించిన, నేటి వచనమునకే గద్య యను నామము మొదటనుండి యున్నట్లును, నది యొక నిర్దిష్టార్థమున వాడుకలో నున్నట్లును మనకు తెలియుచున్నది.

గద్యవచన లక్షణములు

గద్య, వచన, పదములు రెండును పర్యాయములైనను, నవి పూర్వమున నేటివలె కేవలము భావ ప్రకటనకై కూర్చిన వాక్యసముదాయము అను నర్థము గలవి కావు. ఈ పదములు తాళలయానుగుణ్యముగ చదువదగిన పద పద్యపాదరచనలకే చెల్లుచుం

మఱియు, శుద్ధాంధ్ర నిరోష్ఠ్య నిర్వచన నైషధము— అచ్చాంధ్ర నిర్గద్య నిరోష్ఠ్య సారంగధర చరిత్ర—ఆంధ్ర గద్య వాఙ్మయ చరిత్ర—తెనుగు వచనకావ్యాభివృద్ధి— అనునవియు పై రెండు పదములు పర్యాయములుగా నున్నట్లు విశదీకరింపగలవు. మఱియు 'ప్రాచీనాంధ్ర గద్యకావ్యములు' (ఆ.సా.ప.ప ౧. ౧) అను శ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రిగారి వ్యాసమును వారి వేంకటేశ్వర వచనముల పీఠికయు నీ విషయమును విపులీకరించుచున్నవి.

ఔను.[2] ఈ గద్యరచనలు మాత్రా చ్ఛందస్సు ననుసరించి నడచుచు, పాటగా పాడుటకు వీలు కలుగుటచేత, ఛందశ్శాస్త్రమునందే గాక, సంగీత శాస్త్రమున[3] గూడ వీనికి లక్షణము చెప్పబడినది. దీని ననుసరించి గద్యము గాని వచనము గాని, పూర్వకాలమున సంస్కృతపదసమాస భూయిష్ఠమై, మాత్రాగణ ప్రధానమైన దేశీయచ్ఛందస్సులలో సమ్మిళితములై రచింపబడుచుండెడివి. ఇది రెండు విధములు.

(1) పాదనియమము గల రచనలు—రగడ ఉత్సాహ మున్నగు మాత్రాచ్ఛందస్సులు.

(2) పాదనియమములు లేనివి గద్యలు.

మాత్రాచ్ఛందస్సులనుండియో అక్షరచ్ఛందస్సు లేర్పడి వృత్తరచన వ్యాప్తిలోనికి వచ్చినది. వాఙ్మయమున తొలుత నేకైకముగ పాదనియమముగల వృత్తరచనలే విలసిల్లగా, కాలక్రమమునన, వానితో గూడ, పాదనియమము లేని గద్యలుకూడ చేర్పబడుచు వచ్చినవి—ఇట్లు రెండును మిశ్రమము చెందిన రచనకే

2. చూడుడు—ఉదాహరణ వాఙ్మయము—57-61—పుటలు—కళికోత్కళికల లక్షణములు.

3. ఛందోహీనం న కదంబక గద్యమిత్యుచ్యతే–తత్ షడ్విధమ్–

ఉత్కలికా – చూర్ణమ్ – లలితమ్ – వృత్తగంధి–ఖండమ్ చిత్రమ్ – సంగీతరత్నాకరము.

'చంపూ కావ్యము' అను పేరు వచ్చినది. 'గద్యపద్య మయం కావ్యమ్, చంపూరిత్యభిధీయతే' అని ఆచార్య దండి నిర్వచనము.

సంస్కృతాలంకారికులలో వామనుడు గద్య రచన మూడు విధములుగా నిట్లు చెప్పినాడు. "గద్యం వృత్త గంధి చూర్ణ ముత్కలిప్రాయంచ. పద్య భాగ వత్ వృత్తగంధి—అనావిద్ధ లలితపదం చూర్ణం, విప రీత ముత్కలికా ప్రాయంచ."

1. వృత్తగంధి = పద్యభాగములతో ప్రారంభమై, వృత్తములని తోపింపజేయు గద్యరచన.

2. చూర్ణము = దీర్ఘసమాస భూయిష్ఠము గాని గద్యరచన. ఇదియే తెనుగున చూర్ణిక.

3. ఉత్కలిక = దీర్ఘసమాసములతో నుద్ధతమై యుండు రచన.

తెనుగున చంపూపద్ధతిని నన్నయ తాను రచించిన మహాభారతభాగమున పై గద్య లక్షణములలో మొదటిదియగు 'వృత్తగంధిని' చక్కగా పాటించి యున్నాడు.

వ. అక్కథకుండు శౌనకాది మహామును లకుం జెప్పె నాదియుగంబున గశ్యప...ఇది సీసపద్య పాదము.

అక్కథకుఁడు శౌనకాది మహామును
లకు జెప్పె నాదియుగంబునంగ....

26 పుట.

వ. ఇట్లు పెక్కు మృగంబుల నెగచి చంపెడు వేడుక...

84 పుట.

ఇది గీతపద్యపాదము. గీ. ఇట్లు పెక్కు మృగం
బుల - నెగిచి చంపె.

వ. ఇట్టి మహోత్సాతంబులు పుట్టిన సురపతి...
ఇది కందపద్యపాదము.

"ఇట్టి మహోత్సాతంబులు
పుట్టిన సురపతి......"

'నన్నయ కవితలోని యీ విశేషము లన్నియు పేర్కొనబడి సంపూర్ణముగ నీయబడినవి.[1]

సంస్కృతాలంకారికులు చెప్పిన గద్యభేదము లలో పద్యభాగవత్ వృత్తగంధి యనునది గద్యమే. కాని యుత్పత్తివలె కేవల వచనరూపము కాదని వ్యక్తమగుచున్నది. ఇక నన్నయకాలమునకు వెనువెంటనే, విలసిల్లిన, ద్విపద, శతక, ఉదాహరణాది దేశిరచన లలో గద్యమునకు గాని వచనమునకు గాని స్థానమే

1. నన్నయ యుగమునాటి తెనుగు సాహిత్యము. 1950 సంవత్సరాది సంచిక. 2 తెనుగు సాహిత్యచరిత్ర-'నన్నయ యుగము' అను ప్రకరణములో వ్రాసినను.

లేదుగదా! అట్టియెడ వచనమునకు గద్యమునకు గల నేటి నవీనార్థమును పురస్కరించుకొని, ప్రాచీన కాలమున వచనవాఙ్మయము వెలయలేదని శంకించుట యసమంజసము. పై లక్షణముల ననుసరించి ప్రజాకవి యని నేడు పేరొందిన శైవకవి పాల్కురికి సోమనాథుడు, "ఆరూఢ గద్య పద్యాది ప్రబంధపూరిత సంస్కృత భూయిష్ఠరచన" అని చెప్పినప్పుడుందలి గద్యలు, పూర్వ ముదాహరించినవానికి లక్ష్యములుగా నున్న రచనలు గాని వేఱొండు కావని గ్రహించుట యుక్తము.

తెనుగు సాహిత్యమున దేశిరచనలు విస్తరించినను, చంపూపద్ధతి నుండు ప్రబంధవాఙ్మయమే ప్రకృష్టస్థాన మాక్రమించుటచేత, తరువాతి ప్రబంధకవులు, వచనములను సంస్కృత సమాసభూయిష్ఠము లుగా నొనరించి ప్రాచీన గద్యలక్షణము నొకదానిని మాత్రమే పాటించిరి. కాని యిందొక్క విశేషము గలదు. నేటి కావ్యములం దన్నిచోట్లను "వచనము" అనుటకు వ. అని ముద్రించినను, ఆశ్వాసాంతము లందు మాత్రము, 'గద్యము' అనియే ముద్రింతురు. వచన గద్యములు రెండును పర్యాయ పదము లేకదా! ఆశ్వాసాంతమున మాత్ర మిట్లెందుకు ముద్రించు సంప్రదాయ మేర్పడినది యని సందేహము కలుగక

మానదు. దాని సంప్రదాయ మిది. తెనుగు లాక్షణికు లీ గద్యాలను, నైదు విధములుగ విభజించిరి.

బిరుదుగద్య సంప్రదాయము

1 గద్య. 2 బిరుదుగద్య. 3 చూర్ణిక. 4 వచనము. 5 విన్నపము. వీని లక్షణము పొత్తపి వెంకటరమణ కవి లక్షణ శిరోమణిలో నిట్లు చెప్పియున్నాఁడు.

"ఇక నందు గద్యలక్షణం - మఱియు నందు గద్యయు నైదు భేదంబుల విహరించు నయ్యవి యేవం బేను. గద్యయు బిరుదుగద్యయు చూర్ణికయు, వచనంబును, విన్నపంబులునన గద్యభేదంబు లైదును ప్రమోదంబున వివిధమ్ములై వినోదించునందు గద్య క్రమం బెటువలె నంటేని"

1. గద్య - అనుకరణ శబ్దయుక్తంబునై యొప్పు

2. బిరుదుగద్య - సంబోధనాంత పదబంధురంబునై వర్తిల్లు

3. చూర్ణిక - ద్వివచన బహువచన సందర్భములగు విభక్త్యనుశాసన సమాసాదిత కల్పనానల్ప జల్పితంబై వెలయు

4 వచనంబులు - బహుప్రకారరచనానియమ ప్రాచుర్యంబులై సంచరించు

5. విన్నపంబులు - విన్నవై ఋజుమార్గమ్ముల ననుగమించి మించు నీ పంచవిధంబులు మితి విరహిత

మ్ములై స్వేచ్ఛాకల్పనా గౌరవమ్ముల కొలందులై విల సిల్లు.

వీనిలో బిరుదు గద్యయే మనకు తొలుత కావల సినది... చంపువులలో, నాశ్వాసాంతమున, కవులు తమ బిరుదులను చెప్పుకొనుట సంప్రదాయము. ప్రాచీన కన్నడకవులనుండి తెలుగుకవులీసంప్రదాయము గ్రహిం చిరి. తిక్కన, ఎఱ్ఱన, శ్రీనాథుడు, పెద్దన మొదలగు మహాకవులందఱు నీ సంప్రదాయము పాటించినవారే. అయిన నివి సంబోధనాంతములుగా నుండవు. కవి ప్రథమ పురుషలో తన వృత్తాంతము చెప్పుకొనుట చేత, నాత్మస్తుతిదోషము సంభవింపదు గావున, సంబోధ నాంతములుగా నీ గద్య లుండనేరవు. ఆశ్వా సాంత గద్యలు యమకానుప్రాసములు గలిగియుండు ననుటయెల్ల రెఱిగిన దే.

ఈ బిరుదు గద్యసంప్రదాయము తొలుత రాజుల ప్రశస్తిని నాస్థానములో స్తుతిపాఠకులు నానా రాజులను సంబోధించుచు స్తుతించెడు రచనల మూల మున నేర్పడినది. ఈ రచనలే ప్రశస్తి కావ్యము[2] లను పేర క్రీ. శ. 3 వ శతాబ్దినుండి దక్షిణదేశమున శాస

2 'ఈ ప్రశస్తి కావ్యము లెట్లు కావ్యశైలికి, గద్యకును దారి చూపినవి. నా 'తెనుగుకవులచరిత్ర' ప్రథమ ప్రకరణమున చూడ వగును. ఈ సందర్భమున భాషోద్ధారకులు బ్రౌనుదొరవారు గద్య మునుగూర్చి వ్రాసిన యర్థము లుదాహరణీయములు.

నములలో కన్పట్టుచున్నవి. శకరాజగు రుద్రదమునుని[3] సాహిత్యవిద్యావైశద్య మిట్లు వర్ణితమైనది. "స్ఫుట లఘు మధుర చిత్రకాంత శబ్దసమయోదారాలంకృత గద్యపద్య కావ్యవిధానప్రవీణ" దీనినిబట్టి యీ గద్య సంప్రదాయము ప్రాచీనమనియే తెలియదగును.

ఇట్టి చిన్నచిన్న ప్రశస్తి గ్రంథములు లేక కావ్యములే దక్షిణదేశ భాషలలో మహాకావ్యరచనా నిర్మాణమునకు మార్గదర్శకము లైనవి. సమాసభూయస్త్వముగల యిట్టి ప్రశస్తి గ్రంథములలో బిరుదావళులు కూర్చబడుటచేత నవిగూడ క్రమక్రమముగా బిరుదు గద్యము పేర వెలసినవి. ప్రశస్తి గ్రంథములలో ప్రథమపురుషలో నున్న విశేషణములు బిరుదు గద్యాలలో సంబోధనలతో నుండును. అందుచేతనే ముందు బిరుదుగద్యాలు సంబోధనతో నుండునని తెలుపబడినది.

---

1. గద్య ఈ గద్యము. *Prose of Melodious Measured kind used in poems. It is Contractedly written* గ.

2. కైవారము, కైవారములు = *for* బిరుదు. *titles proclaimed by a* వందిమాగధ *or herald.*

గద్య *titles, particulary those proclaimed by heralds as the prince's style.*

3. ఈ శకరాజగు రుద్రదమునుడు క్రీ. శ. 130–150 వఱకు పాలించినవాడు.

వృత్తగంధి సంప్రదాయము

వెంకటరమణ కవికన్న ముందుగ లాక్ష ణికుఁడగు ననంతుఁడును, సంకీర్తనాచార్యులగు తాళ్ళ పాక అన్నమాచార్యులుగారును నీ గద్యల లక్షణ ముల నిట్లు నిర్వచించియున్నారు.

అనంతుఁడు * ఛందోదర్పణమున నిట్లు నుడివి నాఁడు.

క. కనుగొనఁ బాదరహితమై
పనుపడి హరిగద్దెవోలె బహుముఖ రచనం
బున మెఱయు గద్యమది దాఁ
దెనుఁగుఁగృతుల వచనమనఁగ దీపించుగడున్.

గద్యము. స్వస్తి సమస్త భువన రక్షాదక్ష, శ్రీపుండరీకాక్ష, భుజగపతి సింహాసనారూఢ సురనికర మకుటతటఘటిత సురుచిరమణిగణప్రభా విభాసిత పాదపీఠ వేదనినాదానుకార గౌరవలలితనూపురాలం కృత చరణసరసిజయుగళ సవ్యపదాంగుష్ఠ నఖముఖా ఖరేఖాయిత సురసరిత్ప్రవాహ పీతాంబర, నూత్న మేఖలా కలిత కటితటప్రదేశ చతురానన జనకనాళీక శోభిత నాభిసరోవర యఖండ బ్రహ్మాండ కలాపగోపన నిపుణోదర క్షీరసాగరతనయా మనోజ్ఞ గేహీకృత విపుల వక్షస్థల కనత్కనక కటక కేయూర ప్రముఖ భూషణ భూషిత చతుర్భుజ శంఖపంకజ సుదర్శన గదాధర కిరీట కుండలాభిరామ యనవరత ప్రసన్న

వదన కౌండిన్యవరద శ్రీయనంతపద్మనాభ నమస్తే నమస్తే నమః.

పదకవితా సార్వభౌము లన్నమాచార్యులవారు దీనిచే 'తాళగంధి' యని సంకీర్తనలక్షణమునఁ బేర్కొనిరి. ఇది గద్యాలలో 'చూర్ణిక'కు సంబంధించినదిగాన దీనికి తాళగంధి చూర్ణక మని పేరు.

కం. ధరఁ గృష్ణాచార్యాదిక
పరికల్పిత పదము తాళబంధచ్ఛందో
విరహితమై చూర్ణాఖ్యం
బరగునది నిరుక్తనామ భాసిత మగుచున్.

కం. ఛందోగణము లని యతిం
బొందక తాళప్రమాణమునఁ గడు జెలువై
కొందఱిచేఁ దచ్చూర్ణం
బందముగాఁ దాళగంధి యనఁ బొగడొందున్.

దాక్షిణాత్య భాషలలో ప్రధానమగు ద్రవిడ భాషయందు నేకైకముగ గ్రంథమంతయు వచనరూపముగ నున్నవి లేవు.

విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయ ప్రవర్తకులగు భగవద్రామానుజులువారు గద్యత్రయ మను పేర నొక

*(పుట 28 (2 ఆ - 2, 3) ఛందోదర్పణము— సంస్కర్త - పీఠికాకర్త నిడుదవోలు వేంకటరావు. వావిళ్ళ ముద్రణము. 1947.

గ్రంథమును రచించిరి. అందుండి యుదాహరణములను చూపుచున్నాను.

చూర్ణమునకు—

అపార కరుణాంబుధే, అనాలోచిత విశేషా విశేష లోకశరణ్యా, ప్రణతార్తి హార, ఆశ్రితవాత్సల్యైక మహోదధే! అనవరత విదితనిఖిల భూతజాత యాథాత్మ్య, సత్యకామ, సత్యసంకల్ప, ఆపత్సఖ, కాకుస్థ, శ్రీమన్నారాయణ పురుషోత్తమ శ్రీరంగనాథ మమ నాథ నమోస్తుతే. (శ్రీరంగ గద్యమ్)

ఉత్కలికా ప్రాయమునకు—

పరమయోగి వాఙ్మనసా పరిచ్ఛేద్య స్వరూప స్వభావ స్వాభిమత వివిధ విచిత్రానంత భోగ్యభోగోప కరణ భోగస్థాన సమృద్ధానంతాశ్చర్యానంత మహా విభవానంత పరిమాణ నిత్యనిరతిశయ శ్రీ వైకుంఠ నాథ— శరణాగతి గద్యమ్.

వృత్త గంధికి—

ప్రబుద్ధ ముగ్ధాంబుజ చారులోచనం. సవిభ్రమ భ్రూలతమ్ - ఉజ్జ్వలాధరం - శుచిస్మితం - కోమల గండమ్ - ఉన్నసమ్ - ఉదగ్రపీనాంస విలమ్బి కుండ లాలకావళీ బన్ధుర కంబుకంధరం. వైకుంఠగద్యమ్.

శ్లో. ప్రబుద్ధ ముగ్ధాంబుజ చారులోచనం
సవిభ్రమ భ్రూలత ముజ్జ్వలాధరం

శుచిస్మితం కోమల గండమున్నసమ్
ఉదగ్ర పీనాంస విలమ్బి కుండలా
లకావళీ బన్ధుర కంబుకంధరం.

కన్నడ భాషయందు పదునొకొండవ శతాబ్ది వెనుకనే యిట్టి రచనలు వెలసినవి. ఆ వాఙ్మయమున బసవన మొదలు శివభక్తు లందఱును వచనములను రచియించిరి. అందులో వీరశైవమత ప్రవర్తకుఁ డగు బసవన, షట్స్థలవచన, కాలజ్ఞానద వచన, మంత్ర గోప్య వచన అను మూఁడు వచనగ్రంథములు రచియించినాడు. ఇవి పాటలవలె పాడుట కనుకూలముగ నున్నవి.

ఉదాహరణము : షట్స్థల వచనము.

నరె కెన్నెగె, తెరగల్లకె శరీరగూడ వగదమున్న
హాల్లుహాలోగి బెన్నుబాగి అన్యరిగెహాంగాదమున్న
కాలుమేలె కయ్యనూరి కోలహిడి యదమున్న
ముప్పిందొప్ప వళియాదమున్న మృత్యుముట్టదమున్న
పూజిసు నమ్మ సంగమ కూడలి దేవరా!

ఇది బసవని యిష్టలింగ మగు కూడలి సంగమేశ్వరునిపైఁ జెప్పబడినది. ఇట్లే అక్కమహాదేవి వచనములు, అల్లమప్రభువు వచనములు మోళిగమారయ్య వచనములు అనుపేర 225 భక్తుల వచనములు వెలయుచున్నవి.

ఇప్పటివలె పూర్వకాలమున ముద్రణాది సౌకర్యములు లేకపోవుటచే, వేదమువలె కంఠస్థము చేయు పద్ధతియే యుండెడిది. మఱియు పద్యరూపమునన్నచో విషయము ధారణచేయుటకు వీలుగ నుండును. ఈ యభిప్రాయము చేతనే, మన శాస్త్రీయ గ్రంథములు, నిఘంటువులు మున్నగునవి, సంస్కృతము ననుసరించి తెనుగున పద్యరూపముతో పూర్వము వెలసినవి. నేడు వచనయుగము గాన నవి వచనములో రచితము లగుచున్నవి.

అద్యతన కాలమున నీ వృత్తగంధి రచనమును వెలయించి యీ సంప్రదాయమును నిలువఁబెట్టినవారు శ్రీ గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు. వారి "ప్రాఁ దెనుఁగుఁగమ్మ"[1] యందీ సంప్రదాయము వెల్లివిరియుచున్నది. అదియంతయు నచ్చ తెనుఁగు. దానినుండి యుదాహృతులు.

గద్యము :

"సిరిఁ దాల్చు జోఁడొగిఁ జిన్న చూడ్కులఁ జూచు తెనుఁగు చదువుల రచ్చ తీర్పరులార! క్రిందను గ్రివ్వాలు సేసిన నేనయా! అణకువ మెఱయుచు నామోపుకోలఁది తెనుఁగు చవులగుఱిచి జాను మిన్న

1. ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక - సం. 2 సం. 2 పుటలు 255 - 274.

లంగఁ దోలి తెనుఁగు నుడులనఁ దేటతెల్లగను, విన్నప మొక్కండు వినిపింతు మిమ్ము.

పద్యము :

సీ॥ సిరిఁబాల్పు ఱేఁడోఁగి జిన్నచూడ్కులఁ జూచు
తెనుగు చదువుల రచ్చ తీర్పరులార!
క్రిందను గైవ్రాలు చేసిన నేనయ్యా
యణకువ మెఱయుచు నా యోపుకోలఁది
తెనుఁగు చదువుల గుఱిచి జాను మిన్నులంగ
తోలి తెల్గు నుడులను తేటతెల్లగను
విన్నప మొక్కండు వినిపింతు మిమ్ము.

వారే యీ కమ్మలోనుండు విశేషము నిట్లు తెలిపి యున్నారు.

ఇక్కమ్మ నుడుల నాయిచ్చమై నేను గూర్చితి, నా నాల్క కనువగునట్లు, చదువరి వీనుల కించెడు నట్లు. పద్దెమ్ము లివి యని పేర్కొ్ివ్వ నేను. పద్దెంబు లని పల్కి ప్రాఁబడిఁ బరికించి కీడని దూఱంగఁ దగదేరి కేని. గద్దె కూర్పునకైన కట్టడి లేద - గద్దియ కాదీని గడియింప నురదె?

మం॥ ఇక్కమ్మ నుడులనా యిచ్చమై నేను
గూర్చితి నానాల్క కనువగునట్లు
చదువరి వీనుల కించెడు నట్లు
పద్దెంబు లివి యని పేర్కొ్ివ్వ నేను

సీ. షద్దెంబు లివి యని వ్రాఁబడిఁ బరికించి
కీడని దూఱంగఁ దగదేరి కేని

ద్వి. గద్దె కూర్చుకైన కట్టిడి లేద
గద్దియ కాదీని గడియింప నురదె

చివర :

అక్కఁనసిగలోనఁ జొక్కిన మోమున సానుల నెలకొల్పు మాను దొ:లు సిరి, సేవ, నుడి మెఱుఁగు సమకూర్చిమంత్రు తెనుఁగు చదువుల రచ్చ తీర్చరు లెల్ల. భళిరె! భళి! భళిరె! భళి! భళిరె. భళి!

పర్లాకిమిడినుండి,	ఇట్లుమీాయడియరి,
యొక వేయుఁ దొమ్మిదినూఱులుఁ	సిడ నేనిడితి గైవ్రాలు
బదమూఁడు నగు నేఁట, నాలు	గిడుగు వెంకట
వవ్వుతుది నెలనాఁటనంచిపుచ్చినది	రామమూర్తి

సీ. అక్కఁన సిగలోనఁ జొక్కిన మోమున
సానుల నెలకొల్పు మాను దొరలు
సిరి, సేవ, నుడి మెఱుఁగు సమకూర్చిమంత్రు
తెనుఁగు చదువుల రచ్చ తిర్చరులెల్ల
భళిరె! భళి! భళిరె! భళి! భళిరె! భళి! పర్లాకి
మిడినుండి యొక వేయు తొమ్మిదినూఱు
లుం బదమూఁడును నగు నేఁట నాలు
వవ్వు నెల తుదినాఁట నంచి పుచ్చినది.

గీ. ఇట్లు మీ యడియరి సీడ నేనిశితి
 శైత్రవాలు గిడుగు వేంకటరామమూర్తి.

ఇంక నొక విశేష మేమనగా నధునాతన కాలమున ముఖపత్రములలోను, విషయసూచికలోను నీ వృత్తగంధి నియమమును పాటించుట. చూడుఁడీ క్రింది యుదాహృతులు. కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారి రచన ముఖపత్రము—

శ్రీరస్తు.

శుద్ధాంధ్ర భారత సంగ్రహము.

(వినుఁడి)

ఇది

చెన్నపురిని మిగుల,

వాసిని గన్న

కొల్లా సుబ్బరాయలు సెట్టియు

,, గురుసామి సెట్టియు

నను, వారి కంకితముగ

వసుధలోఁగల పట్టణములలోన గణ్యతకు నెక్కి,

గౌతమీనది తూర్పుగట్టున నలరారి

రాజమహేంద్రవర మను పేర,

నమరు పట్టణరాజంబునందునుండు

కందుకూరి వీరేశలింగ మను నాఖ్యఁ

బరఁగు కవిచేతఁ బండితపామరులకుఁ

నింపు పుట్టునట్లుగ రచియింపఁబడియె.

ఇది యంతయు సీసపద్యము.

సీ. శ్రీరస్తు, శుద్ధాంధ్రభారత సంగ్రహ
ము వినుఁడి యిది చెన్నపురిని మిగుల
వాసినిగన్న కొల్లా సుబ్బరాయలు
సెట్టియు గురుసామిసెట్టియు నను
వారి కంకితముగ వసుధలోఁగల పట్ట
ణంబులలోన గణ్యతకు నెక్కి
గౌతమీనది తూర్పుగట్టున నలరారి
రాజమహేంద్రవర మను పేర

గీ॥ నమరు పట్టణరాజంబునందునుండు
కందుకూరి వీరేశలింగ మను నాఖ్యఁ
బరఁగు కవిచేత పండితపామరులకు
నింపు పుట్టునట్టుగ రచియింపఁబడియె.

(చెన్నపురి: శ్రీ నిలయముద్రాక్షరశాల ౧౮౭౯ సం॥)

విషయసూచిక: కొక్కొండ వేంకటరత్నము పంతులుగారి రచన.

శ్రీరస్తు.

బిల్వేశ్వరీయము

తత్పూత్రకృతము క్షేత్రప్రశంస ౨౭
ఆ కారణమున బిల్వారణ్యము ప్రశంస ౨౮
తద్వన దేవతాతపము మెచ్చిశివుడందు ౨౯
బిల్వేశుఁడవుట.

సనకముఖుల సంప్రార్థనమునను బిల్వనాథు
డక్కవలన నాదభేదంబులు గలిగియవ్వివియె } ౩౦
యక్షరములగుట.

ఆ శివసూత్ర రహస్యార్థము
అక్షరములు బిల్వములవుటవలన నక్షరేశుఁడే ౩౧
బిల్వేశుఁడౌ శివుండనుట.

అర్థో(?)త్సవతత్త్వార్థము
ఉరోనరులు

సనకాదిముని సూతశౌనక నైమిశవిపిన సంకేతార్థ
వివరణము.

అనుసీ విషయములతో నింపుగా మున్నాట
నల్వదేన్పద్యముల్ నల్వారుట బిల్వేశనామక విలసిత
మగునిద్ది ప్రథమ బింబము, బిల్వపతి చరిత్ర.

ఇది సీసపద్యము.

శ్రీరస్తు బిల్వేశ్వరీయము విషయసూ
చిక, పుట, సంఖ్య, పీఠిక, కథాముఖము
శౌనకప్రముఖ క్షేత్రజిజ్ఞాస
తత్పూతకృతము క్షేత్రప్రశంస

ఆకారణమున బిల్వారణ్యము ప్రశంస
తద్వనదేవతాతపము మెచ్చి
శివుఁడందు బిల్వేశుఁడనుట సనకముఖ
మునులసంప్రార్థనమునను బిల్వ
నాథుఢక్కావలన నాదభేదంబులు
గల్గి యయ్యవియె యక్షరములగుట
ఆ శివసూత్రరహస్యార్థమక్షర
ములు బిల్వములవుటవలన నక్ష
రేశుఁడే బిల్వేశుఁడౌ శివుండనుట
ఆర్ద్రోత్సవ తత్త్వార్థమారోనరుట
సనకాదిముని సూత శౌనక నైమిశ
విపినసంకేతార్థ వివరణమును

నీ విషయములతో నింపుగా మున్నూట
నల్వదేన్పద్యముల్ నల్వలరుట
బిల్వేశనామకవిలసితంబగు సిద్ధి
ప్రథమబింబము బిల్వపతి చరిత్ర.

6 పుటలలో విషయసూచిక యంతయు నూట యెనిమిది సీసపాదములతో చెప్పబడినది. చివరగీతి.

ఇది యష్టోత్తర శతాంఘ్రులెనసినయది
సీసమాలిక నాదాత్మ సిద్ధలింగ
మిందుని తేటగీతియె బిందుపీఠ
మిదివిషయసూచికయగు బిల్వేశమూర్తి

పద్యతత్త్వమునుబట్టి చూచిన వచనవాఙ్మయము తొలుత *వర్ధిల్ల నేరదు. భాషధ్వనిప్రధానము. మనసులోని భావములను పైకి తెలియజేయుటకు ధ్వనియే మొదటియాధారమైనది. అదియే వర్ణసముచ్చయాత్మకమైన భాషగా పరిణమించినపుడు గేయరూపమైనది. ప్రాణములవంటి ధ్వనులకు నక్షరములు శరీరప్రాయములు. కాబట్టి యీ యక్షరములకు స్థిరత్వము గల్పించు లిపియేర్పడినగాని, భాష సాహిత్యరూపమున వెలసి స్థైర్యమును బొందజాలదు. లిపి యేర్పడకముందు గేయరూపమగు భాష నాలుకయందే నాట్యమాడుచుండును-అప్పుడు నాలుకయే పలక; మేధస్సే పుస్తకము; నోటిమాటయే వ్యాఖ్యానము - అట్టి గేయరూపమగు పదవాఙ్మయము నుండియే విశిష్టమగు పద్య వాఙ్మయము ముద్భవిల్లెను. కావున మొదట పద్యవాఙ్మయమే ప్రచారములోనికి వచ్చెను.

మఱియు తెనుగుభాష స్వరప్రధానమగు సంగీతమును వర్ణప్రధానమగు సాహిత్యమును సమ్మేళము చేసి యవ్యక్త మధురమగు గానమును సువ్యక్త మధురమొనరించునది గాన కేవల వచనము లుద్భవిల్లుట కవకాశమే లేదు-అయినను పైని వివరించిన గద్యవచన సాహిత్యసంప్రదాయముల ననుసరించి తెనుగు వాఙ్మయమున ప్రాచీనకాలమునుండి నిరువదియవ శతాబ్ది

ప్రారంభము వఱకు నెట్టి పరిణామమును బొందినదియు యుగవిభజనమూలముగ దెల్పుచున్నాను.

గద్యయను సంస్కృతపదమునకుఁ దద్భవ రూపము గద్దియ. దీని రూపాంతరము గద్దె. పై బిరుదు గద్యల నేస్థలమునం దా బిరుదములు గలవారు కూర్చుండగా సంబోధించుచు చదువుదురో ఆస్థలమునకు 'గద్దె' అని పేరు వచ్చినది. సాధారణముగ నాస్థానమున సింహాసనాసీనుడైన రాజునుగూర్చి యీ గద్యలు చదువుదురు గాన సింహాసనమునకు గద్దె యని పేరు రూఢిమైనది. బిరుదుశబ్దము వీరశబ్దమునకు మహారాష్ట్రి ప్రాకృతరూపము కావున 'బిరుదుగద్దె' బిరుదుగద్దెలు అను రూపము లేర్పడిన వెనుక నీ గద్దె శబ్దము రూఢియై యుండును. కాబట్టియే, గద్య అను పదము ప్రకృతిలో వచనమునకు, వికృతిలో సింహాసనమునకు పేరైనది. తెనుగులో గద్దె సింహాసనమున కర్థమగుట విస్మృతమగుటచే కాబోలిటీవలివారు సింహపుగద్దె యనియు సింగపుఁబీట యనియుఁ 'దద్భవ' పదసమాసములను గల్పించియున్నారు.

ఇట్లే 'వచనము'నకుగూడ తొలి నున్న సంప్రదాయార్థము ననుసరించి, తిక్కన, వచనము లేకయ వర్ణన రచియింపగ వచ్చునని చెప్పియున్నాడు. వర్ణనలు తఱచుగ దీర్ఘసమాసభూయిష్ఠములై ఉత్కలికాప్రాయములుగ నుండుటచేత, నా గద్యభేదము నే

తీర్కొన వచనముగా చెప్పియున్నాడు. భారతమున 'మహాకవిత్వ దీక్షావిధినొంది పద్యముల గద్యములన్ రచియించెదన్ కృతుల్'అని గద్యను వాడియున్నాడు.

క్రీ. శ. 1224 లో పద్యమయమగు నోపిలిసిద్ధి శాసనమున నడుమ వచన భాగమునకు 'గద్దె' అని కలదు.

గద్యములైన, వచనములైన మాత్రాచ్ఛంద స్సంఘటితములగుటచే కాబోలు, కొందఱు కవులు పద్యకావ్య రచనలను, వచనకావ్యరచనలను వచన కావ్యములుగా పేర్కొన్నారు. హరిభట్టు వరాహ పురాణములో 'నవరసాలంకార బంధురంబుగా నొక్క ప్రబంధం బాంధ్రభాషాభవ్యంబగు వచనకావ్యంబుగా రచియింపబూనిన సమయంబున, నారసింహపురాణో త్తర భాగ మప్పుడంధ్రభాషను వచనకావ్యం బొనర్చి' అని చెప్పియున్నాడు. లోకేరావు సోమన యను కవి యిట్లే శివరాత్రిమాహాత్మ్యమును పద్య ప్రబంధమును వచనకావ్యమని చెప్పియున్నాడు.

తెనుగుభాషలో పదమూడవ శతాబ్దినుండి పాటలుగా పాడదగిన వచనములు వెలయుటచేతను, నవి పైగద్యభేదములలో నొకటి యగుటచేతను, నవి ప్రబంధములయందు వెలయక నేకైకముగ నొక గ్రంథ రూపముగ లభ్యమగుటచేతను, తొలి వచనగ్రంథము లవియే యని నిర్ధరింపవచ్చును.

ఏ వాఙ్మయమునందైన తొలుత గేయపద్యరచనలేగాని, గద్యరూపములగు వచనకృతులు వర్ధిల్లనేరవు. అతి విస్తృతమగు సంస్కృత వాఙ్మయమున వేళ్లపై లెక్కపెట్టదగినన్ని కాదంబరి, దశకుమారచరిత్ర మొదలగునవి కలవు. శ్లోకరచనకన్న యమక ప్రాసాద్యలంకార సహితమగు గద్యరచన కష్టతరమగుటచే గాబోలు "గద్యం కవీనాం నికషం వదంతి" యను నానుడి యందే యున్నది.

నన్నయ పూర్వయుగము

నన్నయకు ముందుగల వచనస్వరూపమును దెలిసికొనుటకు శాసనములే యాధారములు. పూర్వము తెనుగుదేశముల నేలిన శాతవాహనులు ఇక్ష్వాకులు, పల్లవులు, సాలంకాయనులు మొదలగు వారి శాసనములు ప్రాకృతభాషలో నున్నవి. మనుష్యులపేర్లు, ఊళ్ళపేర్లు, మొదలగునవి మాత్రమే తెనుగున గలవు. చాళుక్యుల కాలమున తెనుగు రాజభాషయైన వెనుక తెనుగు శాసనములు బయలు వెడలినవి. ఇంచుమించుగ నా కాలముననే రేనాటిచోళుల శాసనములు తెనుగున కన్పట్టుచున్నవి. ఇప్పటికి లభించిన శాసనములలో మొదటి తెనుగు శాసనము[1] నా

---

1. శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు–నన్నయకు పూర్వము ఆంధ్రభాష, వృషసంవత్సరాది సంచిక, 5–16 పుటలు.

2. చాళుక్య భీమమహారాజు ధర్మవరము శాసనము, భారతి 1928.

కాలపు వచనస్వరూపమును దెల్పుటకై క్రింద యిచ్చుచున్నాను.

స్వస్తి శ్రీ సోఅమహారాజుల్లొళన ఇన్ముఅోళి అణపోతులు రేవణకాలు వృద్ధణకాలు ఇచ్చిన పన్నస పెన్ఱాటి ఇశెతేనికిన్ తేని ఱిచ్చిన పఞ్చమహాపాతకున్తకున్.

క్రీ. శ. 850 నాటికి పద్యమయ శాసనములు లభించుచున్నందున యీ కాలమునాటి వచనశాసనములోని ఒక భాగము వచన మెట్లున్నది తెలిసి కొనుటకుదాహరించుచున్నాను.

[వి] జయాదిత్య పాదపద [ద్మ] భ్రమరాయమాన శ్రీమత్కడియరాజు గుణగణాభరణు ణ్డు [ద] న కాని యీశ్వరునకుం గార్తికేయుండునుబోలె చౌషష్టికళాకుశారదుండు పన్దొరంగులు అయ్యమ ప్రెగ్గడలుంగరనమ్మున సండరంగును ఈ ధర్మనిర్వహానోద్యోగమ్మునకు బృహస్పతిసమానులైన ప్రెగ్గడ కా (టయ) గారి కొడుకు బెజెయరాజు సమ[ర్థుణ్డు] నని ఆత్మాన్మకంబునం బచ్చిన......

మొదటిదానిలో, 'ఱ' అను వింత ధ్వనిగల యక్షరము, బిందువునకు బదులు వర్గపంచమాక్షరములు లిఖింపబడుట. సమాపక క్రియ లేకపోవుట వాక్యరచనయందలి వైలక్షణ్యము తరువాతి శాసనమున వర్గపంచమాక్షరముతో బిందువులుకూడ యేర్ప

డుట సమాపకక్రియలతో నన్వయసౌలభ్యము గలిగి యుండుట మొదలగువానినిబట్టి వచనరచన మెట్లు మారినది తెలిసికొనవచ్చును. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నాయాకాలములలో బుట్టిన శాసనము లందలిభాషను, విశేషములను నిందీయజాలక పోయితిని. దిక్ప్రదర్శనముగా నన్నయకుముందు వచనరచన మాత్రము చూపితిని.[1]

---

1. పూర్వపు వ్రాతలయందీక్రింది లక్షణములు గన్పట్టును.

1. పూర్ణానుస్వారములు వాడుట. (కూంతురు-ఆంపెది)

2. పూర్ణానుస్వారములకు ముందక్షరములు ద్విత్వము వ్రాయుట. గ్రహంబ్బునంగ్గా, కుంత్తి, కంక్క పత్రంబ్బు॥ మొదలైనవి.

3. వాంణ్డు, వాండు, వాడు - మూడు రూపములును కన్పట్టును.

4. బ్రహ్మ, సింహ, జిహ్మ-బంహ్మ - సింహ్వ - జింహ్వ-జిహ్వ - గా వ్రాతలలో నుండును.

5. దుఃఖ-దుఖ్ఖ-చేయు-సేయు-శేయు, శాయు.

6. సంబోధనలు దీర్ఘాంతములుగా నుండవు. సరంత్రప! రాజేంద్ర!

7. ఏత్వము సాధారణముగా వ్రాయరు.

8. ఋ-రు-భేదము పాటింపబడదు. శత్రు-శ్రతు - పౌత్రుండు పౌత్రుండు-రుద్రుని రుద్రుని.

9. ప్రాగ్జోతిష-ప్రాగ్జ్యోతిషకు-వివత్సండు-వివత్సుండు.

10. వలపలగిలక వ్రాయుటయే సర్వత్ర కానబడును. (పార్శ్వ) వత్తిడికులు.

నన్నయయుగము - నన్నయ వచనరచన

ప్రాచీన మహాకవుల చంపూ గ్రంథములలోని వచనరచనలలో నన్నయ వచన రచన పద్య రచన వలె, ప్రసన్నమై, యక్షర రమ్యత గలిగి, యచ్చున, పది పండ్రెండు పంక్తుల కెక్కువగాక హృదయంగమముగ నుండును. నన్నయ పద్యముల యందువలె కొన్ని నియమములు గద్యమునకుగూడ పాటించియున్నాడు. వచనము వ్రాయుటకు

1. పద్యములం గూర్పవలనుపడని సంక్ర మాది వృత్తాంతములు చెప్పుట.

2. విరివిగా చెప్పవలసిన కథలను సంగ్రహించుట.

3. ఏకధారగా నుండి విసువు జనింపజేసెడు పద్యపఠనమునుండి పాఠకుని మఱల్చుట.

4. అచ్చటచ్చట, రత్నములవలె లోకోక్తులు పొదిగించుట.

5. ఏకసమాస సముచ్చయాత్మక వాక్యరచన వీడుట.

6. వచన ప్రారంభము పద్యపాదమువలె నడిపించి, వృత్తగంధిగా భాసింపజేయుట అనునవి.

ఇందు చివరదానికీవఱకే యుదాహరణలు చూపితిని. నేటి, యాంగ్లేయభాషావచనపద్ధతి ననుసరించి,

వాక్యవిరామాది చిహ్నము లుంచిన పద్యవిద్యకు గాదు గద్యవిద్యకు నాద్యుడు నన్నయ్యయే యని మనము గ్రహింపగలుగుదుము

శివకవి యుగము - నన్నెచోడుని వచనరచన

నన్నయలో సగము పద్యము సగము గద్యమున్న నన్నెచోడుని కవితలో అయిదింట నొకపాలు గద్యము గలదు. అది సంస్కృతపద జటిలమై, అలంకారసహితమై యుండును. యజ్ఞ సంభారవర్ణన, వివాహమంటపవర్ణన మున్నగువానిచోట్ల సంస్కృత పదబంధురంబై యున్నది. శ్రుతిసామ్యమును పాటించుటయేగాక, ఛేకానుప్రాసము, వృత్త్యనుప్రాసము మొదలగువానిని వాడినాడు. మొత్తముమీద కుమార సంభవ వచనరచన, పద్యరచనయంత భావబంధురము కాదు.

వచనములు - విన్నపములు - కృష్ణమాచార్యులు[1]

వచనవాఙ్మయ ప్రథమాచార్యుడు[2] క్రీ. శ. 1300 ప్రాంతము.

ఈతడు ద్వితీయ ప్రతాపరుద్రుని కాలమున నోరంగలున విలసిల్లినట్లు 'ఏకశిలానగరవృత్తాంతము'

1. భారతి. పార్థివ భాద్రపదమున సాహిత్యము పై శీర్షికతో ప్రకటితమైనది.

2. వచనవాఙ్మయ ప్రథమాచార్యుడు. శీర్షిక.

ఏకాంమనాథుని ప్రతాపచరిత్రము చెప్పుచున్నవి. ఈతనిని తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు (1408-1503) పేర్కొనుటచేతను, వచనములు, విన్నపములు వ్రాసి సంకీర్తనలు వ్రాయుటకు తొలుత దారి చూపినవాడగుటచేతను నీతని ప్రథమాచార్యుడని తెలిపితిని.

సింహగిరి నరహరి వచనములు †

ప్రసిద్ధవైష్ణవ క్షేత్రమగు శ్రీ సింహాచలక్షేత్రమున నీతడు నివసించిన కారణమున నాదేవునిపై నీ వచనములు రచియించెను. ఇది "సింహగిరి నరసింహ దయానిధీ"యను మకుటముతో నుండును. ఇవి యముద్రితములు—

దేవా! జయ జయాపరంధామ! పరమ పురుష! పరమాత్మప్రకాశ! అమృత! అచలాచల! అవ్యక్త! అగణితదయాంబోధి-అనాథపతియైన స్వామి సింహగిరి నరహరి నమోనమో దయానిధి!

ఏడు రామాయణంబులు, పదునెనమిది పురాణంబులు, ద్వాదశస్కంధంబులు, భగవద్గీతలు, సహస్రనామంబులు చదివిరేమి వినరేమి, వ్రాసిరేమి, ఈ సంకీర్తనకు వేయవపాలింటికి సరిరావు. కడమ సంకీర్తన లనేకసారులువిన్నారు. ఇందుకు తప్పరాదు ......మీ దాసులకు కులగోత్రం బెన్న నేమిటికి?

† చూ. శ్రీ తిమ్మావజ్ఝల కోదండరామయ్యగారు. వ్యాసము. భారతి.

మాయతి రామానుజముని పరంధామ అనాథపతియైన సింహాగిరి నరహరి నమో నమో దయానిధీ!

శఠగోపవిన్నపములు

అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండనాయికా! స్వామి పునః పునః ప్రదక్షిణ నమస్కారంబులు. శరణాగత వజ్రపంజరా! నా దురితంబులు ఖండించి మీదాసాను దాసులకు దాసుండనై వర్తించే బుద్ధిపుట్టించి, నాదుర్గు ణంబులు చూడక మీ పతితపావన బిరుదు ప్రతిష్ఠించి, పతితుండనైన నన్ను రక్షింపవే ఆశ్రితజనమందార అఖిల లోకాధార! నమో నమో లక్ష్మీవల్లభా!

ఎఱ్ఱాప్రెగడ యుగము.

ఎఱ్ఱన నృసింహ పురాణమున (5-81) స్తంభో ద్భవ వచనమును నొకవచనమును రచియించి యున్నాఁడు. అది ఉత్కలికా ప్రాయమనదగును.

"అమ్మహాస్తంభంబున విజృంభమాన జిహ్వా వివృతవదన గహ్వర స్ఫురదసహ్య కహకహాట్టహాస గర్జా స్ఫూర్జితంబును, వికట కఠోర ఘోరదంష్ట్రాదండ దారుణ దహన దందహ్యమాన దశదిశాభాగంబును, విపుల కపిలక్రూరతరల తారకా తరంగితోద్వృత్త వృత్తాయతేక్షణ రూక్షరదవస్ఫులింగ పూరిత భువన రంధ్రంబును నభంగభ్రూభంగ భయద ఫాలభాగ ప్రాంతభంగుర భ్రమరక దురవలోకనంబును విశ్వోదురం ధరస్కంధ పరిణాహా పరితోదగ్ర కింజల్కపుంజ

పింజరిత భాసుర కేసరి ప్రసర విప్రకీర్ణవితాంతరిక్షంబును, హేమంత కమలతంతు కాంతికోమల రోమవల్లరీ గహన కరాళకర్ణ కోటీర ఘటితకుండల మరీచి మంజరీ రంజిత గండస్థలోద్భాసితంబును, కల్పాంత పవన కల్పానల్ప దర్పోల్లసిత సమీర సంపాదిత కంపాకులిత కులధర నికరంబును. సముత్కటోత్కటనకోటి కుట్టన కుంఠిత కుటిలకుంతలాయమాన శ్యామజీమూత సకలమనోజ్ఞ మూర్ధభాగంబును శ్రీవత్సకౌస్తుభ వైజయంతి ప్రముఖ నిఖిల లక్షణోల్లక్ష్యమాణ వక్షస్థల ప్రస్థాల ప్రారంభ నిర్విలంబ లక్ష్మీసమారోహణోత్సవంబును, భక్తభజనవచన వర్తన చింతనానురోధ నిరవగాహన కరుణాసుధా పూర పూరిత పుణ్యహృదయ ప్రదేశంబును."

ప్రతాప చరిత్ర

ఈ యుగమునకు సంబంధించినది ఏకామ్రనాథుని ప్రతాపచరిత్ర. ఇది కాకతీయరాజుల వృత్తాంతమును దెలుపు తొలివచనకృతి-తొలి చారిత్రకకృతి. ఏకామ్రనాథుఁడు, ఏకో రాముఁడని ప్రసిద్ధికెక్కిన శివాచార్యుఁడు మల్లంపల్లివారికి మూలపురుషుఁడు.[1] "అన్యవాద కోలాహలము" అను గ్రంథరచయితయితఁడే-కాని సర్వప్పకవి సిద్ధేశ్వర చరిత్రయందు-

(1) చూడుఁడు. 'మల్లంపల్లి బుచ్చికవి' అను వ్యాసము. (త్రిలింగ, 24-12-49, 3-1-50)

'ఆ ఏకామ్రనాథు ననుమతిఁజేసి' అని యీతని కృతిని పేర్కొన్నాఁడు-ఇది వరంగలు శైవధర్మ ప్రచారిణీ వారిచేతను, ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తువారి చేతను ప్రకటితమైనది.

శ్రీనాథ యుగము

శ్రీనాథుఁడు ప్రాచీన గద్యరచనా సంప్రదాయము ననుసరించి భీమఖండమున (౭-21ప) నొక చూర్ణికను రచియించియున్నాఁడు.

ఓం జయజయ దేవదేవ గంధర్వ సిద్ధవిద్యాధర చారణ కిన్నరకింపురుషు లహంపూర్వికాసంఫుల్లపుటంబులగు చేతస్సంపుటంబులంబటుపుటనగు భక్తి విశేషంబుల శేషాహికటక భూషా విశేషాభిరామంబులగు మీ కోమల శ్రీపాద కిసలయంబుల ఘుసృణమణీ కోటీర కోటీ విటంక సందానిత మందార మాలికా మకరంద బిందు ధారాధోరణీ ప్రవాహంబుల నహరహంబును నభిషేకింతురు కంఠేకాలా! మీ కంఠమూలంబునఁ గలువ దండకైవడిం గనుపట్టు కరాళ కాలకూట విష మషీకళంక పంకచ్ఛాయాచ్ఛటాగుళుచ్ఛంబు వలన నిఖిలలోక సంరక్షంబు నిగమవ్యాఖ్యాతంబు.

....

ముక్కంటీ నీకు మ్రొక్కులు, శివా! నీకు నవాంజలి, భవా! నీకు నభివాదనంబు, పాండురంగా! నీకు దండంబు, అష్టమూర్తీ నీకుఁ బ్రతిష్ట. పినాకీ నీకు నమస్కారంబు.

శ్రీమన్మహాదేవ! దేవదేవతారాధ్య! దక్ష వాటీపురాధ్యక్షా! ఆపద్ధ్వాంత దివాకరా! పరమ దయాకరా! జయజయ శ్రీ భీమేశ్వరా! నమస్తే నమస్తే నమః.

హారవిలాసమున (3-12) నిట్టి గద్యాలుగలవు.

జయజయ జగన్నాథ! జగజ్జననస్థితిసంహారకారి! జంభారిప్రముఖ నిఖిల బర్హిర్ముఖ శిఖామణీమయూఖ మంజరీ రంజిత పాదపీఠ!...అనంత! అద్వితీయ! నిరంతర సమసోపాధిక సచ్చిదానంద స్వరూప! నమస్తే నమస్తే నమః.

పోతన భాగవతమున వచనము లన్నియు సంస్కృత సమాసబంధురములై, ప్రాచీన గద్యరచనా సంప్రదాయములను తలఁపులకుఁ దెచ్చుచుండును. వర్ణనల పట్టున నీసంప్రదాయము చక్కఁగా పోతన పాటించినాఁడు. అటవీవర్ణనమున సమాసరచన మావశ్యకమను నాలంకారిక నియమము గుర్తించి గజేంద్ర మోక్షణమున (8 సం. 24) "అది మఱియును. మాతులుంగ లవంగ లుంగచూత కేతకీ భల్లాతకా మ్రాతక సరళ పనసబదరీ వకుళవంజుల వటకుటజకుందకురవక కురంటక కోవిదార ఖర్జూరనారికేళ సింధువారచందన పిచుమంధ మందార జంబూ జంబీర...యిత్యాది వచనము వ్రాసి యున్నాఁడు.

దశమస్కంధమున (1745) రుక్మిణి గారి దేవి మందిరము వెలువడునపుడు చెప్పిన వచనము ఇట్లు మేఘమండలంబు వెలువడి విలసించు క్రొక్కారు మెఱుంగు తెఱంగున మృగధరమండలంబు నిర్గమించి చరించు మృగంబుకై వడి......దేవదానవ సంఘాత కరతల సవ్యాపసవ్య సమాకృష్యమాణ పన్నగేంద్ర పాశ పరివలయిత పర్యాయ పరిభ్రాంత మంధరాచల మంథాన మథ్యమాన ఘూర్ణిత ఘుమఘుమాయిత మహార్ణవ మధ్యంబుననుండి చనుదెంచు నిందిరా సుందరీ వైభవంబున.

శ్రీకృష్ణదేవరాయ యుగము.

ఈ యుగమున సాహిత్యమున వర్ణనా ప్రధానములగు ప్రబంధరచనయు మతమున వైష్ణవమును ప్రధానస్థానము నాక్రమించినవి. కావున సాహిత్యమున ప్రత్యేక వచనరచన కవకాశము లేకపోయినది. అయిన గద్యలక్షణముల ననుసరించి కొన్ని వచనములు వెలసినవి. సులభశైలిలో వేదాంతవాఙ్మయము ప్రపంచించిన దత్తాత్రేయ శిష్యవర్గ మీ కాలములోనే తమ రచనలు చేయుటకు ప్రారంభించిరి కావున నీ యుగమునకుఁ గూడ సాహిత్యమున కున్నంత ప్రాధాన్యము లేకున్నను, కొంత విశిష్టతకలదని యెంచ వచ్చును.

తాళ్ళపాక పెదతిరుమలయ్య

వేంకటేశ్వరవచనములు - (1468-1553)

ఇవి, తిరుపతి దేవస్థానమునసుప్రసిద్ధ సంకీర్తనాచార్యులగు తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులవారిపుత్త్రులు పెద తిరుమలయ్యగారు రచించినవి. శ్రీ వేంకటేశ్వరా! అను మకుటముతో ప్రశస్త రచనగల నీతిని వచనలలో 166 నేడు లభించుచున్నవి—ఇవి 30 రాగములతో పాడవచ్చును. ఇందు మంచి భావములు ప్రపంచితములై యున్నవి. మచ్చునకు రెండుదాహృతులు.

1. "ఇది లోకదృష్టాంతంబు—నీ చరిత్రలు గణుతింప నలవిగావు, మఱియు నితరమార్గము లెండమావుల నీళ్లనంటివి. మిణుంగురు బురువుల ప్రకాశము వంటివి. కాకిచేగడల సొమ్ము వంటివి. కప్పచిప్పల వెండివంటివి. ఇట్టిభ్రమలం బొరలక నీ శ్రీ పాదంబులే గతియని యున్నవారలు ధన్యులు శ్రీ వేంకటేశ్వరా!"

వేంకటేశ్వర వచనములు.

శ్రీ వేంకటగిరిదేవా నా దేహంబు నీ వుండెడి నిత్యనివాసంబు; నాజ్ఞాన విజ్ఞానంబులు నీ యుభయ పార్శ్వంబుల దీపంబులు; నాముక్కుఁ జెఱమలయమార్పులు నీ యిరుదెసలం బట్టెడి యాలవట్టంబులు; నా మనోరాగంబులు నీకుఁ జంద్రకావి వలువ నీకు మ్రొక్క నెత్తిన నా చేతులు రెండును మకరతోరణంబులు నా భక్తియె నీకు సింహాసనంబు; నా మేనం బొడమిన పుల

కలు నీకు సుమలు గ్రుచ్చి యర్పించిన పూదండలు; నే నిన్ను నుతియించిన నుతుల యక్షరరవంబులు నీకు భేరీ ఘాంకార ఘంటానినాదంబులు. నా పుణ్య పరిపాకంబులు నీకు నైవేద్య తాంబూలాదులు; మదీయ నిత్యసేవా సమయ నిరీక్షణంబు నీకు సర్వాంగంబునలందిన తట్టుపునుంగు; నా సాత్త్వికగుణంబు నీకు ధూపపరిమళంబు; నీవు దేవదేవుండవు; నే నర్చకుండను. ఈ రీతి నిత్యోత్సవంబు నాయందు నవధరింపవే శ్రీ వేంకటేశ్వరా !

పై వచనమే రాగతాళములతోఁ బాడుట కనుకూలమగునట్లు, 'వైరాగ్యవచనమాలికా గీతము'లను పేర ముద్రితమైనది.

శ్రీ వేంకటేశ్వర వచనములు. తాళ్లపాక పెద తిరుమలాచార్య కృతము.

కీ. శే. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారిచే సంస్కరితము. 1945.

తిరుపతి దేవస్థానమువారిచే ప్రకటితము. ఇందు 166 వచనములు గలవు.

శంకరకవి క్రీ. శ. 1570 ప్రాంతము

భవానీ మనోహర వచనములు

శైవ వాఙ్మయమున నివి చాల వ్యాప్తిలో నున్న వచనములు. ఇవి నేటికిని కొందఱు పారాయణ చేయుచున్నారు[1]—వీనికి పూర్వము పురాతన శంకరవచన

1. భవానీ మనోహర వచనములకే శంకరవచనములని నామాంతరము. ఇవి వేఱు వేఱు గ్రంథములు కావు.

ములని పేరుండెను—శివపంచస్తవికి వ్యాఖ్య రచించిన దేచనామాత్యుని పుత్రుడు శంకరకవి, మహిమ్నము మొదలగు శివస్తవములనుండి భావములను గ్రహించి యిందు పొందుపఱచినాడు. ఇవి చక్కని శైలిగలవి—నను రక్షింపవే భవానీ మనోహరా, యను మకుటము గలవి. ఇవి చాల పెద్దవచనములు—మిక్కిలి వ్యాప్తిలో నుండుటచే నుదహరింపలేదు.

కాశికాధీశ్వర వచనములు

ఇవియును శైవవాఙ్మయమునకు సంబంధించినవే. వీనికి శివయోగ వచనములను నామాంతరము గలదు.

శ్రీ గురుదేవా! అవ్యయంబైన పరబ్రహ్మంబిట్టిదని లోకంబు నెఱుంగుట దుర్లభం బది సద్గురుప్రసాదలబ్ధంబైన రాజయోగీంద్రుండైన గురుప్రభువుం గలిగిన యది యతిసులభంబుగా సాధకుండైన యోగీశ్వరునకు సిద్ధించు నా రాజయోగంబును, సాంఖ్యంబును, తారకంబును నమనస్కంబునన మూడువిధంబులైయుండు... వినోదార్థంబు పాంచభౌతిక దేహంబునుబోలె జగంబున విహరించు పరమశివయోగీంద్రు చరలింగపాదారవిందభజనంబు నాయందు పరంబుగా జేసి రక్షింపవే! శ్రీ కాశికాధీశ్వరా.

వచనగ్రంథములు

దత్తాత్రేయయోగి-వేదాంతవ్యవహారసారసంగ్రహము

క్రీ. శ. 1850 ప్రాంతము

మాహురిక్షేత్రమున మహాప్రసిద్ధుడై, దాసగోపాలస్వామి మొదలగు శిష్యులకు జ్ఞానమార్గోపదేశికుడగు దత్తాత్రేయయోగి దీనిని రచియించెను. ఈతడే, పరమానందతీర్థులు, మల్లెయోగి మున్నగు తన శిష్యపరంపరమూలమున యద్వైత సిద్ధాంతమును తెనుగున ప్రచారముగావించిన మహనీయుడు. వ్యాసకృతమగు బ్రహ్మసూత్రములకు శంకరకృతమగు శారీరక మీమాంసా భాష్యము ననుసరించి సంగ్రహరూపమున వాడుక తెలుగులో రచియింపబడిన ప్రకరణగ్రంథ మిది.

“వేదాంతమనగాను శారీరక సూత్రభాష్యము. ఆ శారీరక సూత్రభాష్యార్థను సంగ్రహించిన గ్రంథాలన్నిని వేదాంతప్రకరణాలనంబడును. ఆ శారీరక సూత్రభాష్యానకు యే అనుబంధ చతుష్టయము కలదో అదే వేదాంత సారసంగ్రహమనేటి గ్రంథానకు ఆలోచించేటిదే అనుబంధ చతుష్టయం బనంబడును. అనుబంధ చతుష్టయం బనంగాను అధికారివిషయసంబంధ ప్రయోజనాలును అధికారి అనగాను సాధన చతుష్టయ సంపన్ను డనంబడును. సాధనచతుష్టయం బనగాను నిత్యానిత్య వస్తువివేకము. ఇహాముత్రార్థ ఫలభోగ

విరాగము, శమాదిషట్కసంపత్తి ముముక్షుత్వము ఈ నాల్గు సాధన చతుష్టయం బనంబడును."

ఎల్లకర నృసింహకవి
భారత సావిత్రి క్రీ. శ. 1550

ఈతడు కృష్ణసూర్యుని పుత్రుడు — క్రీ. శ 1511-1568 వఱకు నున్న ప్రసిద్ధ వైష్ణవాచార్యుడు తిరుమల లక్ష్మణమునికి శిష్యుడు. ఈతడు మార్కండేయ పురాణము వచనగా రచించినాడు. ఆ గ్రంథావతారికలో —

"అనఘాత్మ ఎల్లకరాన్వయాంబోధి
పరిపూర్ణ చంద్రశోభనగుణసాంద్ర
నరసింహకవివర్య నగసమధైర్య
లలియాజ తిరుమల లక్ష్మణాచార్య
చెలగు పాదాంభోజసేవాధురీణ
ప్రచురవాక్యములచే భరతసావిత్రి
రచియించితిని కవిరాజు లౌనన"

భారతసావిత్రి ప్రశస్తమైన వచన రచన గల\ దీనిని స్త్రీలుకూడ పారాయణము చేయుచుందురి విదురునింటికి కృష్ణుడు వచ్చి విందారగించుట యింద కథ.

"కురుక్షేత్రంబు యజ్ఞవేదియు జనార్దనుం యూపంబును దుర్యోధనుండు పశువుకు కర్ణుం

హావిస్సు పాంచాలి యరణియు భీమసేనుం డగ్నియు నర్జునుండు హోతయు భీష్మద్రోణు రాజ్యంబును రణంబు యాగంబు గావించి ధర్మరాజు యజమానుం డును గాండీవంబు స్రుక్ స్రువంబులును సమస్త రాజ సంఘంబులు గొనియాడ హోమంబు చేయించె నిది భరతసార సంగ్రహంబున భారతసావిత్రి యనం బరగు![1]

సభాపతి వచనము 1550.

సభాపతులే కాదు చదువుకొనిన సమస్తజనులు గ్రహించి జ్ఞాపకము పెట్టుకొనదగిన గ్రంథము. సమయ స్ఫూర్తి కిందలి విషయములు గుఱుతుపెట్టుకొని యుండుటవలన నెంతో మేలగును. ఇందిరువది ప్రాసలు, ఏబది యతులు చెప్పబడినవి. సభాపతి (రాజు) ఎట్టి వాడుగా నుండవలెను అను వర్ణనతో ప్రారంభమగు చున్నది గాన 'సభాపతి వచనము' అని దీనికి పేరు వచ్చినది. వచన మనుటకు సార్థకముగ మంచి గ్రాంథిక రచనలో నున్నది. రాయవాచకమున నీ గ్రంథము లోని వాక్యము లుదాహృతములగుటచేత, నిది క్రీ. శ. 1550 ప్రాంతమునకు ముందే రచితమై యుండవలెను. 'మహితసభాభిరామాముఖ కావ్యంబు ధరనిట్టి మీ తాత శరణమంత్రి' అని శేషధర్మములలో క్రీ శ.

1. Descriptive Catalogue of Telugu Manuscripts. Vol 6. Vachanakavyas....D. 1440

1550 ప్రాంతమున తామరపల్లి తిమ్మయ్య మంత్రి చెప్పినాడు. ఈ సభాభిరామకృతియే సభాపతివచనము—అట్లయినను నీ రచనము క్రీ. శ. 1550 ప్రాంతములది కావలెను.

దాసగోస్వామి లేక దాసగోసాయి.

క్రీ. శ. 1560 ప్రాంతము

పరమానంద బోధ ప్రకరణము.

మాహురి క్షేత్రమున దత్తాత్రేయ మఠమున కధీశ్వరుడై పింగళి సూరన, తరిగొప్పల మల్లన, మల్లారెడ్డి మొదలగు తెలుగుకవులచే ప్రశంసితుడగు దత్తాత్రేయ యోగి మహారాష్ట్రభాషలో నీ గ్రంథమును దాసగోసాయీ అను శిష్యునకు నుపదేశించెను. ఆతడీ గ్రంథమును మహారాష్ట్రభాషలో మొదట వెలువరించి, ఆ వెనుక తెనుగుభాషలో రచించి గోపాలభట్టను తన శిష్యున కుపదేశించెను. ఆతడు సర్వదేవుడను మఱియొక శిష్యున కుపదేశించెను. ఇది వచనరూపమగు వేదాంత గ్రంథము: మచ్చునకు:

"ఆత్మపూర్ణ సమాధినిష్ఠుడైనవానికి జాతీయ విజాతీయ భేదంలేదు. వర్ణాశ్రమాచార ధర్మాలు

---

1. A note on Mukundaraja the oldest marathi author Bombay Branch of Royal Asiatic Society vol 9 Article VIII Pages 167-170.

చేయబనిలేదు. సర్వధర్మాలు విడిచి బ్రహ్మమై, దేశ కాలవస్తువులు లేక, అపరిచ్ఛిన్నమై, జ్ఞానపూర్ణమై పరబ్రహ్మమువలెనే వుండి వాఙ్మనోతీతమై, నామ రూపరహితమై, అఖండ పరిపూర్ణస్వరూపమై యుండును. ఇది సకల వేదాంతసిద్ధాంతం, యోగసాంఖ్య సిద్ధాంతం. బృహదారణ్య సకలోపనిషత్సారం.

'ఇతి దాసగోసాయీ విరచితాయాం పరమా నంద బోధ ప్రకరణం నామ ప్రథమ ప్రకరణం.' అని గద్య కలదు. (సంఖ్య 2125)

సిద్ధరామకవి - క్రీ. శ. 1560

ప్రభుదేవరవాక్యము లేక పిండోత్పత్తినిర్ణయము

"చిత్కళాధామ శ్రీ గురుసిద్ధరామ" అని ప్రాచీనశైవ సమయాచార్యునిగూర్చి శతకము రచించిన సిద్ధరామకవి, యీ శైవ వేదాంతవచన గ్రంథ కర్త- ఇందు ప్రభుదేవర యనగా వీరశైవ మత ప్రతి పాదకులలో నొకడగు నల్లమప్రభువు. ఇతని చరిత్రమే ప్రభులింగలీల యనుపేర, తెనుగున ద్విపద పద్య కృతులలో వెలసినది. ఈ గ్రంథమున, ప్రభుదేవర తత్త్వోపదేశమంతయు తెనుగు వచనముగా వ్యాఖ్యా నింపబడినది. పంచీకరణము పిండోత్పత్తిక్రమము, అను భాగము లన్నియు నిందులోనివే. ఇం దిరువది యేడు భాగములు కలవు. శైలి వ్యావహారికము.

"ముఖ్యవాయువులు చేతుల యెముకలు రెండు, కుదురు యెముకలు రెండు కూడిన దిక్కునుండి దేహ తత్త్వాలనెల్లా వకకడకు తెచ్చును. అంతర్యామి వాయువులు, ఆత్మపురుషునికి వాహనమైయుండి ప్రాణాలు తెప్పించును. ప్రపంచవాయువు దేహాన కండగా నుండును. వజ్రజడదేహాన్ని అంచుగా నుండును. అంచు చీలలు చేడితే దేహం చెడును. ఇది పిండచక్ర నిర్ణయం." ఈతడు కేదార దేశికుని శిష్యుడు. పిడుపర్తి బసవనను పేర్కొన్నాడు. చూడుడు శతకకవుల చరిత్ర. పుట 300-301. (సం. 2129)

కాశీ చెన్న బసవేశ్వరుడు క్రీ. శ. 1600

వివేకసింధువు

శంకర కృతమగు బ్రహ్మసూత్రభాష్యము ననుసరించి మహారాష్ట్రభాషలో ముకుందయోగి రచించిన, వివేకసింధువను వేదాంతగ్రంథమున కిది తెలుగుసేత. ఈ ముకుందయోగి మహారాష్ట్ర వాఙ్మయమున నాదిరచయిత[1]- ఈతడు, వివేకసింధువేకాక పరమామృతము, మూలస్తంభము అను మరి రెండు గ్రంథములు రచియించినాడు. ఈతడు పంద్రెండవ శతాబ్ది కడపట నుండెను. కాశీ చెన్నబసవేశ్వరుడు రచించిన యీ తెనుగువచన గ్రంథమే తన రచనము నకు మూలమైనట్లు వివేకసింధువును పద్యకావ్యముగా

రచియించిన వేగినాటి కొండయ్య యిట్లు చెప్పి యున్నాడు.

"వినుతింపం భవరోగవైద్యమగు
 నీ వేదాంతశాస్త్రంబు పా
వనమైయుండఁ బ్రవీణతన్ వచన
 కావ్యం బొప్పఁగాఁ జేసి స
జ్జనులం బ్రోచిన పుణ్యమూర్తి
 విమలస్వాంతుండు విజ్ఞాన శా
సనుఁడైనట్టి ముకుందమౌనికి
 నమస్కారంబు గావించెదన్. 1-12

ప్రస్తుత గ్రంథరచనము ప్రశస్తమైనది. పూర్వార్ధ మేడధ్యాయములు. ఉత్తరార్ధము మూడధ్యాయములు కలవు. ప్రారంభము:-

శ్రీమత్పరమేశ్వర భక్తిమార్గానందానుభవ సద్గుణరత్న రత్నాకరంబును, బహువిధరహస్య దురవగాహ మహిమతత్త్వ మహానీయంబును పరమమనీషా విశేషాసాధారణ బోధవిధాన బ్రహ్మజ్ఞాన సాధిత కరతలామలకాయమానంబును, చర్వితచర్వణ దుర్వాహ నిర్వాణ వధూమణీకరగ్రహణానుకూలంబును, శంకరాచార్య ముఖకమల వినిర్గత మకరందరసప్రవాహంబును, నైన వేదభాష్య ప్రకరణంబును సకలకర్మత్యాగియు పరమానందానురాగియు, కైవల్య నిరత భోగియునైన ముకుందయోగి మహారాష్ట్ర భాషా

విశేషంబున వివేకసింధువును రచియించె. నది సక లోపకారంబుగా, సమస్తశిష్యగణ రక్షకుండును, జంగమ శివలింగ విగ్రహుండును, కారుణ్యాసము ద్రుండునైన యోగదశాంతసద్గురుకరపద్మ శిరస్సం యోగభావనాసార్థ కృతార్థతనుండునైన కాశీ చెన్న బసవేశ్వరుండను నేను, ఆంధ్రభాషాస్తోకంబుగా టీక రచియింపం బూనితి, నద్వివేక సింధువను జ్ఞానశాస్త్రం బునకు, గురుశిష్య సంవాద టీకావిధానం బెట్టిదనిన; ముకుందరాజయోగీశ్వరుని స్తోత్రం.

పరమానందయతి. క్రీ. శ. 1600

దత్తాత్రేయగురునియొక్క శిష్యపరంపరలో నీత డగ్రగణ్యుడు. వచన వేదాంతవిషయక గ్రంథములనే కాక శతకములను గూడ రచియించియున్నాడు. వచన రచనలలో పేర్కొనదగినది మొదటిది.

[1]వేదాంత వార్తికము

గురుశిష్య సంవాదరూపకమైన యీ వేదాంత వచన గ్రంథము విద్యారణ్యయతి ప్రణీతంబయిన వేదాంత వార్తికమునకు తెనుగుసేత. చక్కని వ్యవ హారశైలిలో నున్నది. చివర పద్యములో—

"పరమానంద యతీంద్రుఁడ
స్థిర దత్తాత్రేయగురుని శిష్యుఁడ, యోగ

స్ఫురణానుభవుఁడ నీ కృతి
సరసన్ రచియించినాడ సర్వజ్ఞుడనై"

ఇదియే "అశ్రుతాంగ్ధోపన్యాసము" అను పేర తెనుగునుండి తమిళభాషలోనికి చిత్ ఘనానందయతి శిష్యుఁడు సదాశివయోగిచేత మణిప్రవాళశైలిని (తమిళ సంస్కృతములు) ననువదింపఁబడినవి. రెండవది బ్రహ్మవిద్యాసుధార్ణవము - 13 ప్రకరణముల మహాగ్రంథము. నూతనముగఁ బ్రకటితమైనది. మూడవది వివేకచింతామణి - నాల్గవది ఉత్తరటీక.

చారిత్రక గ్రంథములు

ఈ యుగమునఁబుట్టిన చారిత్రక గ్రంథములలో 'రాయవాచకము' ప్రధానమైనది. ఇది విశ్వనాథ నాయకుని స్థానాపతిచే రచితమైనది. ఇందు సరళమైనవ్యావహారిక వచనము గలదు. దీని ననుసరించియే కుమార ధూర్జటి కృష్ణరాయ విజయమను ప్రబంధము రచియించియున్నాఁడు. రాయవాచక మాంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తువారిచే ముద్రితమైనది.

1 లిఖితగ్రంథసూచనలు. అశ్రుతాంగ్ధోపన్యాసము (వేదాంత వార్తిక, తమిళ అనువాదము) శ్రీ వేంకటేశ్వర ఓరియంటల్ ఇన్‌స్టిట్యూట్ జర్నల్ పుటలు 136-137 (శ్రీ డి. టి. తాతాచార్య శిరోమణి.)

ఉత్తర ప్రబంధయుగము లేక సంస్థాన పరిపాలక యుగము

గోపీనాథకవి క్రీ. శ. 1670

వచనవిచిత్ర రామాయణము

ఇది యుత్కల (ఓఢ్ర) భాషలో సిద్ధేంద్ర యోగి రచియించిన గ్రంథమునకు నాంధ్రానువాదము. ఈ తెనుగు వచనరచన ననుసరించి నల్గురైదుగురు కవులు పద్యకావ్యములుగా రచియించిరి. ఉత్తర ప్రాంతమగు కళింగదేశమున దీని వ్యాప్తి చాలగా గలదు. ఈతడు సృష్టికరణ కులజుడు. క్రీ శ 1667-1698 సంవత్సరములలో జయపుర సంస్థానమును పాలించిన విశ్వంభరదేవువలన నీతడు సమ్మానింపబడెను. కావున నిత డా కాలమువాడు. ఇందలి గద్య:

ఇది శ్రీ సీతారామ వరప్రసాదలబ్ధ కవిత్వ చాతుర్య ధురంధర నిరంతర విద్వజ్జనసాంగత్యబంధుర భారద్వాజగోత్ర పవిత్ర, నారాయణ మంత్రి పుత్ర వితరణ విజతరాధేయ, గోపీనాథ నామధేయ ప్రణీతంబైన కేవల వచనవిచిత్ర రామాయణము.

"ఏవంవిధ కథావిశేషంబైన వాల్మీకి రామాయణానుమతంబైన యోఢ్ర రామాయణంబును చూచి, తత్కథావిశేషంబుల సారం బంగీకరించి, సంక్షిప్తంబులుగా నెడనెడ సంస్కృతపదంబులు సంఘటించి, తెనుంగు వచనప్రకారంబున రచించితి"అని కలదు.

ఇందు వాల్మీకి రామాయణమున లేని చిత్రకథలు కలిగి బహుమనోహరముగ నుండును. ప్రశస్తరచన గలది.

గణపవరపు వేంకటకవి క్రీ. శ. 1670.

మహాలాక్షణికుడును ప్రసిద్ధకవియగు వేంకటకవి తన ప్రబంధ రాజవేంకటేశ్వర విజయవిలాసమున, చూర్ణికలు, వృత్తగంధులు మొదలగు రచనలు గావించి యున్నాడు

పుష్పగిరితిమ్మన - క్రీ. శ. 1700. భాగవతసారము.

సమీరకుమారవిజయమను ప్రౌఢ ప్రబంధమును రచియించి, కంకంటి పాపరాజు, తేకుమళ్ల రంగశాయి మొదలగు ప్రసిద్ధ కవులచే స్తుతింపబడిన పుష్పగిరి తిమ్మన భాగవతసారమను వచనగ్రంథము రచియించెను దీని విశేషమేమనగా సీభాగవతసారము తమిళ భాషలోనికి ననువదింపబడినది. తమిళ రచయిత చిన్నయ్యర్ యిట్లు చెప్పినాడు.

"ఇంద పని రెండు స్కాందంగళుం విష్ణుప్రియ తెలుంగిలె పుష్పగిరి తిమ్మప్పయర్ యెశిదిన దైపాలై యువ్వార్ వాద్యార్ చిన్నయర్ తమిళ వచనత్తినాల్ మొడిదినార్"

"సూతుండు శౌనకాది మహామునుల జూచి వింటిరా? మునులారా! ఇటువలె నుత్తరపుత్రుం డడిగితే ప్రత్యుత్తరంబుగా శుకయోగి మహానుభా

2. తెలుగులిఖితగ్రంథముల వివరణ కేటలాగు. వాల్యూం 6. వచనకావ్యములు *D 1437*

వుండు పలికెను. ఓ రాజేంద్రా! నీ వడిగిన ప్రశ్నము మంచిది. ఇది పెద్దలు మెత్తురు వినదగినవి వేయి వేలుం గలవు. వాటిలో నీవడిగినవి ముఖ్యము. సంసార మగ్నులీ తత్త్వము తెలియఁగూడదు; పశు శిశు భార్యాదులమీఁది మోహముచేత కాలము క్రమించి కడపట చత్తురు²."

బ్రహ్మాండవచనము – మాచనామాత్యుఁడు
క్రీ. శ. 1750 ప్రాంతము.

బ్రహ్మాండ నిర్మాణక్రమము, నాలుగు వేదములు, పదునెనిమిది పురాణములనుండి గ్రహించి, రచితమైన ప్రశస్తవచనగ్రంథము. ఈ మాచన భారద్వాజగోత్రుఁడు. భైరవామాత్యుని పుత్రుఁడు. గ్రంథ చివరగద్యలో "శ్రీ నారాయణ, శ్రీ మహాదేవచరణ ధ్యానానంద" అని చెప్పుకొనుటచేతను, నిట్లే సుప్రసిద్ధ వేదాంత గ్రంథమగు సీతారామాంజనేయ సంవాదమున గద్యలో "శ్రీమన్నారాయణమహాదేవగురు కరుణా కటాక్ష" యని యా గ్రంథకర్త పరశురామ పంతుల లింగమూర్తి కవి చెప్పుటచేతను, మాచనకూడ, యాతని సమకాలికుఁడని తెలియుచున్నది. ఇది చక్కని గ్రాంథిక శైలిలో నున్నది.

"శ్రీమన్మహాదేవుండు కైలాసశైలోపరి భాగంబునందు సుఖాసీనుండై కూర్చున్న సమయంబున, సకల జగన్మాతయగు పార్వతీదేవి, సాష్టాంగ దండప్రణా

మంబు లాచరించి, లేచి నిలిచి కరకమలంబులు మొగిచి దేవా! సకల జగదుత్పత్తి స్థితి లయ ప్రకారంబులకుం గారణకర్మలయిన మూర్తిత్రయంబెట్లు కలిగె బ్రహ్మాండ నిర్మాణం బెట్టిది..."
ముగింపు.

"ఈ యాఖ్యానం బెవ్వరయేని తాత్పర్యం బునం బఠించినవారికి సకల దురితక్షయంబును, శాశ్వతసంపదయు, శతాశ్వమేధఫలంబులు గలుగు. ఈప్సితార్థంబులు సమకూరుననిన నా పరమేశ్వరి యానందంబునుబొంది సకలలోకములు దయతో రక్షించుచుండె.

సాంఖ్యవిచారము. చెన్నబసవయ్యకృతము. షడ్దర్శనములలోని సాంఖ్యదర్శనము ననుసరించి, తత్త్వ నిర్ణయ మిందు తేటవాడుక తెనుగున వివరింపఁబడినది. ఎడనెడ సాంఖ్యసూత్రములు తదనుగుణములైన యితర గ్రంథములలోని శ్లోకములు నుదాహృతములైనవి. సాంఖ్యదర్శన ముపలక్షణముగా నిందు అద్వైత వేదాంతార్థములు గలవు. (నం. 2257)
సాత్త్విక బ్రహ్మవిద్యావిలాసముకర్త పేరు తెలియదు.

వేదశాస్త్ర ప్రమాణసిద్ధమయిన మతము వైష్ణవమా లేక శైవమా యను విషయము విపులముగాఁ జర్చించుచు వైష్ణవమే సప్రమాణమగు మతమని యీ గ్రంథము సిద్ధాంతీకరించుచున్నది. వైదిక వ్యావహారిక

మగు వచనమున నీగ్రంథ రచన గలదు. దీనిమీఁద శైవులు సాత్త్విక బ్రహ్మవిద్యావిలాసఖండనమను గ్రంథము రచించిరి.

సాత్త్విక బ్రహ్మవిద్యావిలాస నిరసనము. బుద్ధిరాజు పేరయకవి.

ముందువివరించిన వైష్ణవగ్రంథమునకు ఖండనముగా నిది వెలసినది. దీని రచియించిన కవి బుద్ధిరాజు పేరయకవి. ఈతఁ డివటూరి వీరారాధ్యుని శిష్యుఁడు. పినపాటి సర్వదేవారాధ్యుని ప్రేరణచే దీనిని రచియించెను. ఇందుగల యవతారిక పద్యములతో రచితమైనది. తక్కిన గ్రంథమంతయు వచనమే. శైవమతమే సర్వోత్కృష్టమని నిరూపణచేయు మహాగ్రంథమిది. ఇందు శైవగ్రంథము గాన నేకాదశరుద్రుల సంఖ్య ననుసరించి 11 ప్రకరణములు గలవు. ప్రతి ప్రకరణారంభమున పద్యముగలదు. వచనము వ్యావహారికము.

"పురాణకర్త లందఱున్ను బ్రహ్మవలన పూర్వకల్పోక్త పురాణార్థములు తెలిసికొని యీ కల్పము నందయే ఆతీత కల్పస్థ పురాణార్థములు బ్రహ్మదేవు డేలాగున జెప్పెనో ఆలాగుననే మీరును చేసినారు. పద్మకల్పమునందు మార్కండేయునకు పరమేశ్వరానుగ్రహ కథలు పల్కెనే అని శంకయొకటి కలదంటే అది సత్యమగును. మార్కండేయుని కథ పద్మ

కల్పమునందు చెప్పియున్నది గనుక అది ఆలాగున నగును.”

(దీనినిగూర్చి విపులముగా నా “ఆంధ్రవీరశైవ వాఙ్మయము” అను గ్రంథమునఁ జూడనగును.

అజ్ఞానధ్వాంత చండభాస్కరము.

కంభంపాటి అమరేశ్వరశాస్త్రి ప్రణీతము. ఈతఁడు క్రీ. శ. 1760 ప్రాంతమువాఁడు. ఇది విచార దశకమను పదిప్రకరణములుగల యద్వైత వేదాంత గ్రంథము. చక్కని వ్యావహారికరచనము.

“ఈపరమార్థోపదేశమును నమ్మి నిష్పక్షపాతము చేతను లెస్సగా విచారించుకొందువేని యిగా విచారము వలన లభించిన సమ్యక్ ప్రజ్ఞానము వలన తమఃకూర్మమై, రజోమీనమై క్రోధనక్రమయి, కామశైవాలమై, జన్మమరణతరంగమయి రోగబుద్బుదమయి, లోభమోహవేలమయి, దుఃఖాగార జల ప్రవాహరూపమయిన యీ సంసార సముద్రమును తరించి మోక్షపారంపరను పొందెదవు. (R. 194)

1. ముముక్షుజన చంద్రహాసము.
2. సత్క్రియానుష్ఠానము.
3. ఆత్మబోధ ప్రకరణము వ్యాఖ్య.

ఇవి మూడును పరశురామ పంతుల బ్రహ్మానందరాజయోగి విరచితములు. ఈత డద్వైత

వేదాంత విద్య సీతారామాంజనేయ మూలమున ప్రచారమునకు దెచ్చిన పరశురాము పంతుల వంశీయుడు కాదగును.

దక్షిణాంధ్ర వాఙ్మయము-వచనరచన.

సలక్షణమగు గ్రాంథిక వచనరచన సమీచీనముగా ప్రారంభమైనది, దక్షిణదేశమున మధుర నాయకుల కాలమునుండి యని చెప్పనొప్పును. ఈదేశమున తంజాపూరు, మధుర, ప్రాంతములను తెలుగు నాయకు లేలినను నచ్చటి వ్యవహారభాష తమిళము కాని తెనుగు కాదు. కాబట్టి యా నాయకులతో నచ్చటనే నెలకొనిన తెలుగు రాజకీయోద్యోగులకును, కవులకు, పండితులకు, తక్కినవారికి, మాతృభాష తెనుగైనను నిత్యవ్యవహారమున తమిళభాష తప్పని సరియైనది. అయిన పాలకులు తెలుగువారగుట చేతను, భాషాపోషకులగుటచేతను, తెలుగు భాష యక్షగాన నాటకప్రబంధవచనరూపముల పెంపొందినది. వచనరచనయందు మాత్రము ప్రత్యేక లక్షణ మొకటి ప్రభవింప జేసినది. ఇతరాంధ్ర దేశమునందువలె, నచ్చట తెనుగున వ్యావహారికముగను, గ్రాంథికముగను వచనరచన రెండువిధములుగా వర్ధిల్లుటకు వీలు కలుగలేదు. ప్రజాసామాన్య వ్యవహారభాష తెనుగు కాకపోవుటచే, శుద్ధమగు గ్రాంథికరచనములోనే వాఙ్మయము వర్ధిల్లినది.

ధేనుమాహాత్మ్యము.

ఈ వాఙ్మయశాఖలో మొదట వెలువడినది లింగనమఖి శ్రీ కామేశ్వరకవి ధేనుమాహాత్మ్యము లేక ఆవుల మాహాత్మ్యము అనునది. ఈతడు రుక్మిణీ పరిణయము, సత్యభామాసాంత్వనము[1] అను రెండు ప్రబంధములను రచించెను. వానిలో 'సత్యభామా సాంత్వనము,' శృంగారప్రబంధములలో నొక రసవత్ప్రబంధముగా నెన్నిక గన్నది. క్రీ. శ. 1674 సంవత్సరమున తంజావూరిని జయించి పాలించిన ముద్దళగిరియొద్ద నీత డాస్థానకవిగా నుండెను. ఇందలి శైలి చక్కనిది.

"ఆవుపా లమృతంబని అమరవిభుండు పలుకరించెగనుక, ఆవు నిచ్చిన అమృత మిచ్చిన ఫలము చేకూరును. మేపుతోగూడ మేలైన దూడ ఆవును వృషభమ్మును నెవ్వండొసంగు నతండు స్వర్గంబునందు సుఖింబు జెందు. ప్రాణంబులు, ధేనువులు, సమంబులని మునులు పలుకరింతురు. కాబట్టి గోదానంబు చేయు జనులకు బ్రాణదానఫలంబు కలుగును......కావున నావుల మహిమ నెన్న నలవిగాదు."

విజయరంగ చొక్కనాథుడు క్రీ. శ. 1704-1731

శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలమున ప్రబంధములు వర్థిల్లినట్లు విజయరంగ చొక్కనాథుని కాలమున వచన

1. ఈ గ్రంథము బందరులోని శృంగార గ్రంథమండలి యందు నాచే సంస్కరించబడి విపుల పీఠికతో వెలువడినది.

ములు వెలసినవి. ఈతడు స్వయముగ, వచనగ్రంథ ములు రచియించుటయేగాక, వచనరచయితల నాదరించిన విద్వత్ప్రభువు - ఈతని గ్రంథములు రెండు లభ్యములైనవి. రెండును నముద్రితములు—

శ్రీరంగమాహాత్మ్యము :

ఇది శ్రీరంగ క్షేత్రమాహాత్మ్యమును దెలుపు పది యధ్యాయముల గ్రంథము - శ్రీరంగనాథుని కంకితము. ఇందలి వచనశైలి తెలియుటకు కొన్ని పంక్తు లుదాహరించెదను.

"శ్రీరంగ విమానరాజంబు తొలుదొలుత బ్రహ్మలోకంబున నుండు. తదనంతరంబు నీవు తపంబు చేసిన జతుర్ముఖుండు నీ కీయంగలండు. అయోధ్యా నగరంబున నీవు నీవలన జనించిన రాజులును పెక్కండ్రు పూజింపగలరు. అంతట మురాంతకుండు రామ నామధేయంబున భవదీయవంశజాతుండైన దశ రథుని గర్భంబునం దవతరించి, లోకవిద్రావణుండైన రావణుని సంహరించి వానికి సహోదరుండును బ్రియం కరుండును నగు విభీషణునకు లంకారాజ్యంబును నీకు గుల ధనంబగు శ్రీరంగవిమానంబు నీయ గలండు."

మాఘమాహాత్మ్యము :

ఇది పదిహేనధ్యాయముల గ్రంథము. ఈ గ్రంథము మొదట,

"శ్రీమచ్చంద్రసరోవర తామరస
పరాగ చారు తరపటవాసా
కామాదివినుత జగదభిరామామృత
గుణ విలాస రంగనివాసా!

అను కంద పద్యము గలదు. దీనివలన సీతనికి కవితారచనకూడ తెలియును. మాఘమాహాత్మ్యము ను వెలుపున దీ కృతి - మచ్చునకు. "మృగశృంగ మహాముని మాఘస్నానఫలంబు ధారవోయుటచే ధర్మగుప్తుడు గజరూపవిముక్తుఁడై చెప్పినమాటలు: బ్రహ్మ తేజోనిధీ! నాయెనుగుజన్మంబు తొలంగె. నిషధపురంబున విశ్వగుప్తుండను వైశ్యుండు స్వధర్మంబు తప్పకయుండు. నే నతని కుమారుండ. వేదంబులు చదివి యాగాది కర్మంబులు సేయుచు జాతికిం దగిన జీవనంబున మెలంగుచు, ధర్మంబుగా వడ్డి కిచ్చుటయు, నావుల బాలించుటయు, పైరులు పెట్టించుటయు మొదలైన వైశ్యకర్మంబులు సేయుదు."

సముఖము వేంకటకృష్ణప్పనాయకుఁడు.

ఈతడు విజయరంగ చొక్కనాథుని ముఖ్య సామాజికులలో నొకఁడైయుండెను గాన నాతని సమకాలికుడు - ఈతడు జైమినీ - భారతము, సారంగధర చరిత్రము అను రెండు వచనకావ్యములు రచియించెను. ఈ రెండు గద్యకృతులే గాక, అహల్యాసంక్రందనము, రాధికాసాంత్వనము అను రెండు శృంగార

ప్రబంధములు రచించెను. అందులో మొదటి దీవఱకే చాల వ్యాప్తిలోనున్నది. వచన రచనలలో మొదటిది,

జైమినీ భారతము.

ఇది పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రుని జైమినీభారత పద్యకృతికి వచనానువాదము - అయిదాశ్వాసముల కృతి - ఇది విజయరంగ చొక్కనాథుని కృతి - ప్రతి యాశ్వాసాద్యంతంబులయందు ప్రబంధములవలె, పద్యములు గలవు. ఇందు పినవీరన్న పదములు జాతీయములు, సమాసములు, వాక్యములు, సామెతలు-నట్లె వాడినను, సంస్కృతమున జైమిని భారతాశ్వమేధ పర్వమును చూచినట్లు గ్రంథాంత గద్యలు తెలుపుచున్నవి. కాని శృంగార వర్ణనలయందు, యుద్ధవర్ణనల యందు రెండింటిని మీఱి యథేచ్ఛముగా వర్ణనలం గావించెను. ఇందలి శైలి చిన్నయసూరి ప్రౌఢశైలి కేమాత్రమును తీసిపోదు. ప్రాచీనరీతి ననుసరించిన నిప్పటి వానితో బరిశీలించిన నీ క్రింది భేదంబులు కనఁబట్టును.

1. పాత్రలకు సర్వనామము లుపయోగింపక నామములే వాడుట.

2. యమకానుప్రాసాద్యలంకారములకొఱకు వర్ణన కల్పించుట.

3. గ్రంథమున నఱసున్నలే వాడుట.

ఈ గ్రంథము ముద్రితమై ప్రచారమున నుండుటచే వాక్యము లుదాహరింపలేదు.

సారంగధర చరిత్ర.

జనరంజకమగు సారంగధరచరిత్ర మూడాశ్వాసముల వచనముగా రచితమైనది. ఇది శ్రీరంగేశున కంకితము. ఆశ్వాసాద్యంతంబుల పద్యములు కలవు. శైలి రసవంతమైనది.

"అప్పుడు ప్రోడలగు చేడియ లాచేడియం జూచి యి క్కుమారుని చక్కదనంబును, నీ చక్కరబొమ్మ యక్కరయుం జూచిన నేటికి దోటికే మోహపాటు వచ్చునని తోచుచున్నది ఇత్తరి యిబ్బిత్తరి కింత తత్తరం బేటికి ? సూటిగానిదోట మోహంబు పాటించుట పాటిగాదు. ఈ వనితను మనము మానుపలేము. దైవగతి విపరీతంబయ్యెనని తోచుచున్నది."

కుందుర్తి వేంకటాచలకవి.

ఇతడును విజయరంగ చొక్కనాయకుని యాస్థాని. మిత్రవిందాపరిణయమను నీతని పద్యకృతి చాలకాలముక్రిందట ముద్రితమైనది. కార్తికమాహాత్మ్యము అను వేఱొక పద్యకృతి యింకను నచ్చుకాలేదు. మిత్రవిందాపరిణయములో విజయరంగ చొక్కనాథుడు తన్ను గూర్చి చెప్పినపుడు—

"రచియించినావేమి వచనకావ్యములు. రామాయణ భారతకృతులు" అని ప్రశంసించుటచే నీతడు

భారత రామాయణములు వచనకావ్యములుగా రచి యించుట నిశ్చయము. కాని యవి నేడు కానరాలేదు.

శ్యామరాయ కవి.

ఈతడు రామాయణవచనమును రచియించెను. విజయరంగ చొక్కనాథుని కాలమున, మధురలో నున్న తుమ్మలపాటి సుబ్బరాయశెట్టి యను వైశ్యునకు కృతి నిచ్చియున్నాడు. ఈతడు ములికినాటి బ్రాహ్మణుడు - అశ్వలాయనసూత్రుడు, వసిష్ఠ గోత్రుడు. కృష్ణయామాత్యపుత్రుడు. షడ్దర్శనీపారం గతుడు. అసహాయకవి బిరుదాంకితుడు. ఇందు బాల అయోధ్య, అరణ్యకాండములు లభ్యమగుచున్నవి. అరణ్యకాండమున సర్గల ననుసరించి వ్రాసినాడు. అవతారికా పద్యములు ప్రతిసర్గాదిని విషయసూచిక కలదు. ప్రశస్తమైన రచనగలది.

"ఓ పురుషపుంగవా! నీ వుత్సాహసంపన్నుండ వగుచు నన్నుం గరుణింపుము. నీ వంటివల్లభుం డుండియు నేన నాథ తెఱంగున నున్నదాన భూత కారుణ్యంబు పరమధర్మంబని పూర్వంబున నీ వలననే వినియుందును. నీవు మహావీరుండవనియుఁ మహాబల సమన్వితుండవనియు మహోత్సాహుండవనియు నెవ్వ రికింగాని కార్యంబు నీకు శక్యంబనియు నెఱుంగుదు" రఘుపుంగవా! ఈ రాక్షసులయందొక్క యస్త్రం బేమిటికి ప్రయోగింపవు. అంత శౌర్యసమగ్రుండగు

మహాబాహులందు నన్ను మఱవనివాఁడయ్యేనేని శితశరంబుల నీరాక్షసుల నేమిటికి సంహరింపఁడు.”

శ్రీపతి రామభద్రకవి.

ఈతఁడును విజయరంగ చొక్కనాథుని కాలమువాఁడే. హాలాస్యమాహాత్మ్యము అను వచనకావ్యము రచియించినాఁడు. ఇది నంజరాజకృతికంటె వేఱైనది. దానికన్న ముందు వెలసినది. ఈతఁడు ఆశ్వలాయన సూత్రుఁడు. కాశ్యపగోత్రుఁడు. గిరియమ సూరయ లీతని తలిదండ్రులు. మీనాక్షీ సుందరేశ్వరలబ్ధకవితా మాధురీ సంపన్నుఁడు. సంస్కృతపదజటిలమై, ఉభయ భాషలయందు యమకముతోఁ గూడిన ప్రశస్తరచన—

దేవకి వేంకటసుబ్బకవి రామాయణవచనము.

ఇతఁడు మధురనాయకుల కాలములోని వచన రచయిత. ఈతని రామాయణ రచనలలో, ఆరణ్య, కిష్కింధ, సుందర, యుద్ధకాండలు మాత్రమే లభ్యమైనవి. ఈతఁడు భారద్వాజగోత్రుఁడు అళగరయ్య పుత్రుఁడు-మధురానగరనివాసి. ఇది సంస్కృత రామాయణమునకు సరియగు తెనుగని, యెంతో సరసగా నీయఁబడిన, యాధ్యాయసూచనలను తెలియుచున్నది. శైలికి కొన్ని పంక్తులు :

“మహాత్మా! నీ కతంబున మదీయంబగు శాపంబు నిర్ముక్తంబయ్యె. నే నింద్రలోకంబునకు బోయెద. ఇంకొక్క వార్త నెఱింగించెద వినుము.

నిన్ని సరోవరమునకుం బొమ్మని యనిపిన తపసి వృత్తాంతము నీకు దెలిపెద. వాడొక్క రాక్షసుండు ఖలంబున రాక్షసనాయకుండగు రావణుని నియోగంబున బలీయుండై నిన్ను జంపుటకు బూనివచ్చె." ఇది యముద్రితము.

వేదాంతసారసంగ్రహము.

వెలగపూడి కృష్ణయామాత్యుడు రచించిన యీ వచనకృతి నేడు కానరాకున్నది. ఈతడు భానుమద్విజయ మను ప్రశస్త ప్రబంధమును రచించి, విజయరంగ చొక్కనాథుని కాలములో నున్నవాడు.

గజారణ్యక్షేత్ర మాహాత్మ్యము - పాంచవాశ్వమేధ వృత్తాంతము.

ఈ రెండును, విజయరంగ చొక్కనాథుని కాలములో బుట్టినవి. కాని కర్తృత్వము తెలియరాలేదు. మంచి వచనరచన గలవి.

ఉత్తరగోపురకథ పట్టుగొడుగుల వచనము :
క్రీ. శ. 1700 ప్రాంతము.

ఇందలి కథ రామాయణమునందలి యుద్ధకాండ భాగము. రావణుడు లంకయుత్తరగోపుర మధిరోహించి, వానరసేనతో సువేలాచలమునకు వచ్చిన శ్రీరాముని సైన్యమును చూచి, అనుతాపము చెందుట్టమిందు వర్ణితము - దీనికే "గొడుగుల వచనము" అను నామాంతరము గలదు. ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకశాల

గ్రంథవివరణములోనీ[1], 'గొడుగుల వచనమునకు నర్థ మోమో' అని వ్రాయబడియున్నది. దీనియర్థమును సంప్రదాయము నిది.

పావులూరి మల్లన గణితములో సూత్రవ్యవహారములో—

'ఉత్తరగోపురం బూగి రావణుం డెక్కి
పట్టిన గొడుగులు భానుగప్పె
అవి సహింపక రాముఁ డమ్మొక్క టరిబోసి
గొడుగులన్నియు ద్రుంచె కుత్తికలకు
అందు మూడవపాలు అబ్ధిపై గప్పెను
నాల్గవపాల్ పోయి నగముగప్పె
నగచరావళి గప్పె నాఱవభాగంబు
అష్టభాగము గప్పె నసురవీడు
నవమభాగము గప్పెనంతఃపురంబు
మూలమును చెడి రెండును వ్రోలబడియె
తెగిన గొడుగులెన్ని తెలియంగ జెప్పుడా
గణితమెఱిగి రేని క్రమముగాను.'

'ఋతుగణములు వలనిడుకొని
గతులను గుణియింపనవియ గలిగిన ఫలముల్
అతికీర్తిని బౌలస్త్యుని
సుతు గొడుగులు తెగిన సంఖ్య సూటిగ వచ్చున్.'

1 వీరేశలింగము పంతులుగారి కవుల చరిత్ర 2 వ భాగము పుట. 92,93.

పూర్వము ప్రజాసామాన్యమున మల్లన గణితమే వాడుకలోనుండుటచేతను రామాయణకథయందీభాగమును మల్లన యుదాహరణగా నిచ్చియుండుట చేతను, ఉత్తరగోపురకథపట్టునకు 'గోడుగుల వచనము' అని పేరువచ్చినది. ఇది మంచి రచనగలది. అముద్రితము. కుందుర్తి వేంకటాచలకవి రచిత వచన రామాయణభాగములోనిది కాదగును – శైలికి :

'రావణు డతని గోపించి యిట్లనియె. మున్ను శుకసారణులు రామగుణపరాక్రమంబులు చెప్పిన తెలియనైతి. అతడే ధర్మి, ఆతడే ఆదిమూర్తి, ఆతడే సత్యసంధుడని నేను నిక్కాం బెఱింగితి. ఆతడే సర్వలోకరక్షకుడు – ఆతడే సర్వజీవదయా పరమూర్తి.

కళువె వీరరాజు క్రీ. శ. 1730.

మధురనాయకుల వెనుక మైసూరిలోని సామంతరాజులు సైన్యాధిపతులునగు, కళువెవంశీయులు వచనరచన పెంపొందించిరి. వీరిలో వీరరాజు క్రీ. శ. 1704–1731 వరకు మైసూరును పాలించిన ప్రసిద్ధరాజకవి చిక్కదేవరాయలకాలమున విలసిల్లెను భాషాపోషకుడు. ఈతడు మహాభారతము వచనకావ్యముగా రచియించెను. అందులో, ఆదిపర్వము, సభాపర్వము, భీష్మపర్వము మాత్రమే చిక్కుచున్నవి. సభాభీష్మపర్వములు ముద్రితములైనవి. ఈ రచన క్రీ. శ. 1730 సంవత్సరమున నైనట్లుగ గ్రంథాంతపద్యము తెల్పుచున్నది.

కళలె నంజరాజు క్రీ. శ. 1760 ప్రాంతము.

వీరరాజు కుమారుడు నంజరాజు సంస్కృతాంధ్రకర్ణాట భాషాకవితావిశారదుడు. కవిపండిత పోషకుడు - సంస్కృతమున, నంజరాజ యశోభూషణ మను నలంకారశాస్త్ర మీతని పేర వెలసినది తెనుగు భాషలో నీతని వచనరచనలు రెండు కానవచ్చు చున్నవి.

నంజరాజచరిత్రము నంజయశోభూషణమున నాటకప్రకరణమునకు వచనము ఆలూరి నరసింహు కవిత్వము. (R 731)

హాలాస్యమాహాత్మ్యము.

దక్షిణ మధురాక్షేత్రమాహాత్మ్యమును దెలుపు డెబ్బది యధ్యాయముల గ్రంథము - ఇందు సుందరేశ్వరుని లీలలు 64 ను వర్ణితములైన మంచి రచన - అముద్రితము. ఈవచనము కవుల చరిత్రా మూలమున పరిచితమైనదే ఇందలి వచనరీతి: —

'రూపలావణ్యభాగ్యమువల్లనో యనువైన గోత్రంబు గలవాడనియో విద్యం జూచియో, సుందరేశ్వరుండను బుద్ధిచేతనో, లేక భ్రాంతిచేతనో నేడు నేను బిడ్డ నిచ్చుట యనుచుం బలికి యా బ్రహ్మచారిం గుఱిఁ గోత్రంబు లడుగ నతండు తన గోత్రంబును, సూత్రంబును, నక్షత్రంబును నూర్ధ్వపుండ్రంబును గ్రమంబుగా విస్మితుండై యెఱింగించుటయు నబ్బాంధ

వృ॥ కులగోత్ర వ్యత్యాసంబులు లేకుండుటకు సమ్మతించిరి.'

కాశీమహిమార్థ దర్పణము.

ఇది స్కాందపురాణమున కాశీఖండమునకు వచనరూపమగు నాంధ్రీకరణము - ఇది కర్ణాట భాషలో తొలుత రచితమై యా వెనుక తెనుగులోని కనువదింపబడినది. సంస్కృతమూలము ననుసరించి నదే గాని శ్రీనాధుని కాశీఖండరచనతో సంబంధము లేదు.

'ఒకానొక కాశీపట్టణము భూమియందున్న దైనాగాని, అక్కడ వాసం చేసుకొని ఉండేవారికి పునర్భవాదులు లేవు గనుక తాను భూమిగదా, అయినాగాని స్వర్గమందుండేవారికి పునరావృత్తి గలదు; తన యందుండేవారికి పునరావృత్తి లేదు గనుక తాను స్వర్గమునకంటె క్రిందుగా ఉండేటి దయినా మీదనైననుగాని తాను కోటకొత్తళములచేత కట్టబడినదైనా భవబంధములను విడిపించును.' (R757)

తుపాకుల అనంత భూపాలుడు.

చంద్రగిరి కృష్ణరాజు పుత్రుడైన అనంతభూపాలుడు ప్రసిద్ధ వచనరచయిత. ఈతని కృతులు 1. విష్ణుపురాణము 2. భగవద్గీతలు 3. రామాయణ వచనము (సుందరకాండముమాత్రము) 4. భారత

వచనము సభాపర్వ, భీష్మపర్వములు - ఈ కడపటి గ్రంథమున నితడు, కళువె వీరరాజునకు సహాయుఁడైన ట్లా గ్రంథమునందలి గద్యాలలో నగుపడుచున్నది. అనంతభూపాలుడు తన గద్యలో "నిఖిలపురాణేతిహాస కథానుసంధాన సమేధమాన చాతుర్య వచనరచన వైచక్షణ్యా" అని చెప్పుకొనినాడు. ఇది యతిశయోక్తి కాదనుట కాతని వచనరచనానైపుణ్యమే తెలుపును. ఆయా గ్రంథములనుండి మచ్చున కుదాహరించెదను.

విష్ణు పురాణము.

"కలియుగంబున వర్ణాశ్రమధర్మంబు లర్థకామ ప్రధానంబులై యాచరింపంబడుంగాని ఋగ్యజుస్సామ వేదమార్గంబున బ్రవర్తిల్లవు. న్యాయప్రాప్తంబులగు వివాహంబులును, ధర్మమర్యాదాకలితంబులగు గురు శిష్యభావంబులును, దాంపత్యధర్మంబులు, నగ్ని సంతర్పణంబులును దేవపూజా విధానంబులును గలి యుగంబునం గలుగనేరవు." ఇది ముద్రితమైనది.

భగవద్గీత.

ఈ భగవద్గీత ప్రశస్తమైన రచన గలది. పాఠ శాలలో నిత్యపఠనీయ గ్రంథముగా నుండదగినది. ముద్రితమయ్యును ప్రచారమున లేకపోవుట, వచన రచనయందు మనకు గల వైలక్షణ్యము వ్యక్తమగు చున్నది. "నేను సర్వభూతములకు సమానుండను నాకు ప్రియుండును ద్వేషియును లేడు. అయినను

న న్నెవరు భజింపుదురో వారలు సంతతంబును నా యందు ధ్యానము గలిగియుందురు. నేను వారల నను గ్రహింపుదు. అత్యంత దురాచారుండైనను, నాయందు భక్తిసేయు నతండు, పాపవిముక్తుండై శీఘ్రంబున ధర్మ పరుండై శాశ్వతంబైన మోక్షంబు నందు."

రామాయణము : సుందరకాండము.

ఇది యైదాశ్వాసముల గ్రంథము-అముద్రితము.

"ఓ పురుషపుంగవా! నీ వుత్సాహ సంపన్నుడ వగుచు నన్ను గరుణింపుము. నీవంటి వల్లభు డుండియు నే ననాథ తెఱంగున నున్నదాన - భూకారుణ్యంబు పరమధర్మంబని పూర్వంబున నీవలన నే వినియుందును. నీవు మహావీరుండవనియు, మహోత్సాహుండవనియు, మహాబలసమన్వితుండవనియు నెవ్వరికింగాని కార్యంబు నీకు శక్యంబనియు నెఱుంగుదు."

ఆంగ్లేయ రాజ్యారంభము [1]కుంపిణీ కాలము - మొదటిదశ. మెకంజీయుగము.

తెనుగు వచనము - క్రైస్తవ మతగ్రంథములు.

తెనుగువచనముగూర్చి తెలిసికొనదలచినపుడు క్రైస్తవ వాఙ్మయమును గూర్చి తెలియుట యావశ్య కము - తెనుగుభాషలో మొట్టమొదట ముద్రణ

1 నేడు మనము (కంపెనీ) అని వాడు నాంగ్లభాషాపదమును "కుంపిణీ, లేక కుంఫిణీ" అనియే వాడవలయు నని యది సరియైనదని కీర్తిశేషులు బ్రౌనుదొరవారు తమ నిఘంటువున వ్రాసియున్నారు

మతధర్మములను వాడుకభాషలో రచించి శీఘ్రవ్యాప్తికై వానిని యచ్చువేయింప నారంభించిరి. వారి యభిప్రాయము ననుసరించి, గ్రంథ ముద్రణము వారి మతవ్యాప్తికే యుపయోగపడినను కాలక్రమమున నా ముద్రణసాధనము, తెనుగున సారస్వతాభ్యుదయము నకు మహత్తర సాధనముగా పరిణామము చెందినది. ఆ రచన మంతయు వచనమే యైనను, అది యీనాటికి వాఙ్మయ వ్యవస్థనందక, నొక కృత్రిమపుగు రచనయై, 'బైబిలు తెలుగుగా నుపాదేయము' కాకపోయినది. దీనికి కారణము లిపి. ఈ క్రైస్తవ గ్రంథములు వచన రచనలలో కాలక్రమము ననుసరించి మొదట,

(1) కేవలము వాడుకభాష వచ్చెను. (2) పిమ్మట సులభగ్రాంథికముగ గ్రంథములు వెలువడెను. (3) వాడుకభాషను కృత్రిమము చేసిన వచనరచన మూడవదశ.

క్రీ. శ 1720—1802 - వ్యవహారిక భాషా రచనము. క్రీ. శ. 1802—1860 - సులభగ్రాంథిక రచనము. క్రీ. శ. 1860 - నవీన కృత్రిమ రచనము అని దీనిని విభజింపవచ్చును.

క్రీ. శ. 1720. క్రైస్తవపురాణ కథాసంక్షేపము.

జేసునాథుడు పాస్కపండుగ వొచ్చునా వొన్మిది దివసాల పరియంత్తం జెరుసలేముస వుండి చాలా అద్భుతాలను చేసినందువల్ల అనేకులు అతని

వ్రాసిరి. అయినాగాని అతడు వార్ల చెపలబుద్ధి నిమిత్తం వార్లను నమ్మరు. ఇదిగో వకరు తెలపకనే అనంత జ్ఞానోదయులైనవారు మానవులయొక్క అంతర్భావ యింగితములను లెస్స యెరిగివుందురు. కనుక తమ్ము విశ్వాసించిన కొందరి మనస్సు అస్థిరమున్ను కొందరి విషమమర్మ మచ్చర్యమున్ను జూచి అతడు వుత్సవం దీరే దిన్ని వార్లను బాసి బైణమై తర్లినారు.

నెం. 1412.

“పరలోక భూలోకం శ్రిష్టికర్తలైనవారు నిర్మించిన విధం యిజురేల్ అనే టషువంటివారుల వేదమందు రాశివున్నది సంక్షేపమూ మొదటి ఖాండం శ్రిష్టింపు - ప్రథమ విశేషము.”

ఇది కొంత క్లుప్తీకరించబడ్డది. అంత ఉదాత్తమైన శైలిలో లేకపోయినను, స్పష్టమైన, తేట తెనుగు భాషలో నున్నది. ఆర్. సి. మిషన్ వారు ఈ అనువాదమును 1720 ప్రాంతముల ప్రచురించిరి.

తెలుగుభాషయందు ముద్రణకళ పాశ్చాత్యుల వలన క్రైస్తవ మతవ్యాపనముకొఱకు పెంపొందింపబడినది. ఈ మతగ్రంథములను తెలుగున మొదట బెంజమినుషూల్జి (Benjamin schultze) అను నతడు రచియించెను. ఈ గ్రంథ ముద్రణము క్రీ. శ. 1746 నుండి ప్రారంభమగుటచేతను, సంతకుమున్ను తెలు

గున ముద్రణ లేకపోవుటచేత నిదియే మొదలని చెప్ప వచ్చును.

షూల్జి రచించినవి.

(1) సత్యమైన వేదంలో వుండే జ్ఞానవుపదేశాల యొక్క సంక్షేపం. (Catechism) 1746

(2) మోక్షానికి కొంచ్పుపొయ్యే దోవ (Way) 1746

(3) బుద్ధికలిగిన నూరు జ్ఞానవచనాలయొక్క చిన్న పుస్తకం (Rules). 1747

(4) ఒక గురువు అఇదు బ్రాహ్మలయొక్క... పెద్దస్వామి మీాద ప్రసంగించిన తర్కమితె (Colloq-uuem) 1747

(5) దేవునియొక్క సమస్తమైన వాక్యము సువిశేషము...మమ్మును రక్షించ్చెకర్త అయిన యేసు క్రీస్తుయొక్క శుభసమాచారము.

మార్కు, మత్తయి, లూకా, సువార్తలు గ్రీకుభాషనుండి జిక్రాక్, ఆనందరాయర్ గార్ల సహాయముతో, ఎ. డి. గ్రాంజెస్‌గారు అనువాదించినది. శ్రీరామపురములో 1812.

(2) యీా గ్రంథము యేసుక్రీస్తుయొక్క నూతన నిర్ణయమై యున్నది.[1]

ఏసుప్రభున్న, రక్షకుని, నూతన నిబంధన, గ్రీకు భాషనుండి, ఆనందరాయరుగారి సహాయముతో ఎడ్వర్డుప్రిచ్చెట్ గారిచే తెలుగులోకి అనువదింపబడినది. 2 వాల్యూములు-1818.

పై రెండు క్రైస్తవ గ్రంథములను తెనుగు వచనముగ రచియించిన ఆనందరాయడు మంగళగిరి ఆనంద కవి. ఈతడీ వచన గ్రంథము నేగాక, వేదాంత రసాయనమను పద్యకావ్యము రచియించినాడు. ఇది యేసుక్రీస్తు చరిత్రను తెలుపు నాల్గాశ్వాసముల ప్రశస్త కృతి. టీకాతాత్పర్యములతో 1882 లో ముద్రితమైనది. బ్రౌనుదొరవారీ గ్రంథమునుగూర్చి 1840లో The madras journal of literature and science అను పత్రికలో వ్రాసియున్నారు. విజయనందన విలాసము అనునది యీతని మఱియొక పద్యకృతి. ఈతడే స్థానిక చరిత్రలకు మూలపురుషుడగు కర్నలు మెకంజీదొరవారివల్ల నియమితుడై, అమరావతీ స్తూపమును మొదట పరిశోధించిన శాసనములకు ప్రతులు వ్రాసినవాడు. ఈతని దినచర్య నే 'Dairy of Ananda Rao' అని యందురు. ఈతని దినచర్యలో, అమరావతిప్రాంతమున దొరకిన రత్నములను, మెకంజీ దొరవారి ప్రతినిధియగు కావలి లక్ష్మయ్యగారికి పంపినట్లు కలదు. (Tylor Vol III Page 505)

క్రీ. శ. 1818.

ఈశ్వరుని అన్నిమాటలు విశేషముగా మనుష్యుని ఉద్ధారము కొరకు ఆచరించేటందుకుకొరకున్న దేని ప్రకాశము చెనున్నాడో ఇదె ధర్మ పుస్తకము— దాని అంత్యభాగము. అర్థము మాకు ప్రభుడు ఉద్ధరించేవాడునైన యిశు క్రిష్టుని మంగళసమాచారము.

గ్రీకభాషవల్లనుంచి తర్జుమాయును

శ్రీరామపురములో సడెచ్చు ఆయెను. 960 పుటలు.

తెలింగ 1818

"యిశు క్రిష్టునియొక్క పుట్టినము యీలాగు నాయెను. అతనియొక్క తల్లి మారియమాయుసఫుని కొరకు వాక్యదత్తైఇందాకుంచున్న వారి యిద్దరు కలుసుకోవడముకంటె ముందుగా ధర్మాత్ముని వల్ల కడుపుతో ఉన్న షువంట్టి జాయెను! దానియొక్క పెనిమిటి యూసఫుడు యోగ్యుడైన వాడైనందున్న ప్రకాశంగాను కళంకం కలుగాన్నగాను చేయుంగ టెటందుకొరకు ఇచ్చింపక దాన్ని గుప్తంగాను చెసి విడిచిపెట్టెటందుకొరకు తలిచెను। మరియును ఆవాడు ఈప్రకారంగా చింత చేస్తూఉండేగా చూడు ఈశ్వరుని దూత స్వప్నమందు వానికొఅకు దర్శనమును ఇచ్చెను।

వాక్య విరామ చిహ్నములు "।" యిట్టి గీతతో చూపబడినవి.

రెండవపడి – బ్రౌనుయుగము. (క్రీ. శ. 1857)

క్రీ. శ. 1840. జ్ఞానబోధము.

ఈ క్రైస్తవ మతగ్రంథము తమిళమునుండి భాషాంతరీకరణము. ఇది బైబిలునకు తెలుగు కాదని క్రైస్తవమతము నీతినిగుఱించి చెప్పెడి వచనరచన యని భాషోద్ధారకులు బ్రౌను దొరవారు తే 3-8-1840 దిని వ్రాసియున్నారు: శైలి యిట్లున్నది:—

"పాపము యొక్క మర్మ విడుదలిస్తే ముందర ముందర తన్ను తాను తాను తెలియవలెను – తన్ను తాను తెలిస్తే తన్ను కలిగించిన సర్వేశ్వరుని తెలియ వచ్చును – వారిని తెలిసి, వారినుండి ఆత్మునకు కావలసిన మోక్షభాగ్యం పొందవచ్చును...మనుష్యుడు తన ఆత్మయొక్క జ్ఞాన జననమును దివ్యలక్షణ మహిమయున్నూ తెలిస్తే చెడిపొయ్యే భూలోకం వర్జించి నాశనములేని మోక్షరాజ్యంలో సర్వేశ్వరునితో వర్ధిల్లియుండ మనస్సునుంచక యుండునా?"

(సంఖ్య. 2098)

కథావాఙ్మయము.

ఈ కాలమునకు కొంచెము ముందుగానే యాంగ్లేయు లిక్కడ స్థిరపడుటయు, నాంగ్లవిద్య ప్రవేశ పెట్టుటయు, కళాశాలలు ముద్రాక్షరశాల లేర్పాటు చేయుటయు జరిగినది. తెనుగు భాషకూడ రాజకీయోద్యోగులగు నాంగ్లేయులు నేర్వవలసివచ్చుటచేత, వారి

కొఱకు వచనగ్రంథము లావశ్యకము లయ్యెను. అవి సులభగ్రాహ్యముగ నుండుట తప్పనిసరి యైనది. అవి యాకర్షణీయముగ నుండుటను తలంపున, కథారూపముగ మొదట రచన వెలిసినది.

ఈ వాఙ్మయమున తొలుత పేర్కొనదగినవి.

1. విక్రమార్కుని కథలు 1819.

2. పంచతంత్ర కథలు 1834.

ఇవి రెండును, ఫోర్టు సెంటుజార్జి కళాశాలలో నాంధ్ర ప్రధానోపాధ్యాయుడగు రావిపాటి గురుమూర్తిశాస్త్రిగారిచే (1770 1837) రచితమైనది. తెనుగువారిచే రచితమై, ముద్రితమైన గ్రంథములలో మొదటిది విక్రమార్కుని కథలు-ఇది, 1819, 1828, 1850, 1858 లోగా, నాలుగుసారులు ముద్రితమైనది. పంచతంత్రము, 1834, 1848, 1861, 1869 లో నాలుగుసారులు ముద్రితమైనవి. ఈ ముద్రణములను బట్టియే, వీనికా కాలమునగల వ్యాప్తిని తెలుసుకొనవచ్చును. చిన్నయసూరి రాజధానికళాశాలలో పండితుడుగా నున్నప్పుడు మొదటి కొన్నియేండ్లు పై గ్రంథములనే పాఠములుగా చెప్పినాడు. తాను ప్రధాన పండితుడై పలుకుబడి సంపాదించిన వెనుక, తన నీతిచంద్రికను పఠనీయ గ్రంథముగా చేసికొన్నాడు. పై రెండు గ్రంథములే గాక, బాలవ్యాకరణమునకు నిరువదిమూడేండ్లకుముందు, నొక

తెలుగు వ్యాకరణము రచించెను. ఈ శతాబ్ది వచన రచన కితడు ప్రారంభకుడు.

పాటూరి రామస్వామి శాస్త్రి 1840 శుకసప్తతి కథలు.

ఈతడు, ఫోర్టుసెంటుజార్జి కళాశాలలో మారిసు దొరగారివద్ద తెనుగు మునిషీగా నుండెను. ఈతడు శుకసప్తతి వచనకావ్యముగా రచించెను. ప్రస్తుతము బజారు ప్రతులలో నీతని పేరు మఱుగుపడినది. కాని తే 19-9-1843 దిని బ్రౌనుదొరవారికి వ్రాసిన లేఖనుబట్టి యీతడే శుకసప్తతి కర్తయని తెలియుచున్నది.

సింగరాజు దత్తాత్రేయులు - వేంకటసుబ్బయ్య 1840.

వీ రిరువురును కలిసి రామాయణ వచనమును రచించిరి. ప్రస్తుత మీ గ్రంథమున దత్తాత్రేయులు రచించిన అరణ్యకాండ, కిష్కింధాకాండ, వేంకటసుబ్బయ్య రచియించిన యుద్ధకాండ లభ్యమగుచున్నది. ఇది గ్రాంధికరచన.

పైడిపాటి పాపయ్య 1840 రంగనాథ రామాయణ వచనము.

గోనబుదారెడ్డి రచిత ద్విపద రామాయణమునకు వచనకావ్యముగా, సాంద్రీసుదొరవారి యనుజ్ఞచొప్పున పైడిపాటి కొండలయ కుమారుడు పాపయ్య వ్రాసినది. శైలి సులభమై వ్యావహారికరీతినున్నది.

పాటూరి నరసింహశాస్త్రి - హరిశ్చంద్ర కథ 1840.

ఈతడు పై రామస్వామిశాస్త్రి సోదరుడు - హరిశ్చంద్ర కథను వచనముగ రచించెను. మఱియు రంగనాథరామాయణ ముత్తరకాండవచనముగ రచించెను.

పాటూరి రంగశాస్త్రిలు 1841 - విజయవిలాస వచనము.

ఈతడును పై రామస్వామిశాస్త్రి సోదరుడే. ఈతడు విజయవిలాసమును, చేమకూర వేంకటకవి రచన ననుసరించి వచనముగ రచించెను

పై వా రిద్దరునుకూడ కాలేజీలో తెనుగు మునిషీలుగా నుండిరి. ఈ విషయములు పూర్వోక్తమగు బ్రౌనుదొరగారికి వ్రాయబడిన లేఖలనుండి తెలియుచున్నవి.

ధూర్జటి లక్ష్మీపతి క్రీ. శ. 1842 - హంసవింశతి.

అయ్యలరాజు నారాయణకవి విరచితమైన హంసవింశతి పద్యకావ్యమున కిది వచనరచన. ఈ గ్రంథము క్రీ. శ. 1842 లో వర్తమాన తరంగిణీ ముద్రాక్షరశాలలో ముద్రితమై ఆ పత్రికయందే ప్రకటన చేయబడినది. ఇది పద్యరచనకన్న సులభగ్రాహ్యముగా నుండుటచేత, క్రీ శ. 1865 లో తిరిగి ముద్రితమైనది. ఇందలి శైలి యెట్లుండెనో తెలుపుట కీ క్రిందిభాగ ముదాహరించుచున్నాడను.

"హేమావతిని మోహంబు చిత్తంబు నత్తల పఱుప, కస్తూరితిలక వాసనలు ముఖవాసనలకు లంచం

బీయగా, నవరత్నఖచిత తాటంకద్యుతులు కపోలం బుల జిగికి నుపాయనంబు లొసంగగా, మాణికంబు దండలహారాయలు శరీర కాంతికి కట్నమిడగా, విడిసిన మన్మథగజంబువలె బెడగైన నడల నిల్లు వెడలి బినుచో హంస యానాహంసగమనం గాంచి యిట్లనియె."

కీరబహత్తరి - తోతీనామా లేక చిలుక కథలు 1842.

ఇది శుకసప్తతి వచనము—వెనుక దానికంటె భిన్నరచన గలది. ఇందు పారసీకపు పేళ్లు తఱచుగా గలవు. కథావిధానము ఉపోద్ఘాతరచన బాగుగ నున్నది - వ్యావహారికరచన - ఇందు 52 కథ లున్నవి.

దిలారామకథ 1843.

దిలారాం అను పేరుగల ఢిల్లీపాచ్ఛా కూతురు, అమరావతిపట్టణపు రాజుకొడుకును పెండ్లాడుట. ప్రధాన కథాశరీరముగా నున్న యీ విచిత్ర కథా కోశమున, రాజకుమారుఁడు మంత్రి కుమారుఁడు దేశాటనము, మంత్రికుమారుఁడు తన యత్యద్భుత ప్రజ్ఞా ప్రయోగవిశేషముచే, పలుతడవలు రాజకుమారుని రక్షించుట అతని నేర్పుచేతనే తాదిని సర్వక్షేమములు కలుగుట యిందు చమత్కారజనకముగా గానన గును.

బత్తీసుపుత్రి కథలు 1847.

ఇది సింహాసన ద్వాత్రింశిక యను సంస్కృత గ్రంథమునకు తెనుగువచనము. బత్తీసుపుత్రికథ లనగా ముప్పదిరెండు బొమ్మల కథలు. ఇది క్రీ. శ 1847 లో వాగ్దేవు వెంకయ్య యను కవిచే రచితమైనది. శైలి సరళ వ్యావహారికము.

వైయాకరణము-రామానుజాచార్యులు ఆదిపర్వము-వచనము 1847.

ఈ గ్రంథము శ్రీ పరవస్తు చిన్నయసూరిచే సరిచూడబడి, క్రీ. శ. 1847 లో నన్నయభట్టారక రచితాదిపర్వముతో కూడ ముద్రితమైనది. ముఖ పత్రమున చిన్నయసూరి పేరుండుటచేత, కొందరు సూరి రచనలలో నిటీవలివా రొకటిగా చేర్చిరి. కాని గ్రంథము చూచినవారికి రచయితనుగూర్చి సందేహమే కలుగదు.

ఓ యయాతి మహారాజా ! నీవు సకలధర్మార్థ ముల నెఱింగినవాడవు గనుక మాకు పుణ్యలోకము లేమయినా గలవా చెప్పవయ్యా ! అని యడుగగా మీకు పుణ్యలోకములు గలవని చెప్పిన యయాతి మాటలు విని వారు ముగ్గురున్ను సంతోషించి మేము నీ కూతురి బిడ్డలైన మనుమలమని తమ్ము నెఱిగించి పుణ్యలోకముల నిచ్చిరి. ఆ యయాతి ఆ సత్పురుషుల సాంగత్యమువలన తానున్ను తన మనుమలున్ను పూర్వలోకమునకు పోయిరి.

బేతాళపంచవింశతి కథలు 1848.

ఇది కథాసరిత్సాగరమునుండి గ్రహింపబడి వాడుకభాషలో వ్రాయబడి, మిక్కిలి వ్యాప్తిలో నున్న కథారచనము.

కాంభోజరాజు కథలు 1849.

ఇవి రెండు తెలుగులుగా నున్నవి. ఒకదాని యందు అనంతామాత్యకృతమైన భోజరాజీయము నందలి పద్యములు గలవు. కావున నది పద్యప్రబంధ రచనకు తరువాత జరిగినది. రెండవ దానిలో పద్యములు లేవు, రచనయు భిన్నముగ నున్నదిగావున నదియే మొదటిదని చెప్పవచ్చును. (R 720)

తాతాచార్యుల కథలు 1855.

ఈ వినోదకథలను, భాషోద్ధారకులు బ్రౌను దొరవారు 1855 లో మూలమును, వారి యాంగ్లేయ భాషాంతరముతో ప్రకటించిరి. ఈ కథలను సంపాదించిన విధమునుగూర్చి బ్రౌనుదొరవారే వారి యాంగ్లేయోపోద్ఘాతములో నిట్లు వ్రాసియున్నారు. ఇందు గిరిన్నమ్మసారే అను కథ గద్యచింతామణిలో నుదాహృతమైనది. (చూ॥ పుట 84.)

"The anecdotes Collected in this volume were-chiefly related to me by a Telugu Brahmin named Tatachari in the year 1842. He was a tall stout man of about 50 years of age,

A humorist thoroughly versed in Sanskrit learning, eloqneut, most modest and humble and died in my employ. He was a poet and a logician skilled in Medicine and Astronomy I read some of the Telugu poetry with him and in the course of amusing conversations. he related to me the tales here preserved. 13-1-1855.

యాత్రా చరిత్రలు.

ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారి కాశీయాత్రా చరిత్ర 1830.

వీరాస్వామయ్యగారు చెన్నపురికి పేరుతెచ్చిన తెనుగు వారిలో నొకరు. వీరు క్రీ. శ. 1780 ప్రాంతమున జన్మించి 3-10-1836 లో దివంగతులైరి. క్రీ. శ. 1830 సంవత్సరములో వీరు కాశీయాత్ర చేసినప్పుడు వారు వ్రాసిన దినచర్యారూపముగు యాత్రాచరిత్రను వారి మిత్రులు కోమలేశ్వరపు శ్రీనివాస పిళ్లగా రచ్చువేయించిరి. ఇది నవీనముగ ముద్రితమైనది. దీని శైలి సరళమైన వ్యవహారశైలిగా నున్నది. వ్యాప్తిలో నున్నందున నుదాహరణము చూపలేదు.

కోలా శేషాచలకవి నీలగిరియాత్ర.

కోలా శేషాచల కవియను చెన్నపట్టణనివాసి సైనికశాఖాధ్యక్షుడగు థామస్ సింప్సన్ దొరవారి కచ్చేరిలో గుమాస్తాగా నుండెడివాడు. క్రీ. శ. 1846

మే నెల తే 12 ది మొదలు—13-1-1847 వఱకు నుదకమండలమున కార్యస్థాన మున్నప్పుడు జరిగిన వృత్తాంతము నీలగిరి యాత్ర యను వచన కావ్యముగా రచియించినాడు. ఇందలి శైలి రసవంతమైనది. ఈ గ్రంథము 1847 లోనే రచితమగుటచేత చిన్నయ సూరి నీతిచంద్రిక (1856) కన్న ముందు వెలసినది - నుచ్చున కిందలి పంక్తుల నిచ్చుచున్నాడను.

"నా విడిదలయగు నిలుసొచ్చిన యనంతరంబ నెచ్చటఁ గూర్చుండిన నెచ్చట గుమ్మరిన నెద్ది యంటిన నా సర్వాంగంబతి శీతలంబుగ గోచరించె. అంత కొంత తడవునకే చలి మొలతెంచె. మార్గ శ్రమంబు నవ్విడిదల ప్రవేశించు సమకాలంబునన, శీతంబు గోచరింపదయ్యెదని తోచెను. మఱునాడు నాకును, నా బాసటనై వచ్చిన శ్రీనివాస మొదలారికిని స్వదేశమునుండి కొంపోయిన చలిత్రొడవు లొడల్లం దొడిగికొనవలసివచ్చె. అగ్నియొక్కటి దక్క యన్నిపదార్థంబు లతిశీతలంబులై యున్నయవి.

శ్రీ కోలా శేషాచలకవి.

19-వ శతాబ్దమున ప్రౌఢవచన రచనకు మొదటి కావ్యమని నేడు విమర్శక లోకము గ్రహించు నీతిచంద్రికకన్న, (1856) ముందు రచితమయిన 'నీలగిరి యాత్ర' అను వచన కావ్యమునకు కర్తయగు శ్రీ శేషాచలపతిగారు లెఫ్టినెంటు కర్నల్ తామస్

సిమ్సన్ అను దొరవారి ఆఫీసున ప్రధానోద్యోగి యగు శ్రీమాంగాడు శ్రీనివాస మొదలియారునకు గుమాస్తాగా నుండెడివాడు. ఈ తామస్ సిమ్సన్ విక్టోరియా రాణిగారికి Deputy Adjutant General అను పదవియందుండెను. ఈతడు చెన్నరాజధానికి గవర్నరయిన Marquiss of Tweedel దొరగారి కార్యవర్గములో నొకడు.

శ్రీశేషాచలకవి క్రీ. శ. 1846 సం॥ మే నెల 12-వ తేదిని గవర్నరుగా రగు ట్వీడల్ దొరవారు తమ సమస్త పరివారముతో నీలగిరికి వెళ్లినప్పుడు వారి కార్యనిర్వాహకవర్గముతో సంబంధించిన వారితోగూడ నీలగిరి వెళ్లెను. తే 13-1-1847 ది తిరిగి చెన్నపట్టణము చేరుకొనెను. పూర్తిగ ఎనిమిది నెలలు పట్టిన యీ నీలగిరియాత్ర శ్రీశేషాచలకవియొక్క శాస్త్రీయమైన దినచర్యగ్రంథము, వాఙ్మయమున కాలక్రమమున ద్వితీయమైనను, గ్రంథరచనయం దద్వితీయమైన కావ్యముగా విలసిల్లినది. ఈతడు చెన్నపట్టణమున చింతాద్రిపేటనివాసి. తన వాస స్థానమగు చింతాద్రిపేట[1]ను యీ క్రింది సీసమాలికలో వర్ణించియున్నాడు :

1. చెన్నపురమందలి ప్రత్యేక భాగములు "చెన్నపురీ విలాసము"న వర్ణింపబడినను అది క్రీ. శ. 1864 లో రచిత మగుటచే నీ ప్రత్యేకవర్ణనకు శ్రీశేషాచల కవియే ప్రథముడు.

సీ. సకలచరాచరసమితి కాధారమై
అమరు నీ భూమండలమున నెల్ల
కాలంబును పవళ్లు రేలు సమానంబు
లైయొప్ప నెయ్యెడ నయ్యదియని
రక్షప్రదేశంబునవియు విష్కంబరే
ఖయునని విఖ్యాతిగనియెనాని
రక్షప్రదేశంబు నాదిగనరియుత్త
రాశి త్రయోదశాష్టాంశములును
నలుకళల నశీతికళలదూరమున గ
ల్గెడు పూర్వపశ్చిమరేఖయందు
వినుఁడు గంగామహాద్వీపవర్తితట
ప్రాంచిత కాశికాపట్టణమున
అంబుజబంధుడుచ్చంబునయందు గా
నంబడువేళ కనంతరమున
ఇరువదియును నేడు నరయునుబరకవి
ఘటిక కుచ్చము యెక్కుడను గాన
బడును నచ్చట గడుపొడవగు రాజద్వ
జముగలదై యుత్తరమునయందు
బంగాళ దేశంబవాచినిఁ గన్యాకు
మారియు ప్రాక్పశ్చిమములవారి
నిధులు మేరలుగాగ నెలకొన్న ధారుణీ
రాజ్యంబులకెల్ల రాజధాని

ద్యై సకలాంతరీపాంతర దేశాంత
రాగత వివిధజనాళిసంకు
గీ. లంబును రమాస్పదంబునులసితహార్మ్య
రమ్యమును నగు చెన్నపురంబునకును
ప్రాంతమందున దక్షిణపశ్చిమమున
దనరు మద్యానభూమి చింతాద్రిపేట

పైవర్ణనయందు చెన్నపురి నేటి భూగోళశాస్త్ర ప్రకారము చెన్న నక్షాంశరేఖలు 13. 4 N 80. 12 E యివి యన్నియు ఆకాలమునందే తెలుపబడినవి. ఇంతియేకాక సూర్యుడు ఇరువదియేడున్నర విఘటికలకు యేకాలమున నుచ్చమున నున్నట్లు కనబడునో ఆభూభాగమునందు అని చెన్నపట్టణమునకు భూమధ్య రేఖాపరిమితి ప్రదేశమును శాస్త్రీయముగ తెల్పియున్నాడు.

ఈగ్రంథమున మూడు ప్రకరణములు గలవు. గ్రంథమంతయు వచనమైనను పద్యకావ్యసంప్రదాయమువలె ఆశ్వాసాద్యంతపద్యములు రచింపబడినవి వానిలో గర్భకవిత్వము, బంధకవిత్వముగల పద్యములు గలవు. ఇందలి వచనరచన ప్రశస్తమగు గ్రాంథికశైలిలో నున్నది. కవి అన్యదేశములను ఆకాలమునందు గల వ్యవహారానుగుణముగ ప్రయోగించియున్నాడు. ఇది యాత్రగా ఆయాప్రదేశముల మాటలాడు భాషలను మనము గ్రహించుటకొరకు

ఆ గ్రామ్యభాషలోనే కొన్ని గురుతులు పెట్టి యుప యోగించినాడు. కేవలము ద్రవిడపదములనుగూడ వేఱుగా సూచించినాడు. దీనివలన సుసంస్కృతమగు తెలుగుశైలిని పెంపొందించుటకును తెనుగు భాషా తత్త్వమును నిలుపుటకును నీ కవి యెంతయో పాటు పడినవాడు.

ఈతడు కంచి, వేలూరు, సేలము, ఉదకమండ లము మొదలయిన ప్రదేశములయందు తను చూచి నట్టి జంతు వృక్ష క్రిమి కీటకాదులను, అందందు నివ సించుచున్న జనుల భాషను, ఆచార వ్యవహారము లను యీ గ్రంథమున బహురమ్యముగ చిత్రించి నాడు. ఇంతియేగాక భూగోళ శాస్త్ర పరిజ్ఞానముగల్గి వాతావరణాది విషయములను గూడ యిందు జొనిపి యున్నాడు. తన కాలములోగల జనుల నిత్య జీవిత మును చక్కని వాఙ్మయమున వచన రచన గావించిన కవులలో నితడే ప్రథముడు. కవి ప్రజలలో నొకడను సిద్ధాంతముగల నేటి కాలమున యీ ప్రశస్త వచన రచన కొన్ని వెలుగుబాటలను చూపకపోదు.

ఈకృతి విశాఖపట్టణమందలి జమీందారులలో నొకరగు గోడే శ్రీ వేంకటజగ్గన్నపాలున కంకితము. కృతిపతి వంశావతారికలో నీతని ప్రశస్తి వర్ణితము.

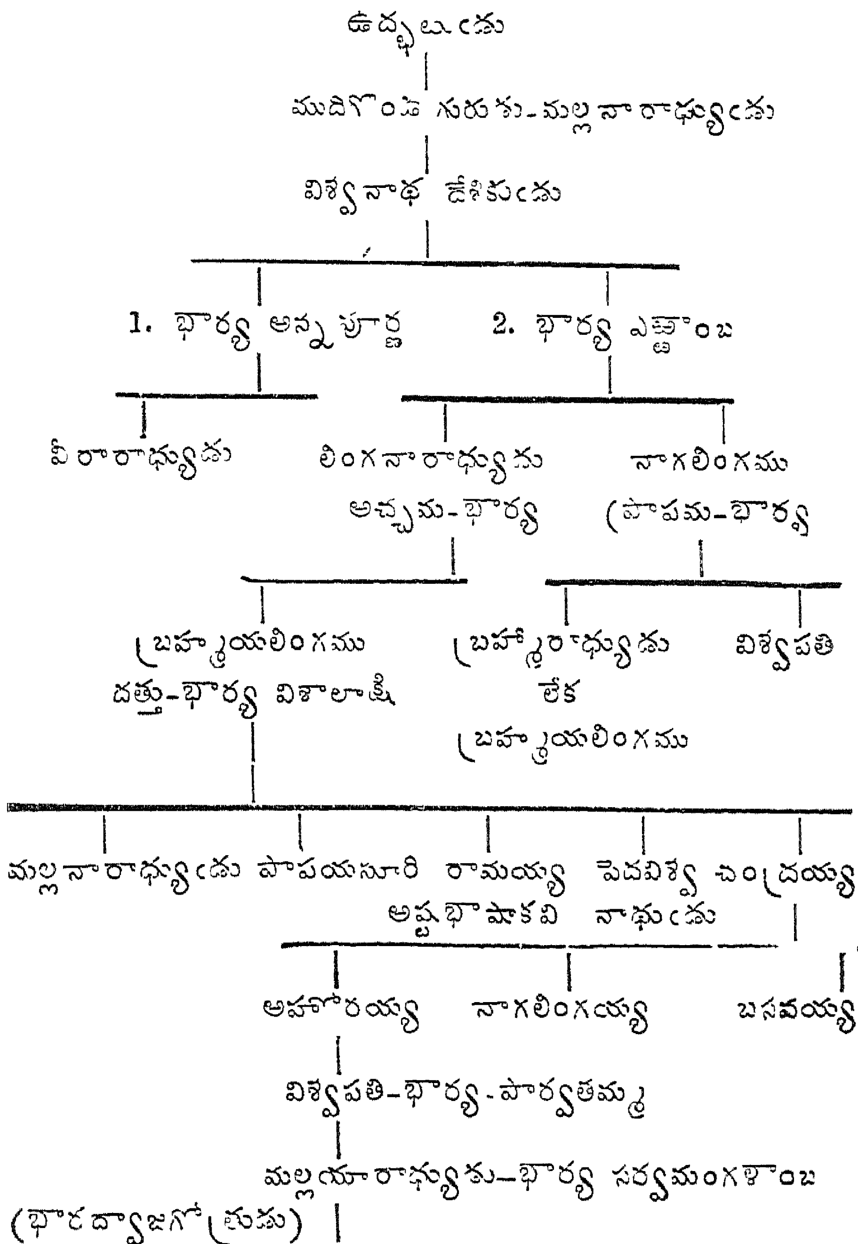
పౌరాణికము.

ముదిగొండ బ్రహ్మయ లింగారాధ్యులు
శివరహస్య ఖండము 1852.

స్కాంద పురాణాంతర్గత శివరహస్య ఖండమునకు, తత్త్వప్రకాశిని యని ప్రశస్త వచనమును ముదిగొండ బ్రహ్మయ లింగారాధ్యులు రచియించెను. దీనినిగూర్చి వివరణము.

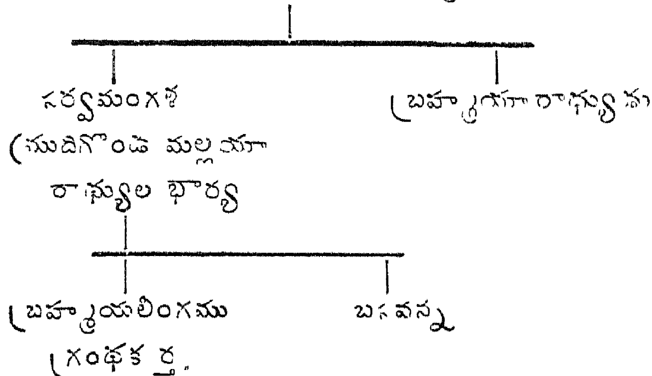
ఇది స్కాందపురాణ శంకర సంహితయందు 13000 శ్లోకములుగల ఖండము. ఇందేడు కాండలు (1) సంభవ (2) అసుర (3) వీరమాహేంద్ర (4) యుద్ధ (5) దేవ (6) దక్ష (7) ఉపదేశములు అనునవి. తెనుగున వచనము వ్రాసిన గ్రంథకర్త చంపూ కావ్యమువలెనే గ్రంథావతారిక, అశ్వాసాద్యంత గద్యపద్యములు వ్రాసియున్నాఁడు. మఱియు ప్రఖ్యాత శైవ గురుడగు నుద్భటారాధ్యులనుండి తన వంశక్రమమును వర్ణించియున్నాడు.

కాశీ విశ్వేశ్వరునివలన ఉద్భటారాధ్య గురుడు జన్మించెను. అతఁడు కాశియందుండగా, పరమేశ్వరుడు కరుణించి మల్లనారాధ్యుఁడను సుతు నొసంగెను. ఇతడు ముదిగొండ గురుడు. తరువాత విశ్వనాథ దేశికుడు జన్మించెను. ఈ వంశక్రమ మిట్టిది.

ఉద్భటుఁడు
ముదిగొండ గురుకు-మల్లనారాధ్యుఁడు
విశ్వనాథ దేశికుఁడు
1. భార్య అన్నపూర్ణ
2. భార్య ఎఱ్ఱాంబ
వీరారాధ్యుడు
లింగనారాధ్యుడు
అచ్చమ-భార్య
నాగలింగము
(పాపమ-భార్య
బ్రహ్మయలింగము
దత్తు-భార్య విశాలాక్షి
బ్రహ్మారాధ్యుడు
లేక
బ్రహ్మయలింగము
విశ్వపతి
మల్లనారాధ్యుఁడు
పాపయసూరి
అష్టభాషాకవి
రామయ్య
పెదవిశ్వనాథుఁడు
చంద్రయ్య
అహోరయ్య
నాగలింగయ్య
బసవయ్య
విశ్వపతి-భార్య-పార్వతమ్మ
మల్లయారాధ్యుఁడు-భార్య సర్వమంగళాంబ
(భారద్వాజగోత్రుడు)

బ్రహ్మయలింగము-కృతికర్త.

తల్లి సర్వమంగళాంబ వంశము

బ్రహ్మయలింగము, తల్లితల్లియైన బయ్యామ్మ ఆరాధ్య కుటుంబములో ప్రసిద్ధికెక్కిన శ్రీ కాశీనాథుని వీరనారాధ్య కవిపుత్రిక. ఈతని గూర్చి కవి యిట్లు చెప్పియున్నాడు.

సీ॥ శ్రీ వ్యాఘ్ర నగరసంస్థిత నగేంద్రేశ్వర
వరలబ్ధ విద్యచే వాసికెక్కి
పరమతవాది భీకర బిరుదాంకుడై
స్వమత సంస్థాపనా చార్యుడగుచు
తర్కాది నిఖిల శాస్త్రములందు రెండవ
గౌతముఁ డనఁగఁ బ్రఖ్యాతివడసి
రాజాధి రాజులు పూజించి తనకిచ్చు
నాందోళికంబుల నధివసించి

మించెనల కౌశిక సగోత్ర మంచి తప్ర
తితిఁగాంచెను ॥ ధన్యుచేత ననుచు
సాధులు నుతింప శ్రీ కాశినాథ వంశ
దీపకుఁడు వీరనారాధ్య దేశికుండు.

తన మేనమామయు బ్రహ్మయ నామాంకితుం డును నగు ములుగు బ్రహ్మయారాధ్యుని యిట్లు వర్ణించియున్నాఁడు.

కవితా గాన విలాస పేశలిత
వాక్త్వ శిద్య సంప్రీతి పా
ర్థివ దత్తా భరణోత్తమా
శ్వవసుధా దివ్యాంబ రాందోళికా
దివి శేషాన్విత వస్తుసంప
దభివృద్ధిం గాంచి నిస్తుల్యుఁడై
భువి నా బ్రహ్మయ దేశికేంద్రుఁ
డలరెన్ భూరి ప్రభావోన్నతిన్.

శివరహస్య ఖండము మంచి వచన రచనగల కృతి. శైలి సరళము, సంస్కృతాంధ్ర సమపద ఘటి తము. మచ్చునకు.

విష్ణునేత్ర సంజనితలగు సౌందర్యవల్లి, అమృత వల్లి యను కన్యలిద్దఱు నొద్దిక నద్రీవ సేనాపతిం వరింపందలంచి మోహంబున మన్మథ శరావిద్ధ చిత్తలై, యా బిత్తరులు విశాఖుం డభంగ తపశ్చర్యంగాని వరింపఁడని మనంబున నిశ్చయించి యహోరాత్రంబు

లాహార నిద్రల నూహింపక కుమారుఁ డుద్భవించిన శరవణ తటాక తటంబుఁ జేరి దుకూలవసనంబుల విసర్జించి, నారచీరల దాల్చి మణికాంచీదామంబులు దాలంపక శరపుంజి మౌంజీభరితలై యోగరీతులు భస్మ త్రిపుండ్రంబులు రుద్రాక్షాభరణంబులు దాల్చి జటాధారిణులై షడక్షరీ మంత్రంబు జపియించుచు దహర పుండరీకంబున గుహుని నిల్పి యనేక హాయనంబులు నిరాహారులై తపంబు సేయుచున్న బాహులేయుండా యువతుల యతిశయ తపశ్చర్యఁ జరించుటఁ గాంచి యవార్యంబగు దయదళు కొత్త యశ్రాంతం బోడసూపు వేడుక పొడమ మణిహారావలీ విలసిత వక్షస్థలుండును దరహాస చంద్రికా విరాజమాన ముఖచంద్రుండును నగుచు మారట మారుఁడోయనఁ గుమారుండు గానంబడియె. పుట 68.

ఈ వచనము పేరు టీకాతత్త్వ ప్రకాశిని. ఇది క్రీ. శ. 1852 లోను క్రీ శ ౧౮౯౮ లోను రెండు మార్లు ముద్రితమైనది. ఇందేడు కాండములలో 240 యధ్యాయములు కలవు. ప్రతి యధ్యాయమునందును వచనభాగమును సంగ్రహముగా దెలుపు పద్యములు గలవు.

పత్రికావాఙ్మయము - వర్తమాన తరంగిణి.
1842 - 1850.

ప్రాచీనాంధ్ర వార్తాపత్రికలలో నిది పేరెన్నకగన్నది. ఇందలి శైలిని తెలియుటకు - నా పత్రిక

యందుండి యొక్క యుత్తరమును నిందు ప్రకటించు చున్నాను.

మహారాజశ్రీ వర్తమాన తరంగిణి ఎడిటరుగారి సముఖమునకు. ఈ యడుగున వ్రాసుకొన్న పద్యంబు తమ పత్రికలో ప్రచురము చేసి పండితులగువారివలన నా పద్యంబు కర్థంబు తెప్పించి తిరుగా తమ పత్రికలో ప్రచురము చేసి నా అభీష్టం బీడేర్తురని తమ ఘనమును బహుధా ప్రార్థించెదను. అగత్యముగా నీ పద్యం బీసారి ప్రచురము చేయవలెనని కోరెదను.

పద్యము

ఉ. కోడిగి మింతెగాన్ని తనకుక్
  వయసెక్కడిదమ్మ నేత్రముల్
వాడు గదమ్మ పంట పగబట్టిన
  దాని సుధారసంబు ము
ద్దాడు గదమ్మ యీ చెలియ
  కక్కట వల్పులటమ్మ యీడికల్
వేడుకలాయె మట్ల తిరువేంగళ
  నాథ యనంత శౌరికిన్.

యీ పద్యములో తప్పిదంబులున్న దిద్దించినని అభిప్రాయము పోనీయకుండా అర్థము తమ పత్రికలో ప్రచురము చేతురని కోరెదను.

1842 సం. అక్టోబరు నెల 22 వ తేది

తమ వినయవిధేయుడగు
చి. సూ.

లేఖా వాఙ్మయము.

ఈ వాఙ్మయశాఖకు మూలపురుషుఁడు బ్రౌను దొరవారే. వారి లేఖలు పది సంపుటములు గలవు. వానివలన సమకాలిక సాంఘిక సారస్వత చరిత్ర మంతయు సంపూర్ణముగ విశదము కాఁగలదు. ఆకాలము నాఁటి యుత్తరముల శైలి తెలుపుటకు రెండుదాహరణ ముల నొసఁగుచున్నాఁడను.

15-6-21. తెలుగు జాబుల పుస్తకం.

స్వస్తిశ్రీమన్మహారాజరాజశ్రీ ఛార్లీసుఫిలిప్పు బ్రౌంధొరగారి సముఖానకు.

తమ పండితుఁడు ములుపాక బుచ్చయ్యశాస్త్రి వినయపూర్వకముగా అనేక సలాములుచేసి వ్రాసు కున్న విజ్ఞాపన పత్రిక యేమంటే తమ సెలవు ప్రకా రము కృష్ణారెడ్డి పంపించిన వసుచరిత్ర ప్రతిపదార్థ ప్రకాశిక తమరు అంగీకరించినది లేనిదీ తెలియలేదు. ఇక్కడనైతే బహుమంది పెద్దలు బహుదేశముల వారు వ్రాసుకొని పోతూనూ వున్నారు. తమ పేరిటి కృతి గనక తనంతనే విస్తరిల్లుతూ వున్నది. నేను తమకు సుకృతంగా పాఠశాలపెట్టి అనేకమందికి ఆంధ్రగీర్వాణ వ్యాకరణ కావ్యనాటకాలంకారాది గ్రంథములు అభ్యసింపచేస్తూ యున్నాను. ఇంత పర్యంతరము తమరు యిప్పిస్తూవచ్చిన ద్రవ్య ముపయోగించి కాలః క్షేపన చేస్తూవుంటిని. ఇప్పుడా ద్రవ్యము సరిపో

నందున అశనాచ్ఛాదనాలకు నానాశ్రమపడుతూ వున్నాను. లోగడ సముఖాన మనవిచేసుకున్న ప్రకారము యీ ఘటము వున్నంతకు అన్నము యిచ్చి కాపాడితే తమకు బహు పుణ్యము వస్తూవున్నది— తమరు వుపేక్ష చేసినపక్షమందు యీ వార్థకములో బహు కష్టపడేను. కాంగా నాయందు కటాక్షించి నాకు అన్నానకుగా కృష్ణారెడ్డికి వ్రాయించి దయ చేయ కర్తలు. పత్రికముఖాంతరం విశేషము యేమి వ్రాయవలసినది. యీ పత్రికనే సన్నగా కటాక్షించి అన్నమిచ్చి కాపాడవలె నని కోరుతూవున్నాను. ఈ చిన్న గురువరాజు మనవిచేయగా నా వర్తమాన మంతా చిత్తానకు వచ్చేని. యింతే విజ్ఞాపన పత్రిక. వైశాఖ కృష్ణ 8 లు. బుచ్చయశాస్త్రి స్వహస్తము వ్రాసుకున్న విజ్ఞాపనపత్రిక కడపనుంచి పంపించడ మైనది.

* * * *

(1832 - ఆగస్టు 26 -)

మహారాజరాజశ్రీ బ్రౌన్ దొరవారికి—

మహాకాశమందు బుద్ధినిన్ని—ఘటాకాశమందు మనస్సునున్ను—మనోకాశమందు చంద్రునిన్ని— చిదాకాశమందు సూర్యునిన్ని—వెలిగించుతూ పరాకాశమనే పరమపదమందు చిదానందస్వరూపుడయి సర్వసాక్షియై, సత్యమనే నీడలో సదా వెలుగుచున్న

సర్వేశ్వరుని దివ్యపాదారవింద సన్నిధికి, ఓం, నమో నారాయణాయ, హే, భగవాన్.

ఏలినవారి సృష్టిలో చేరిన అనంతజీవకోటిలోను మోటుపల్లి వెంకటరామానుజదాసుడు ఒక విన్నపంబు చేయందలంచి ప్రార్థింపుచున్నాడు. సావధానచిత్తులై నవధరింపవలయును.

ఉత్తరఖండం లేటు ప్రావిన్షయల్ కోర్టు లేటు జడ్జిగారైన "న్యాకినెల్ వెబ్బు" దొరవారు యీ ఖండం పరిపాలన చేసే కాలమందు ధర్మసభలోను సుఖాసీనులై కొలువుండి ప్రసంగవశాత్ సభికులతో తను అనంతరం హిందూరాజ్యమందు తమవలెనే ధర్మస్వరూపులై, సత్యవ్రతులై, శాంత శమదమాది సద్గుణములు గలవారలై సీ. పీ. బ్రౌనుదొరవారు సమస్త సాదుబీదలను సంరక్షణ చేయబోతున్నారని యీమాన తిచ్చియున్నమాట సత్యము.

ఆ వాక్యమును నేను నెరనమ్మి, యిరువైయొక సంవత్సరము యేకాంతప్రదేశంబున సమాధి జరిపిన మీాదట నాకు సంభవించిన యాపత్తులలో ముఖ్యమైన సహోదరుడు సుతుడు వీరు వుభయులు కాలంచేసిన మీాదట నేను సతీసమేతముగా శ్రీరంగయాత్ర నిమిత్తమై బయలుదేరి యీ రాజధాని ప్రవేశించినమాట సత్యము.

పూర్వపు పెద్దల సత్యవాక్యమును పరిశోధించుటకై యీ బ్రవుణ దొరవారిని ఆశ్రయించి వారి అనుగ్రహ అభయహస్తములను వడసి వారి యాజ్ఞలు శిరసావహించి యీవరకు కాచియున్న మాట సత్యము.

15-6-1821.

చారిత్రక శాస్త్రీయ గ్రంథములు

కాంచీపుర మాహాత్మ్యము 1802.

కుంఫిణీకాలములో చారిత్రకరచనకు పునాది వైచిన కల్నల్ మెకంజీ దొరవారికి గురుస్థానీయుడగు కావలి వేంకటబొర్రయ్యగారు—కాంచీపుర మాహాత్మ్యమును వచనరూపముగ రచియించి యున్నారు. క్రీ. శ. 1803 నుండి 1812-13 వఱకు కైఫీయతులనేకములు రచితములైనను వానికి వాఙ్మయమున స్థానము లేదు.

శాస్త్రీయగ్రంథములు మొదట పద్యరూపమున నున్నను నవి వచనరూపముగ వ్రాయుటకు కుంఫిణీకాలమున వచనప్రాధాన్యమే మూలము—అట్టివానిలో కొన్నింటి నిందు తెలిపెదను.

పాకశాస్త్రము క్రీ. శ. 1836.

ఇది వచనముగ సరస్వతీబాయి అను నామె రచించెను. దీనిని యీకాలముననే, కర్నలు మెకంజీ దొరవారి పండితుడైన కావలి వేంకటరామస్వామి యాంగ్లేయభాషలోనికి భాషాంతరీకరించెను. దీని ప్రతి

బ్రిటిషు మ్యూజియము గ్రంథాలయములో గలదు. ఇందు మూడు భాగములు 90 పుటలు గలవు.

సిద్ధాంత శిరోమణి - అల్లాడి రామచంద్రశాస్త్రి.

క్రీ. శ. 1837.

“అమ్యా యిదియంతయున్న నరేశాస యూ సాహేబు బహు ప్రవీణు డని మిగుల స్తుతి జేసి నాదుననే యతనికి సంస్కృతభాషయున్ను దెలుసు నని తోచెను. ఇట్లుండగా నేల మరల గొప్ప భాషలో నేక దేశీయ గ్రంథమును జేయించెను ఇందునిమిత్త నిమ్మళి శ్రమ జేయనలసెను. సంస్కృతభాషలో జేసి యుంటే యన్ని దేశములయందున్ను ప్రయోగించునే యనుచున్నారా చెప్పుచున్నాను.

“అంధూదమునకె సంస్కృత
గ్రంథార్థము సంగ్రహింప కష్టము గంగా
సింధువువలె నాంధ్రవచన ప్ర
బంధము సులభంబు జగతి బాలురకైనన్.”

“భూకంపమునకు కారణము శేషుడు గాడు. ఇంక నేమియున్నను - భూమధ్యమునందున నానాపదార్థము లున్నవి. అవి కలసియున్నవి. మన శరీరము నందు వాయురక్తముల సంచారమునకై నాడీమార్గము లేచొప్పున నున్నవో ఆచొప్పున పృథివియందున్ను, వాయుజలములు నడిచేటందుకై మార్గము లున్నవి. నీళ్ళగుణ మీలాగున నున్నదిగదా - ఉష్ణత్వముచేత

పలచనై యుబ్బి యెక్కువౌచున్నది. ఆ యుష్ణత్వము వలన నుదకములు ఆవిరి బైటికి వెళ్ళజూచుచున్నవి. వాటికి త్రోవలేకపోయెనా అవి తమ శక్తిచేత పృథివిని పగలగొట్టి బైలువెళ్లగా భూకంపమౌచున్నది. ఇటుగనుకనే యొకచోట భూకంపమౌచున్నది. ఒకచోట కాదు, శేషుడే కారణమైతే నంతటను నొకేసారే కావలెను. శేషుని తల కదిలించుట కారణము కారాదు. నీళ్ళ పగలగొట్టుటే కారణమనెడిది సత్యము. నీళ్ళయావిరిబలముచేతనే నావలు నడచుచున్నవి."

పేజి 22.

1 - 52 భూగోళ. 1 - 53 ఖగోళ విషయము.

Siddhanta Siromani Prakasa
Puranic, Siddantic
and
Copernican Systems of the World
Compared
By
Ramachandra Subbajy Bapu
of Sehore near Bhopal in Malwa
Madras
1850

dedicated to L. Wilkinson, Dist Collector Ch. Anantapuram.

"ఇతి శ్రీమద్రామచంద్ర సుందరపదారవింద ద్వంద్వనిస్యందన్మరందసాంద్ర బిందుసందోహాతంద్రా

స్వాదన తుంది లేందిందిరాయమాన మాన సాల్లాడి వంశోత్తంస ఆత్రేయగోత్రాపస్తంబసూత్ర జ్యోతిర్నయవిత్సుబ్బాజిసూరేః సూనునా చంద్రపురమందిరేణ రామచంద్రేణ కృతసిద్ధాంత శిరోమణిప్రకాశం సంపూర్ణతామిమత్ " శ్రీ రామచంద్రార్పణమస్తు.

సంస్కృతశ్లోకములు

గ్రంథమంతయు వచనముతోనున్నది.

భారతి సైజున-100 పుటలుగలవు. ఇవికాక 6 పుటలలో
శ్రీరామచంద్ర పదపంకజషట్పదస్య
సుబ్బాజి సూరి తనయస్య సతాం మతస్య
అల్లాడివంశజనుషః ఖలు రామచంద్ర
నామ్నఃకృతిర్నిఖిల ఖేటవిదాం ముదేస్తు
రామచంద్రేణ రచితమ్ భూగోళ మభితో
భ్రమణభ్రమభంగి భంగలగుడః (సమాప్తః)
పద్యములు కూడ నున్నవి.

చివర 6 పుటలు సంస్కృత గ్రంథము. కాశీలో రత్నేశ్వర పండితునికిని రామచంద్ర శాస్త్రికిని జరిగిన భూభ్రమణమును గూర్చి జరిగిన వాదము.

పుస్తకము మంచిస్థితిలోనేయున్నది. బైండు కట్టియున్నది. దీనితో *Campbell grammar Syntax* భాగము కలదు.

Madras Printed by P. Batchelor at Malhure Mission Press, Pophams Broadway 1837.

భూభగోళదీపిక - క్రీ. శ. 1843.

ఈ గ్రంథమున జ్యోతిశ్శాస్త్రమున వివరింపబడిన భూగోళ ఖగోళ విషయములును, శ్రుతి స్మృతీతిహాస పురాణాదులగు సప్రమాణ గ్రంథములయందు జెప్పబడిన బ్రహ్మాండ విషయములును తెలుగున సకల జనోపకరముగా రచితమైనది. దీని రచయిత కాంచీనగరనివాసి, వెంకటాచార్యతనూభవుండైన వైద్యనాథ సిద్ధాంతి. గ్రంథము శా. శ. ౧౭౬౫ కు సరియగు క్రీ. శ. 1843 లో పురాణము హయగ్రీవ శాస్త్రులవారి వివేకాదర్శమను ముద్రాక్షరశాలయందు ముమ్మిడిశెట్టి పార్థసారథిసెట్టిచే అచ్చు సంపూర్ణముగ నెఱవేర్పబడెను. ఇందుండి యొక యుదాహరణ.

భూగోళ స్వరూపలక్షణాది విషయము.

"మీాదజెప్పిన తీరున బ్రహ్మాండాంతర్వర్తియగు జ్యోతిశ్చక్ర సమ మధ్యప్రదేశముననుండే ఆకాశమునని భూగోళము స్థిరముగా నుండేలాగున భగవంతుని విచిత్ర శక్తిచేత నేర్పఱచబడియున్నది. అట్టి భూగోళము పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశములనియెడు పంచభూతాత్మకమైనదిగానుండి, ఆపృథివీభూతాంశముతో మెండుగా జేరియుండడమువల్ల పృథివియని వ్యవహరింపబడియున్నది.

క్రీ. శ. 1820 లో చెన్నపురిలో 'ఉపయుక్త గ్రంథకరణ దేశభాషాసభ' (The Madras School

Text Book and Vernacular Society) యేర్పడి బడిపిల్లలకొఱకు సులభశైలిని వాచకపుస్తకములు ప్రకటింప నారంభించిరి. కాని యవి క్రైస్తవమత సంబంధము హెచ్చుగా గలిగియుండెడివి. క్రీ. శ. 1848లో పరవస్తు చిన్నయసూరి దీని కధ్యక్షుఁడైన వెనుక నీ గ్రంథసభవారు చక్కని రచనలతో విద్యార్థి లోకమునకు శాస్త్రీయ గ్రంథములనందించిరి. వానిలో మహామ్మదుచరిత్రము (1856) జానుబన్యయను చరిత్ర (1856) అమెరికాను కనిపెట్టిన చరిత్ర (1857) ముఖ్యమైనవి. మఱియు నప్పుడే క్రొత్తగ దేశములో ప్రవేశపెట్టబడిన యయోమార్గములు, తంత్రీ వార్తలు వీనిసిగూర్చి పుస్తకములు వ్రాయించిరి. వీని కాలమున Railways అనగా 'ఇనుప కమ్మిత్రోవలు' అని 'మెఱుపుటపా' అనగా Telegraph అని పేర్లు. ఈ పేర్లతోనే క్రీ. శ. 1853 సంవత్సరమున వీనిని గూర్చి యొక పుస్తకము ప్రకటితమైనది. దానిలోని భాగములుకొన్ని గద్యచింతామణియందుదాహృతములైయున్నవి.

మదరాసు విశ్వవిద్యాలయ స్థాపనము-1857

గ్రాంథిక రచనాప్రాబల్యము 1857-1890

చిన్నయసూరి- వేంకటరత్నయుగము.

క్రీ. శ. 1857 వ సంవత్సరము రాజకీయముగనేగాక మన సంస్కృతి చరిత్రమున ముఖ్యవత్సరము -ఆ యేఁడే పాశ్చాత్యసంస్కృతిని మన కందఁజేసిన

విశ్వవిద్యాలయములు, భారతవర్షమున ప్రారంభమైనవి. మదరాసు విశ్వవిద్యాలయము, 1857 లో స్థాపితమైన వెనుక, తెనుగుభాషకు నుత్తమ విద్యాలయ పరీక్షలలో దేశభాష కావున ప్రముఖస్థానము లభించినది. ప్రథమ శాస్త్ర పరీక్ష, పట్టపరీక్ష మొదలగు నున్నత పరీక్ష లేర్పఱుపబడగానే యంతకుముందున్న సులభ వచన రచన లెంతమాత్రమును నుపయోగకారులు కాక పోయినవి. ఆ నాటికి దక్షిణాంధ్ర వాఙ్మయమునందలి వచన రచనలు బయటబడలేదు. కాగా, నాతికఠిన మును, నాతిసులభమును, నిర్దుష్టమునగు గ్రాంథిక శైలిలో, విద్యార్థిలోకమునకనువగు వచనరచన యప్పుడావశ్యకమైనది. ఈ గ్రాంథికరచనకు భగీర థునివంటివాడు పరవస్తు చిన్నయసూరి. ఆతఁడు క్రీ. శ. 1858 లో నవీనగ్రాంథిక వచనశాఖకు శ్రీకారప్రాయమైన నీతిచంద్రికను రచియించి తానే వాణీదర్పణ ముద్రాక్షరశాల యందు ముద్రించినాడు. ఆ కాలమున మదరాసు విశ్వవిద్యాలయ మేర్పడుట - అందు రాజధాని కళాశాలయే ప్రధానమగుట - ఆ కళాశాలాధ్యక్షుఁడే రాష్ట్రమున విద్యాశాఖకు ప్రధా నాధికారియగుట-చిన్నయసూరియందు తెనుగుప్రధా నోపాధ్యాయుఁడగుట - కారణములుగా, గ్రాంథిక భాషారచనలే,విశ్వవిద్యాలయములలో పాఠ్యగ్రంథము లుగా నియమితములై ప్రచారములోనికి వచ్చినవి.

నీతిచంద్రిక-

చిన్నయసూరి పంచతంత్ర హితోపదేశ కథలను గైకొని, మిత్రభేదము, మిత్రలాభము, సంధి, విగ్రహము అను నాలుగు భాగములుగా నీతి చంద్రిక యను గ్రంథము రచింపఁదలచి యందలి మొదటి రెండు భాగములు మాత్రమే పూర్తిజేసెను. ఆంధ్ర వచన వాఙ్మయమున 'నీతి చంద్రిక' యాచంద్రార్కము నిలిచెడి వచనరచన - వచనరచనకు ప్రాచీనకాలమున నన్నయ, నవీనకాలమున చిన్నయ యనుసూక్తిని సార్థకము చేసిన దీ కృతియే—ఇది పుట్టిన నాటనుండి పఠనీయ గ్రంథమై నేటికిని, ముందటికిని గూడ పఠనీయ గ్రంథముగ నుండునదియే-ఇప్పటికి నేబది సారులు ముద్రణము నందినది. సుప్రసిద్ధమగు నీ కృతి యందలి సమగ్ర విశేషములను గూర్చి నేను రచియించిన "చిన్నయసూరి జీవితము" చూడనగును.

విశ్వవిద్యాలయ పాఠ్యప్రణాళికలో గ్రాంథిక రచనకే ప్రాధాన్యము ప్రచారము కలిగియుండుటవలన దేశములో నితర నూతనశాఖలయందు గూడ గ్రాంథికభాషయే ప్రయుక్తమగుచుండెడిది - పత్రికలు - వ్యాఖ్యలు ఉపన్యాసములు- వ్యాసములు- లేఖలు ఏ విషయమునకు సంబంధించినను గ్రాంథికభాషలోనే వ్రాయుట యారంభమైనది. చిన్నయసూరి వెనుక రాజధానీ కళాశాలలో ప్రధానపండితులైన కొక్కొండ

వేంకటరత్నముపంతులుగారు, చిన్నయ సూరి యారంభించిన గ్రాంథిక భాషా మహోద్యమమును స్థిరముగా నిలువబెట్టిరి. వారు తొలుత క్రీ. శ. 1866లో చిన్నయసూరి విడిచిన సంధివిగ్రహతంత్రములను నాశైలిలోనే రచియించి క్రీ. శ. 1872 లో విగ్రహతంత్రమును ముద్రించిరి. అది విశ్వవిద్యాలయములో నాయేడే పఠనీయగ్రంథమైనది. మఱియును గ్రాంథికభాషాప్రచారముకొఱకు, 'ఆంధ్ర భాషా సంజీవని' యనుపత్రికను క్రీ. శ. 1871 లో మొదలిడి యిరువదేండ్లు నడిపిరి. అందులో వ్యాసములు, ప్రకటితములైన లేఖలు, వార్తలు నన్నియు గ్రాంథికభాషలో నుండెను. సభలలో నుపన్యాసములుగూడ గ్రాంథికభాషలో నుండెను. తుదకు వేంకటరత్నము పంతులుగారు నిత్య వ్యవహారమున గూడ గ్రాంథికము నే యుపయోగింపదొడగిరి. గ్రాంథికభాషయే రాష్ట్రమంతయును వ్యాప్తమయ్యెను.

ఇట్టితరుణముననే నవయుగ నిర్మాత కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారు వాఙ్మయరంగమున నడుగు బెట్టిరి. మొదట పంతులుగారును చిన్నయసూరి ననుసరించి, యట్టి సమానశైలితో సంధివిగ్రహములను రచించి ప్రకటించిరి. ఇవి రెండునుకూడ పఠనీయ గ్రంథములై వ్యాప్తిలోనున్నవి. వీరేశలింగముపంతులుగారుత్తరములయందెట్టి గ్రాంథికభాష నుపయోగించెడు

వారో వేంకటరత్నముపంతులుగారికి వ్రాసిన యీ క్రింది లేఖవలనఁ దెలియనగును.[1] “మీ యసమాన పత్రికా రత్నమ్ము, కరమ్మున నాకరమ్ము నలంకరించి ఘనమ్మగు మనమ్ము లేమిడి యొక్కమ్మడి నుడిపి కడుంగడు-సంతసంబు నొదవించుచున్నయది - అంతకంత కొకవింత చెన్నువహించి కాంచఁగాంచ కన్నులపండువు సేయుచుఁ జెవిం జొనుపఁ జొనుపఁ జవులు మిపుల నించి యింపు సొంపు-నినుమడింపుచున్నది. అంతియకాక తనమధురముం జవిజూపి నా నాలుక తుప్పెల్ల దుల్లం జేసినది. వేయేల నలువయు విలువయు నలవిగాని దాని పొడిమిఁ గొనియాడ నీడుగాడన నావంటివాఁడా యికఁ గొండాడగలవాఁడు (-1872) కాని వైజ్ఞానికముగ దినదిన ప్రవర్ధమానమగుచున్న నవీనయుగమునకిట్టి నియమములు గలిగిన రచన నిరోధకమగునని పంతులుగారు సులభ వచనరచనను సాగించి, ఆనాడు పద్యరచనకు తిక్కనవలె యీనాడు గద్యరచనకు తిక్కనలై, నవ్యయుగనిర్మాతలైనారు. వారినిగూర్చి ప్రత్యేకముగ ముందు చూడనగును.

వేంకటరత్నము పంతులుగారు క్రీ. శ. 1877లో నేడవ యెడ్వర్డు చక్రవర్తి భారతవర్షమును సందర్శించుటకు వచ్చిన సందర్భమును పురస్కరించుకొని ‘ప్రిన్సు ఆఫ్ వేల్సు హిందూస్థాన సందర్శనము’ అను వచనగ్రంథమును రచించిరి. ఇదియును పఠనీయగ్రంథ

మైనది. ఇందు సంస్కృతాంధ్రభాషలు రెండును సమముగా వాడబడినవి. మచ్చునకు సంస్కృతము.

"అనవరత శతఘ్నీఘోషము చేతను, నానాముఖ ప్రణాళికానిష్ఠ్యూతనిర్మలజలధారార్ద్రిద్ర భూభాగము చేతను, సద్యస్కృత మరకత హరిద్ర విచిత్ర పత్రమయ కాయమాన మండప ప్రాసాద దుర్గ రామణీయకము చేతను, సంప్రవృద్ధ ప్రావృడ్దివసంబన్నట్లు పొడకట్టె," తెలుగు:

"వేటతమకము, వీటిసింగారము, వయ్యాళుల యొయ్యారము, ఒడ్డోలగముల దొడ్డతికము, విందు కుడుపుల పొందిక, పందెముల మేలిమి పందిళుల యందము కానికలయింపు, బిరుదులసొంపు, మూకల పంపు, గుంపుల పెంపు చాగముల తెంపు విస్తరిల్లె."

క్రీ. శ. 1890 ప్రాంతమునుండి వీరేశలింగము పంతులుగారి సులభవచనరచన తన ప్రభావము జూపినను, క్రీ. శ. 1900 ప్రాంతమునుండియే, వారి రచనా ప్రాబల్యము సంపూర్ణముగ నాక్రమించినదని చెప్పనగును-క్రీ. శ. 1899 నాటికి వారి రచనములన్నియు సంపుటములుగ వెలువడినవి-అందువలన, విద్యాసంస్కారముగలవారు, వారి రచన లనేకముఖముగా పఠించి నూతనరీతిని వచనరచన సాగించుటకు ప్రారంభించిరి-ఇట్టియుగమున ముఖ్యపురుషులను పేర్కొని, క్రీ. శ. 1857 నుండి క్రీ. శ. 1900 వఱకు వచన

వాఙ్మయమే యేశాఖల నభివృద్ధిచెందినదో వివరించుచున్నాఁడను.

కథావాఙ్మయము

ఒకవైపున విశ్వవిద్యాలయము, స్థాపితమై గ్రాంథిక వచనరచనలు వెలువడుచుండ, వేఱొకవైపున ప్రజాసామాన్యముకొఱకు సులభశైలిని కథారచనలు వెలువడుచుండెడివి-ఆశాఖాచరిత్ర

పరమానంద గురువుల కథలు-1861

బెషీయను క్రైస్తవమతబోధకుఁడు రచించినవి. సరళ వ్యవహారశైలి-

అరేబియన్ నైట్సు కథలు-1862

ఇది పెర్సివలు అను నాంగ్లేయుఁడు రచించినది. వ్యవహారశైలి.

కామరూపకథ-1864 (రచనము)

ప్రసిద్ధరచయితయగు తడకమళ్ల వేంకటకృష్ణరావుగారు రచించినది-ఇందలిశైలి గ్రాంథికము-మచ్చునకు

కామరూపకథ

"అట్టి కుమారోదయంబువలన జన్మరాజ్యాదులగు, సప్తాంగంబులును, నప్పుడ యుదయించుకరణి నతికుతూహలియగు నద్దేవి, నా రాజన్యమాన్యుం డట్టి సుపుత్రుఁ దయచేనొసంగిన సర్వశక్తియుక్తుండగు, జగ

ధీశ్వరు ననేక విధంబులం బొగడుచు నిట్టియభ్యుదయం బునకు ప్రధాన కారణభూతుండగు సంకల్పసిద్ధుం బలు విధంబుల నెన్నుచుం దదనురూపకోశ విశ్రాణన మంగళవాద్య శ్రవణపుణ్యాహఘోషణాది క్రియావిశేషంబుల నా పుట్టినదినంబులన్నియుం గడపుచుండె.

అంత...కామదేవుం డనందగియుంటను కామ రూపుండను నన్వర్థమంగళనామం బిడిరి."

కంబుకంధర చరిత్ర-1866 (వచనము)

ఇదియును కృష్ణరావుగారి రచనమే-ఎనిమిది యధ్యాయముల వచన గ్రంథము. వర్ణనాభాగముల పారిభాషికపదముల నుపయోగించుటవలన నిది పెద్ద నిఘంటువైనది - ప్రస్తుత ముపలబ్ధమగు గ్రంథము మూడవయధ్యాయముతో ముగియుచున్నది.

1 పై రెండును నముద్రితములె.

౨. తెలుఁగు వెలుఁగు ముగువ కత 1879

అను శ్రీమదాంధ్ర కవితా వేదినీ విలాసము

ఇది తిరువళ్లిక్కేణి నిలయుండగు తడకమళ్ల వేంకటకృష్ణారావుచే రచింపఁబడి పిల్లలమఱ్ఱి పూర్ణయ్య సిద్ధాంతిచే పరిష్కృతమై చెన్నపురి శ్రీ నిధిముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడియె. 1879. 102 పుటలు. చివర నీపద్యము కలదు

శ్రీ గోలకొండాఖ్యఁ జెన్నొందు వ్యాపారి
కులమున హారితస గోత్రమునను

యజుసున తడకమళ్లాన్వయజాతుండు
కై రవణీ సరస్తీరవాసి
కనకమ్మ గర్భ సంజనితుండు వేంకట
కృష్ణరావు సమాఖ్య వెలయుసుకవి
రసిక ప్రియార్థమై రచియించె తెలుఁగున
నీచంపు కావ్యంబు నింపుమీర

గీ. పిల్లలమఱ్ఱి పూర్ణయ్య యను పీఠికాపు
రాధినేత్ర సమ్మానితుండగు వెలయు
వైవ విదుని సహాయము తనకు గలుగ
ముద్రితము జేసి వెలయించె ముదముమీర

ఇది తెనుగుకవిత్వమునకు సంబంధించిన నవల. కల్పితము. శృంగారలతికయను రాజకన్యక తుందుఁడను రాజకుమారుని మోహించుట, వారికి సమాగమము కాక, ఇరువురు ప్రాణములు విడిచి పిశాచరూపములు ధరించుట, ఒక యోగివలన వారలపూర్వవృత్తాంతము తెలిసికొనుట, కిమిడియను పట్టణమున సకలకళాధురంధరుఁడను రాజునకు చంపకామోదయను కూతురు కలుగుట, ఆమెకు తెలుంగు వెలుంగు అని ఆమె విద్యా విశేషములబట్టి పండితులు పేరుబెట్టుట, ఆమెకవితా చమత్కృతులచే నందరిని మెప్పించుట, చింబోతురాయని యుదంతము- మున్నగున విందు గలవు. అచ్చటచ్చట పద్యములు గలవు. శైలి సరళమై సులభగ్రాహ్యమై యున్నది.

మచ్చునకు—

"కిమిడి యను పట్టణంబున తెలుంగు వెలుంగను పడుపుకత్తియ, యీలోకంబున దనకు సరి తెలుంగు పండితులు లేరనియు,కవులు పశువులేయనియు బలుకుచు వచ్చినవారియెడ తొలుత ౧౦౦౦ వరహాలొక్క రాత్రికని తీసికొని, యాపిదప నెద్దియో నొక పద్దెము వ్రాసి పంపుటయు,నతం డుత్తరంబివ్వనియెడల నతనిపై పేడనీరు పోయించి చీపురు చేటలచే గొట్టి యవమానం బొనర్చి యనుపుటయు జేయుచున్నయది. దానిచే నవమతులుం ధనముం గోల్పోయినవారు ననేకులు గలరందులోన నేనును నొక్కండనయ్యె నాధనపష్టంబును నవమానమును నోర్వజాలక యిక్కడకు వచ్చితి (౩౭ ౩౮ పుటలు) ఇందు 'దీనిభావమేమి తిరుమలేశ!' వంటి యుత్తరప్రత్యయములు గలవు. మచ్చునకు—

పచ్చియూరఁబోదు పదియేడులకునైన
గచ్చుకంపు బిట్టుగారునీరు
ఇట్టిదాని విలువయే వేయినిష్కముల్
తగిన విలువబలుకు తడయకిపుడు
ఐనూరైనూరును మరి
జానగు బోనంబుకూర చవులగుకొలకుల్
మా నగరపు విలువయగున్
మానిని యన్నతంబురాదు మద్భాషలకున్.

స్త్రీవిద్యాప్రసక్తి, స్త్రీ స్వాతంత్ర్యము పెంపొందు నీ కాలమున నీగ్రంథమావశ్యకముగ ముద్రింపఁదగినది.

చాతుర్దర్వేషు కథలు: 1881

వీనినే నలుగురు ఫకీరుల కథలందురు. క్రీ. శ. 1881లో విశాఖమండలమున రివిన్యూ శిరస్తాదారుగా నుండిన ఎర్రమిల్లి మల్లికార్జునుడుగారు దీనిని రచియించిరి. తేట తెలుగు మాటలతో వ్రాయఁబడినది.

దక్కనుపూర్వ కథలు: పుదలువాడ సీతారామశాస్త్రి గారు

సంధులను విడగొట్టి, బహు సులభశైలితో, ప్రజాకర్షముగ వ్రాయబడిన దక్కను పూర్వకథలీ నాటివే. మఱియు సీతారామశాస్త్రిగారే సంస్కృత నాటక కథలను తొలుత రచియించియున్నారు.

ఈ నాటి కథావాఙ్మయమంతయుఁ జిన్నయ సూరిపద్ధతినే యనుసరించి రచితమైనది - వీనిలోఁ గొంచెము కాఠిన్యము సడలినవానిని పాఠ్యగ్రంథములుగా విశ్వవిద్యాలయమువారు నియమించుచు వచ్చినారు. వీనిలో పేర్కొనదగినవి. ఎనమ చింతల సంజీవరాయశాస్త్రిగారి దశకుమారచరిత్ర (1886) దాసు శ్రీరాములుగారి అభినవగద్యప్రబంధము (1893) (పేరిట్లున్నను నిదియొకకథ) చిలకపాటి వేంకటరామానుజశర్మగారి చమత్కార కథాకల్లోలిని. (1897) భోజకాళిదాస కథలు—(1893) గురుజాడ శ్రీరామ